

N:o 14

ORTODOKSIA

*Ὑποτύπωσιν ἔχε ὕμναιόντων λόγων
ᾧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ
ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.*

2 Tim. 1:13.

**Julkaisija:
ORTODOKSISTEN PAPPJEN LIITTO**

N:o 14

ORTODOKSIA

Helsingin hiippakunnan

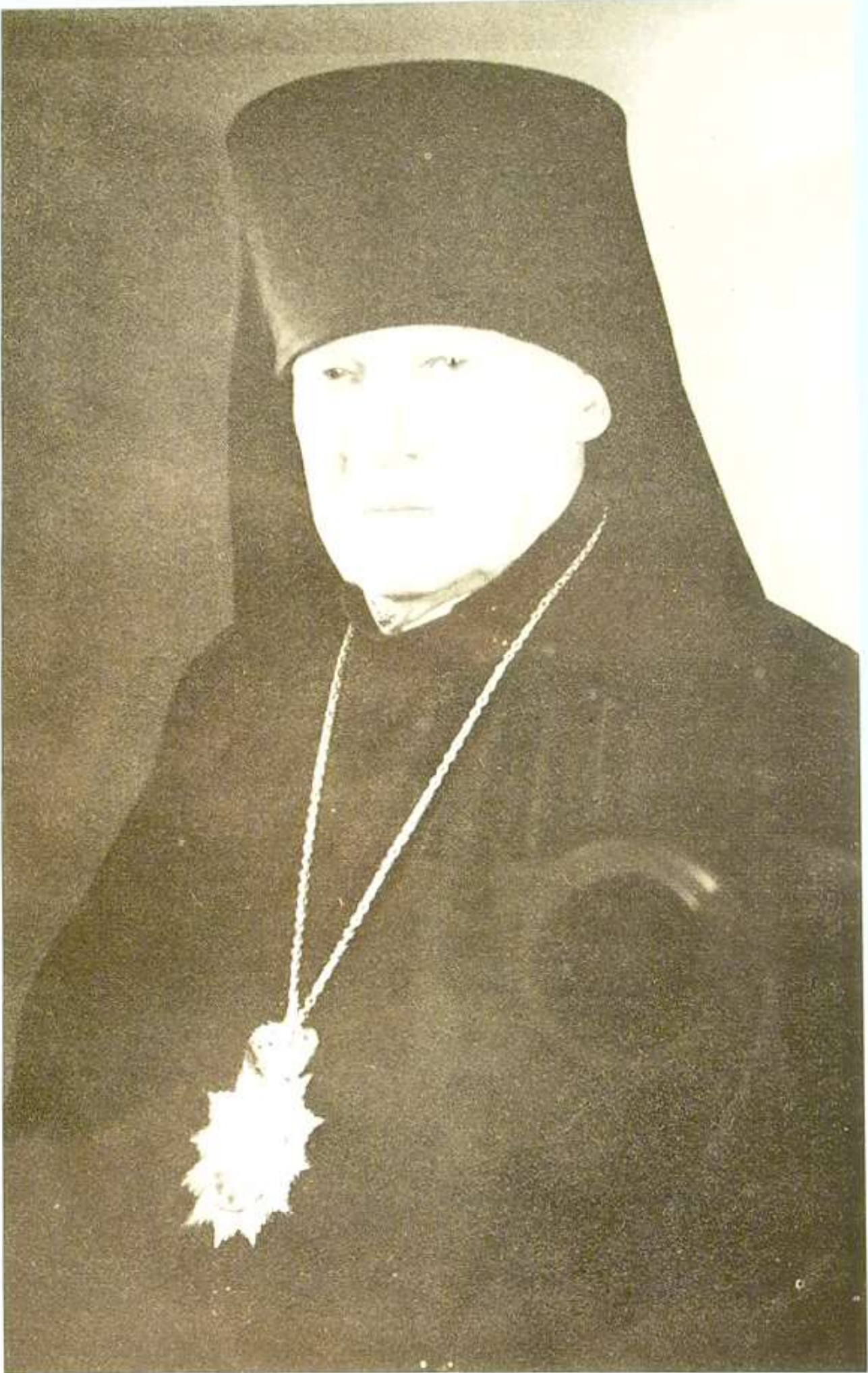
piispan Aleksanterin

80-vuotispäivän

24. 9. 1963

JUHLANUMERO

Ortodoksinen Pappien
Liitto

ORTODOKSIA

Julkaisija: ORTODOKSISTEN PÄPPIEN LIITTO

N:o 14	Toimittaja Tapani Repo Liisankatu 29 as 2 Helsinki Puh. 66 99 02	Syyskuu 1963
--------	--	-----------------

SISÄLLYS:

I. Artikkelit

HEIKKI KIRKINEN—MARIA WIDNÄS:

Pyhittäjä Arseni konevitsalaisen elämä 9

U. V. J. SETÄLÄ:

Tomoksen vaiheilta 47

ALEKSANTERI KASANKO:

Kaste 61

ERKKI PIIROINEN:

Ortodoksiset pyhäköt ja kalmistot Pohjois-Karjalassa 85

LAURI PELKONEN:

Eräs vuosikymmen Suojärven seurakunnan historiaa (Otsakkeessa virheellisesti "vuosikymmenen") 97

PETER HAUPTMANN:	
Venäjän vanhauskoisuus	133
VAINO K. IHATSU:	
Pyhien juhlallisen kanonisoimisen sääntö	149
MARIA WIDNÄS:	
Kyrilloksen ja Methodioksen muistopäivät Salz- burgissa 12—16. 7. 1963	163

II. Kirjallisuuskatsaus

AARI SURAKKA

Patrologia. Johdanto kirkon isien kirjoituksiin... Pieksämäki 1959. 343 siv. Arvostellut Johannes Suhola	169
--	-----

JOHN MEYENDORF

The Orthodox Church. New York 1962. 244 siv. Arvostellut Maria Iitola	171
---	-----

III. Kuvaliitteet

Piispa Aleksanteri	5
Osa Arseni Konevitsalaisen elämäkerran katkelmasta, GBL fond 304, n:o 806	33—
Arseni Konevitsalaisen elämäkerran alku, CGADA fond 201, n:o 52	44—
Tomos	58—
Karttapiirros Pohjois-Karjalan kirkoista, tsasounista ja kalmistoista XVI ja XVII vuosisadoilla	94—

PYHITTÄJÄ ARSENI KONEVITSALAISEN ELÄMÄ

Johdanto

Konevitsan luostarin perustajan, pyhittäjä Arsenin, syntymäaikaa ei tiedetä, mutta elämäkerran mukaan hän kuoli hyvin vanhana v. 1447. Elämäkerta merkittiin muistiin yli sata vuotta hänen kuolemansa jälkeen; siihen saakka se oli säilynyt perimätietona Konevitsan veljestön keskuudessa. Tämä elämäkerta antaa merkittävän lisän Karjalan keskiaikaa valaisevaan niukkaan lähdeaineistoon, ja se on myös arvokas Karjalassa syntynyt näyte bysanttilais-venäläisestä hengellisestä kirjallisuudesta, joten sen esittelemine suomeksi on perusteltua.

Arseni Konevitsalaisen elämäkerta on säilynyt käsikirjoituskopiona, joka kirjainmuotojen perusteella voidaan ajoittaa 1630-luvulle ja josta jälempänä seuraava käännös on suoritettu.¹⁾ Siitä on säilynyt myös vanhempi katkelma,²⁾ joka voidaan ajoittaa aivan 1600-luvun alkuvuosiin, joten elämäkerta on kirjoitettu viimeistään 1500-luvulla ja voimme ryhtyä etsimään sen tekijää.

¹⁾ Tämä käsikirjoitus oli viime vuosisadan lopulla kreivi M. A. Obolenskin kokoelmassa Venäjän Arkeografisen Komission hallussa; ks. Barsukov, N., *Istočniki russkoj agiografii* (Sanktpeterburg 1882) col. 59. H. Kirkinen löysi sen v. 1963 Vanhojen asiakirjojen keskusarkistosta Moskovasta ja sen nykyinen signumi on: CGADA fond 201 n:o 52; "Žitija Arsenija Konevskogo" (Koll. Obolenskogo N:o 85 l.1. 442—462). Ajoituksesta ks. Trusevič, J., *Svod s azbuk i obrazcov kirillicy iz snimkov rukopisei X—XVIII vėkov russkih i jugo-slavjanskih* (S. Peterbourgh 1905).

²⁾ Se oli viime vuosisadalla Troice-Sergievon Lavran kokoelmassa Moskovon lähellä; Ks. *Ključevskij, V., Drevne-russkija žitija svjatyh kak istoričeskij istočnik* (Moskva 1871) s. 357 viite 2. Nykyisin se on Leninkirjastossa Moskovassa: "Žitie Arsenija Konevskogo, otryvok (Sbornik, poluust. XVII v.); GBL fond 304 n:o 806, l.1. 244—245.

Arsenin elämäkerran syntyä valaisee kolme keskeistä taustaseikkaa. Ensiksi on muistettava, että Konevitsan luostari syntyi 1300-luvun lopulla,³⁾ ja kehittyi jo sadassa vuodessa vaatimattomasta erämaaluostarista vauraaksi, laajalti tunnetuksi hengelliseksi keskuksesi ja pyhiinvaelluskohteeksi Laatokan Karjalassa.⁴⁾ Arseni oli kuuluisa kilvoittelija sekä hengellinen ohjaaja, jonka maine kasvoi kuoleman jälkeen. Hänen esirukouksiaan pyydettiin elämäkerran mukaan Karjalassa ja Venäjällä aina Novgorodia myöten, ja monet kokivat ihmeitä hänen haudallaan. Arsenin mukanaan tuomaa Jumalanäidin ikonia pidettiin ihmeitätekevänä, ja siitä tuli paitsi tunnettu taideteos myös kallisarvoinen kulttiesine. Arsenin ja ikonin maine toivat luostariin runsaasti pyhiinvaeltajia, joista useat varmaan tekivät luostarille lahjoituksia ja joista jotkut ehkä jäivät sinne munkeiksi. Lahjoitusten, ostojen sekä uudisasutuksen avulla luostarin omaisuus oli kasvanut, niin että se 1400-luvun lopussa käsitti lähes 150 maatilaa, jotka sijaitsivat etupäässä Karjalan kannaksella Kurkijoelta Pähkinälinnaan asti.⁵⁾ Se kilpaili vauraudessa ja maineessa vanhemman Valamon luostarin kanssa.

Toisena taustaseikkana todettakoon, että Venäjän ortodoksisessa kirkossa vallitsi 1500-luvulla voimakas kirkollinen henki sekä valistuksellinen uudistustyö, joka liittyi renessanssin ja reformaatioajan yleisiin valtavirtauksiin Euroopassa. Etenkin metropoliitta Makarij (1542-1563) johti kirkollista uudistus- ja valistustoimintaa, minkä ilmauksena mm. pappismunkki Ilja pyrki kitkemään pakanuuden jätteinä pidettyjä tapoja pois

3) Elämäkerran mukaan Arseni saapui Konevitsaan v. 1393; Novgorodin III ja IV kronikka kertovat kirkon ja munkkien asumusten rakentamisesta v. 1398: Polnoe Sobranie Russkih Letopisej III—IV (Sankt-Peterburg 1841) v. 6906.

4) Novgorodin vatjalaisen viidenneksen verokirja v. 1500, tsaarin kirjeet Konevitsalle 1500-luvulla sekä Arsenin elämäkerta sisältävät siitä todisteita.

5) *Sergij, Arhimandrit, Čerty cerkovno-prihodskago i monastyrskago byta v piscovoj knigě Vodskoj pjatiny 1500- goda.* (Sankt-Peterburg 1905) s. 305. Konevitsan Jumalanäidin ikonista valmistaa taidehistoriallista tutkimusta Aune Jääskinen.

Lapista ja Karjalasta. Makarij lujitti Venäjän kirkon hallintoa ja hengellistä elämää. Hän antoi kirjoittaa muistiin runsaasti pyhien elämäkertoja, jotka hän yhdisti suureksi kokoelmaksi nimeltä "Velikij Četii Mineja",⁶⁾ laatipa hän monia elämäkertoja itsekin. Kirkolliskokouksissa vahvistettiin uusien pyhien kunnioitus. Tämä toiminta kosketti myös Konevitsan luostarin perustajan muistoa.

Kolmanneksi voidaan lisätä, että Konevitsassa oleskeli 1500-luvun puolivälin jälkeen pappismunkki, jolla oli ilmeisiä kirjallisia kykyjä. Hän oli igumeni Varlaam, joka Arsenin elämäkerran johdannossa ilmoitetaan elämäkerran tekijäksi. Virallinen asiakirja vahvistaa, että Varlaam-niminen igumeni johti Konevitsan veljestöä v. 1578, jolloin luostari ruotsalaisten tekemän hävitysretken seurauksena joutui väliaikaisesti pakenemaan Staraja Ladogan seuduille.⁷⁾ Elämäkerran teksti todistaa, että hän tunsikin laajasti hengellistä kirjallisuutta ja osasi kirjoittaa juhlallisen kauniisti mutta samalla elävästi; tunsipa hän hiukan kreikankieltäkin, sillä johdannossa "Siunaa, isä" on kreikaksi.

Kuka oikeastaan oli tämä Varlaam, milloin ja millaisten lähteiden varassa hän laati pyhittäjä Arsenin elämäkerran? Löydämme Venäjältä useita Varlaam-nimisiä kirkollisia henkilöitä 1500-luvulta. Valamossa lienee ollut Varlaam-niminen igumeni v. 1534, mutta hänen toiminnastaan ei ole mitään tietoja.⁸⁾ Vuonna 1584 tapaamme entisellä vepsäläisalueella Kirillo-Belozerskin luostarin igumenin Varlaamin, joka perimätiedon mukaan oli syntyään Bežitšin karjalaisia ja maallikkonimeltään Vasili. Igumenin virasta hänet valittiin Rostovin arkkipiispaksi v. 1587. Hän kilpaili v. 1589 kirkolliskokouksessa Venäjän ensimmäisen patriarkan arvosta, mutta hävisi vaalissa Moskovan metropoliitille Ioville ja sai "korva-

⁶⁾ Tästä kokoelmasta on painettu vain alkua, suurin osa on yhä käsikirjoituksina Neuvostoliitossa.

⁷⁾ Tsaarin kirje Konevitsan luostarille 5. 6. 1578; *Materialy po istorii Karelii* (Pod red. V. G. Gejmana, Petrozavodsk 1941) s. 254—256.

⁸⁾ *Stroev, P., Spiski ierarhov i nastojatelej monastyrej rossijskija cerkvi* (Sanktpeterburg 1877) col. 282.

ukseksi” metropoliitan arvon.⁹⁾ Karjalaissyntyinen munkki kilpailemassa Venäjän ensimmäisen patriarkan arvosta! Se on jo sinänsä merkittävä seikka, mutta tämä Vasili-Varlaam, sukunimeltään Rogov, oli tunnettu kirkkolaulun taitajana eikä hagiografina,¹⁰⁾ eikä ole mitään todisteita hänen identtisydestään Konevitsan Varlaamin kanssa.

Mahritskin luostarissa Moskovon lähistöllä oli v. 1560 igumenina Varlaam, joka todennäköisesti metropoliitta Makarijn pyynnöstä kokosi luostarin perustajan Stefanin sekä kahden muun pyhän elämäkertojen ainekset piispa Joasafin tekemää lopullista elämäkertaa varten.¹¹⁾ Mutta tämäkään Varlaam ei ole voinut olla Konevitsan igumenina v. 1578, sillä hänet valittiin Suzdalin piispaksi v. 1570.¹²⁾ Myös Novgorodin metropoliittana oli Varlaam v. 1592,¹³⁾ mutta hänen kirjallisesta toiminnastaan ei ole tietoa emmekä tunne myöskään todisteita hänen mahdollisista yhteyksistään Konevitsaan.

Venäjällä eli kuitenkin 1500-luvun puolivälissä pappismunkki Varlaam, joka oli tunnettu hagiografi eli pyhien elämäkertojen kirjoittaja ja jonka tuotannossa on liittymäkohtia Arsenin elämäkerran kanssa. Hänen omasta elämästään tiedetään hyvin vähän, lähinnä se, mitä hän merkitsi kirjoittamiensa tekstien alkuun tai loppuun. Hän oli maallikonimeltään Vasili ja kotoisen luultavasti Pihkovan seuduilta. Todennäköisesti metropoliitta Makarijn pyynnöstä hän kirjoitti useita pyhien elämäkertoja, joille on ominaista laajuus ja monisanai-

⁹⁾ Novgorodin metropoliitan kirje Kirillo-Belozerskin luostarille v. 1584: *Akty Istoričeskie I* (Sanktpeterburg 1841) s. 406—407. *Titov, A. A., Letopisec o Rostovskih arhierejah* (Sanktpeterburg 1890) s. 11 sekä *Primečanie* s. 20. Tämä osoittaa, että Tverin alueella oli vanhaa karjalaisasutusta 1590-luvulla.

¹⁰⁾ *Filaret, Istorija Russkoj Čerkvi* (Izd. 4—e, Cernigov 1862) III s. 127—128.

¹¹⁾ *Makarij (Arhiep. Litovskago i Vilenskago), Moskovskij mitropolit Makarij kak literaturnyj džatelj* (Hristianskoe čtenie, Aprëlj 1873) s. 646.

¹²⁾ *Zverinskij, V. V., Material dlja istoriko-topografičeskago izsledovanija o pravoslavnyh monastyryjah v Rossijskoj Imperii I—III* (Sanktpeterburg 1890—97) n:o 919.

¹³⁾ Novgorodin metropoliitta Varlaamin kirje Dymskin luostariin Valamon vanhuksille v. 1592: *Akty istoričeskie I* s. 451.

suus, juhlallinen tyyli sekä hurskas kirkollinen henki.¹⁴⁾ Hän kirjoitti ainakin seuraavien pyhien elämäkerrat: Evfrosin Pihkovalainen, noin v. 1547, Aleksanteri Nevski pian sen jälkeen, ruhtinas Vsevolod Mstislavič 1550-52, Savva Krypetskiläinen noin v. 1555 sekä Isidor Tarttolainen ja Novgorodin piispat Nikita ja Nifont vuoteen 1563 mennessä. Metropoliitta Filaret liittää luetteloon myös Arseni Konevitsalaisen elämäkerran, jonka Varlaam teki hänen mukaansa v. 1547,¹⁵⁾ mutta myöhemmät tutkijat eivät ota lainkaan kantaa tässä asiassa.

Kirjoitettuaan Savva Krypetskiläisen elämäkerran Vasili alkoi käyttää nimeä pappismunkki Varlaam, mistä on päätelty, että hän meni luostariin. Koska hän kirjoitti runsaasti Pihkovan seudun pyhistä, on todennäköistä, että hän oli munkkina juuri Pihkovan lähellä sijainneessa Krypetskin luostarissa. Tartosta oli läheiset yhteydet Pihkovaan, joten tarttolaisten pyhien elämäkerta on voinut syntyä Krypetskissä,¹⁶⁾ mutta viimeiset novgorodilaisten pyhien elämäkerrat edellyttävät jo tutustumista lähteisiin Novgorodissa, joten Vasili-Varlaam lienee ainakin jonkin aikaa oleskellut Novgorodissa vuosien 1558-1563 välillä. Sitten hänen jälkensä näyttävät kokonaan katoavan. Palasiko hän luostarin tuntemattomuuteen vai jatkoiko hän kirjallista työtään kaukana Laatokalla?

Koska meillä ei ole tietoja pappismunkki Varlaamin elämästä vuoden 1563 jälkeen, on kirjoitusten vertailu ainoa menetelmä, jolla voidaan tarkistaa, onko hän Konevitsan igumeni Varlaam ja Arsenin elämäkerran kirjoittaja. Perusteellinen vertailu vaatisi Varlaamin kaikkien tekstien analyysia, mikä ei Suomessa käy päinsä, sillä suurin osa hänen tuotannostaan on

¹⁴⁾ Ks. *Ključevskij, V.*, emt. s. 250—261; *Filaret, Obzor ruskokj agiografii* (Sanktpeterburg 1859) s. 209—210; *Makarij, Istorija Ruskokj Cerkvi VII* (Sanktpeterburg 1874) s. 445—; *Pravoslavna ja bogoslovskaja enciklopedija III* (Petrograd 1902) col. 149.

¹⁵⁾ *Filaret, Obzor... agiografii* s. 209; *Filaret, Istorija... Cerkvi III* s. 99 viite 245.

¹⁶⁾ Ks. *Budilovič, A.*, O ruskom Jurjevě starago vremeni, v svjazi s žitiem svajaščennamučenika Isidora i s nim sopostradavših 72 jurjevskih mučenikov. Sbornik Učeno-Litern. Obščestva pri Imp. Jurjevskom Univ. IV s. 75—144.

käsikirjoituksina Neuvostoliitossa. Painettuina on käytettävissä kolme elämäkertaa, nimittäin Aleksanteri Nevskin, Evfrosinin ja Nifontin.¹⁷⁾ Näidenkin vertailussa on suuria vaikeuksia, sillä kyseessä ovat kovin erilaiset aihepiirit. Pyhien elämäkerroissa noudatettiin yleisluontoisia kaavoja, joiden puitteissa kirjoittajan persoonallisuus pääsi vain osittain esiin. Vertailemamme neljä elämäkertaa ovat kaikki erilaisen ”pohjakaavan” mukaan tehtyjä. On erämaaluostarin perustajan, ruhtinaan ja sotapäällikön sekä kaksi piispan elämäkerta, joista toiseen liittyy vielä uskonnollista polemiikkaa. Ei voi odottaa paljonkaan yhtymäkohtia näiden tekstien kesken.

Kokonaisuutena Arsenin elämäkerta noudattaa melko yleistä kaavaa: johdanto, varsinainen elämäkerta, ihmeet ja ylistyskirjoitus. Pyhien elämäkertojen tyyli on yleensä kirkollista, mutta tutkijoiden yksimielisen tulkinnan mukaan Vasili-Varlaamin esitystapa on erityisen kaunopuheista, monisanaista ja juhlallista. Nämä piirteet ovat lunnusomaisia etenkin Arsenin elämäkerran laajalle johdannolle, sekä elämäkerran lopussa olevalle pitkälle ylistyspuheelle, joskin varsinainen biografinen osa on alkulähteiden mukaisesti esitystavaltaan yksinkertaisempi. Yleisesti arvioiden voi sanoa, että tutkimamme teksti kokonaisuutena sopii hyvin Vasili—Varlaamin työskentelytapaan ja tyyliin.

Yksityiskohdissa yhtäläisyyksiä ei ole kovin paljon, mutta se on ymmärrettävää elämäkertojen erilaisten aihepiirien vuoksi. Lähimpänä Arsenin elämäkerta on Aleksanteri Nevskin elämäkerta, jonka johdannossa tapaamme joukon aivan samoja

¹⁷⁾ *Mansikka, V., Žitie Aleksandra Nevskogo* (Sanktpeterburg 1913; ks. sen laajaa johdantoa); *”Žitie i žizn... prepod. otca našego Evfrosina Novago Čudotvorca”* sekä *”Žitie prepod. otca našego Nifonta”*, (Pamjatniki starinnoj russkoj literatury IV, S.-Peterburg 1862).

ilmaisuja kuin ensin mainitussa.¹⁸⁾ Näitä ei voi kaikkia selittää yleiseksi kirjalliseksi omaisuudeksi, ja kun vielä toteaa, että elämäkertojen johdannot ovat rakenteeltaan suuressa määrin samanlaiset ja että Arsenin elämäkerrassa toistuva miehuullinen ja miehuus terminologia ilmeisesti on lainaa Aleksanterin elämäkerrasta, voimme pitää varmana, että Aleksanteri Nevskin elämäkerran johdanto on ollut esikuvana Arsenin elämäkerran johdannolle. Aleksanterin elämäkerran toisten hagiografien tekemät redaktiot eivät muistuta Vasili-Varlaamin tekemää tekstiä, joka on tehty noin v. 1547, eikä siis ole voinut olla yleisesti tunnettu vielä hänen elinaikanaan (todennäköisesti tekijä luovutti sen metropoliitta Makarijlle Velikij Četii Minejaa varten). Miten siis Konevitsan Varlaam tunsi sen näin hyvin? Luonnollisin vastaus on: koska hän itse oli tehnyt sen ja se eli hänen mielessään, kun hän kirjoitti Arsenin elämäkertaa.

Myös Evfrosinin elämäkerran johdannossa on useita samoja ilmaisuja kuin Arsenin elämäkerrassa.¹⁹⁾ Osan voi tulkita yleiseksi omaisuudeksi kuten tietojen puuttumisen vanhemmista, mutta sellainen vertaus kuin "jos hän olisi tullut Jerusalemissa tai Siinailta" on harvinainen eikä voi olla yleistä lainaa. Nifontin elämäkerrassa toistuu huomautus, että tietoja vanhemmista ei ole, monta vuotta siitä on kulunut, sekä kuvaus, jossa Nifont munkkina kyynelin toistuvasti rukoilee igumenia pääs-

¹⁸⁾ Seuraavat ilmaisut Aleksanterin elämäkerran johdannosta (Mansikka, emt. tekstiosa s. 33—34) tapaa myös jäljempänä olevasta Arsenin elämäkerran johdannosta: "Mitä sanon tai mitä lausun... hyvydestä ja michuullisuudesta"; "ja monien kiitosten arvoinen"; "jotta vedetään hänen puoleensa niitä, jotka pystyvät kuulemaan hänen elämäkertansa ja svytetään heissä halu seurata häntä"; "ylistäkäämme siis tätä hyveellistä miestä ja kertokaamme hänen elämästään kaikille"; "hänen elämänsä enkelit ihmettelivät ja ylistivät, ja hänen nimensä on kirjoitettu taivaisiin"; "ja hänestä on nyt kertomus edessämme".

¹⁹⁾ Seuraavat ilmaisut ovat samoja: "Mistä sellainen jumalallinen valkeus ilmestyi? Jos hän olisi tullut Jerusalemissa tai Siinailta, mutta ei, sanon, vaan..."; "Mutta hänen isästään ja äidistään emme ole voineet löytää tietoa, koska monta vuotta siitä on kulunut"; "ja häneltä leikattiin hiukset ja siinä häneltä leikattiin lihallinen viisastelu"; "ja hän otti enkelielämän muodon" (v.m. on yleinen ilmaus).

tämään hänet haluamaansa tehtävään. Nämä yhtäläisyydet eivät ole niin sitovia kuin edellä esitetyt, mutta vihjaavat jälleen tekstien keskinäiseen yhteyteen.

Yhtäläisen tyylin sekä samojen ilmaisujen lisäksi tekstejä yhdistää muuan kielellinen erikoispiirre: Arsenin elämäkerrassa kiinnittää huomiota -s päätteen runsas esiintyminen verbien persoonamuodoissa. Arvovaltaisen tutkijan Šahmatovin mukaan se oli pihkovalaiselle kirjoitustavalle tunnusomaisista²⁰⁾ ja se esiintyy myös Vasili-Varlaamin teksteissä — häntä hän pidetään pihkovalaisena.

Käytettävissä olevan aineiston pohjalta päädymme siis toteamukseen, että metropoliitta Filaret oli oikeassa liittäessään Arseni Konevitsalaisen elämäkerran Vasili-Varlaamin tuotannon joukkoon. Ehdotonta varmuutta siitä emme näin suppean materiaalin pohjalta saavuta, mutta päätelmä on kuitenkin vahvasti todennäköinen.

Mutta miten Krypetskin luostarin pappismunkki Varlaam olisi tullut kirjoittaneeksi Arseni Konevitsalaisen elämäkerran?

Tähän on kaksi mahdollisuutta. Hän on voinut tehdä sen, kuten Filaret arvelee, heti Aleksanteri Nevskin elämäkerran jälkeen noin v. 1547 tai sitten hän on tehnyt sen 1563 jälkeen. Aleksanterin elämäkerta lienee tehty Novgorodissa, jossa hänen muistonsa oli voimakkain. Tiedämme, että Konevitsan luostarin munkit kävivät vuosittain laivalla ostosmatkalla Novgorodissa,²¹⁾ ja elämäkerran mukaan Arsenin maine tunnettiin siellä asti. Vasili-Varlaam on Novgorodissa kuulut Arsenista ja on ehkä halunnut kirjoittaa hänen elämäkertansa. Vuoden 1547 aikamäärää tukee Arsenin ja Aleksanterin elämäkertojen samanlainen johdanto, myöhemmissä Vasili-Varlaamin töissä on vähemmän yhtäläisyyksiä Arsenin elämä-

²⁰⁾ Šahmatov, A., Něskolko zamětak ob jazykě pskovskih pamjatnikov XIV—XV v. Žurnal Ministerstva Narodnago Prosvěščeniija (S.-Peterburg), Navaja serija XXII, 1909, s. 159.

²¹⁾ Tsaarin kirje Konevitsan luostarille 1554 (Materialy po ist. Karelii s. 170—174).

kertaan. Arsenin elämäkerrassa ei mainita lainkaan vuonna 1553 tapahtunutta tulipaloa, joka hävitti kaikki luostarin rakennukset,²²⁾ mikä viittaa siihen, että elämäkerta on tehty ennen sitä. Tällöin se olisi tehty Novgorodissa Konevitsan munkkien antamien tietojen pohjalta.

Mutta kirjoittajamme käytti vielä tuolloin nimeä Vasili, eikä ole todennäköistä, että kopioitsija olisi merkinnyt hänet Konevitsan igumeni Varlaamiksi, ellei alkutekstissä ollut jo siitä ilmoitusta. Lisäksi elämäkerta todistaa niin hyvästä paikallistuntemuksesta, että sitä on vaikea selittää muualla tehdyksi.

Kokonaiskuvaan sopii parhaiten seuraava teoria: Pappismunkki Varlaam lähti Krypetskistä vuoden 1558 tienoilla ja meni Novgorodiin, missä hän perehtyi Nikitan ja Nifontin muistoon ja kirjoitti heidän elämäkertansa. Novgorodissa hän tutustui Konevitsan munkkeihin ja tietoihin Arsenin elämästä sekä hänen haudallaan tapahtuneista ihmeistä. Hän matkusti munkkien mukana Konevitsaan ja jäi sinne. Oppineisuutensa ja kirjallisten kykyjensä ansioita hänet pian valittiin igumeniksi, etenkin kun hän kokosi perimätietoa Arsenista ja laati pyhittäjän elämäkerran. Mahdollisesti hän tunsikin Novgorodissa kirjallisiakin lähteitä Arsenista, mutta lopullisessa elämäkerrassa on keskeinen sija suullisella perimätiedolla ja aikalaisten omakohtaisilla todistuksilla Arsenin tekemistä ihmeistä. Jos oletamme, että Varlaam matkusti Konevitsaan pian vuoden 1563 jälkeen, voimme päätellä, että hän laati Arsenin elämäkerran 1560-luvun loppupuolella. Vuoden 1553 tulipalo ei kuulunut elämäkerran aihepiiriin, ja sitäpaitsi luostari oli jälleerakennettu, joten siihen ei tekijä kiinnittänyt huomiota.

Näin siis lienee pihkovalainen pappismunkki ja kirjailija viettänyt osan elämästään Karjalassa. Konevitsasta hän joutui lähtemään evakkotielle ruotsalaishävityksen jälkeen v. 1578, ja kun veljestö palasi takaisin, oli igumenina v. 1585 jo toinen

²²⁾ Ks. edellinen viite.

mies, Gennadij, kuten tsaarin kirjeen vahvistuksesta näkyy.²³⁾ Oliko Varlaam kuollut, vai oliko hän palannut takaisin Pihkovaan, sitä emme tiedä. Mutta hänen oleskelunsa Konevitsassa ei ole ainoa side Pihkovan ja Karjalan välillä. Jo Kornili, Paleostrovin luostarin perustaja, joka eli todennäköisesti 1300-luvulla, oleskeli elämäkertansa mukaan jonkin aikaa Valamossa, ja kun Karjalassa oli nälänhätä 1420-luvulla, kertoo Pihkovan kronikka karjalaistenkin käyneen Pihkovassa leipää ostamassa.²⁴⁾

Jos tarkastelemme lyhyesti elämäkertaa ja ylistyspuhetta, toteamme helposti sen kaunopuheisen ja koristeellisen esitystavan sekä laajuuden, joka on ominaista Vasili-Varlaamille. Siinä on myöhäisbysanttilaisen kirjallisuuden juhlallisen tyyllittelyn sävyä. Bysantin perinteeseen viittaa otsakkeen kreikkankielinen "Siunaa, isä", sekä useat vertaukset, joista mainittakoon "jumalallisten dogmien maustama hengellinen ateria" sekä Arsenin vertaaminen "kovaan timanttiin". Kaikkein selvimmin Bysantin perinteeseen viittaavat kuvaukset Athosvuoren luostareista, etenkin bysanttilaisen mystiikan harrastus, joka Athoksella oli ehkä korkeimmillaan juuri 1300-luvulla ja jonka kuuluisin rukous, ns. "Jeesuksen rukous" mainitaan myös Arsenin alituisesti toistamana.

Venäläistä ortodoksisuutta heijastuu elämäkerran kansallisissa korostuksissa sekä sen nöyryyden kuvauksissa. Karjalainen Laatokan ilmapiiri tulvahtaa puolestaan vastaan, kun tekijä kertoo Arsenin saapumisesta Konevitsaan, hänen elämästään siellä, hänen kosketuksistaan paikalliseen väestöön sekä asukkaiden hartaassa kunnioituksessa ihmeidentekijää kohtaan.

Varlaamin kertomus on rakenteeltaan tyypillinen erämaalustarin perustajan elämäkerta, jossa korostetaan kohteen as-

²³⁾ Ibid. s. 174.

²⁴⁾ Kornilista ks. Barsov, E., Paleostrov, ego sudba i značenie v oboněškom krae (Čtenija v Imper. Obšč. Istorii i Drevn. Ross. 1868), joka tosin sijoittaa Kornilin epävarmasti 1100-luvulle. Nälänhädästä ks. Materialy po ist. Karelii s. 93.

keettistä kilvoittelua, matkaa pois maailman hälinästä, uuden luostarin alkua, hengellistä työtä paikallisten asukkaiden keskuudessa ja ystävällisiä suhteita väestöön. Samalla elämäkerta on hengellisesti opettavaa ja kasvattavaa lukemista ja tarjoaa esikuvan kristillisen kilvoituksen tiellä.

Konevitsan luostari on ollut evakkotiellä Venäjällä, mutta vähitellen se on juurtunut osaksi länsimaista Suomea ja on nyt evakkotiellä Suomessa. Sen mukana Arsenin elämäkerrasta on tullut yksi Suomen kirjallisuuden vanhoista ja arvokkaimista muistomerkeistä.

Millainen on Arsenin elämäkerran arvo historiallisena lähteenä? Vasili-Varlaamin tuotannon luotettavuudesta yleensä tutkijat ovat hyvin eri mieltä. Filaret ja Makarij pitävät hänen elämäkertojaan epäluotettavina juuri niiden rönsyilevän kielenkäytön ja laveasanaisuuden vuoksi; hän muokkasi liikaa aineistoaan. Mutta Ključevskij, joka on arvovaltaisimpia Venäjän hagiografian tutkijoita, katsoo, että milloin Vasili-Varlaamilla oli käytettävissään hyvät lähteet, hän teki hyvää työtä ja noudatti melko tarkoin lähteitä; mutta milloin lähteet olivat heikot, tekijä täydensi niitä epäluotettavasti. Budilovič tulee samaan tulokseen ja pitää Vasili-Varlaamia pätevänä Isidor Tarttolaisen elämäkerran tekijänä.

Voimme yhtyä Ključevskin kantaan ja todeta, että vaikka Vasili-Varlaam käytti laveaa esitystapaa, hän pyrki etsimään lähteitä ja myös kriittisesti arvioimaan niitä; sitä todistaa mm. toteamus tietojen puutteesta Arsenin vanhempien kohdalla. Novgorodissa ja Konevitsassa kirjoittajalla oli käytettävissään paikallinen perimätieto Arsenin elämästä, jota täydensivät aikalaisten kertomukset todetuista ihmeistä. Jos tekijä olisi poikennut huomattavasti lähteistään, hänen petoksensa olisi kyllä huomattu. Nojautumista lähteisiin ilmaisee myös varsinaisen elämäkerran esitystavan suurempi yksinkertaisuus verrattuna johdantoon ja ylistyspuheeseen.

Tietenkin Arseenin perinteessä oli legendaarisia piirteitä. Elämäkerran tekijä joutui sulattamaan yhteen perimätiedon

luotettavat historialliset ainekset, legendaariset lisäykset ja suulliset todistukset sekä yhdistämään ne omalla kaunopuheisella tyyllillään yleisten elämäkertakaavojen puitteisiin. On siis mahdoton aivan tarkkaan sanoa: "Tämä on totta ja tämä ei". Mutta varmasti Arsenin elämäkerran päälinjat ovat sata vuotta säilyneen perimätiedon mukaiset, ja perimätieto taas keskiajalla yleensä korvasi kirjalliset tuotteet ja oli paljon sitkeämmin elävää kuin nykyisin. Juuri Konevitsassa vaalittiin Arsenin muistoa luonnollisesti tarkimmin.

Elämäkerran alkuperäistä käsikirjoitusta on varmaan säilytetty Konevitsassa, mutta sotien ja pakomatkojen aikana se on hävinnyt. Siitä lienee sitä ennen tehty kopio Novgorodin arkkipiispalle tai koko Venäjän metropoliitalle Arsenin kanonisointia varten. Kanonisoinnista ei ole tietoa, mutta vanhin säilynyt elämäkerran katkelma voi olla piispan kopiosta jäljennetty. Siinä on vain pieniä sanamuotoeroja verrattuna hiukan nuorempaan kääntämäämme kopioon, jota voidaan pitää sisältönsä puolesta luotettavasti tehtynä. Tässä esiteltävä teksti poikkeaa jonkin verran viime vuosisadalla painetuista Arsenin elämäkerroista. Merkittävimpiä eroja on, ettei tässä kerrota lainkaan Arsenin saapumisesta ensin Valamoon, mikä painetuissa teksteissä perustunee siis myöhempisiin lähteisiin.²⁵⁾

Voimme tässä lyhyesti luetella muutamia seikkoja, jotka ilmeisesti ovat historiallisesti luotettavia: Arseni oli novgorodilaisen käsityöläisperheen lapsi, joka oppi vaskisevän ammatin ja ryhtyi nuorena munkiksi. Hän vietti jonkin aikaa Athos-vuoren luostareissa Kreikassa (mikä ei ollut harvinaista siihen aikaan) ja palasi sieltä tuoden mukanaan Jumalansynnyttäjän ikonin. Hän lähti muutamien oppilaiden kanssa erämaahan ja päätyi Konevitsan saarelle Laatokalle v. 1393. Sinne hän perusti luostarin, jonka arvokkaimpana kulttiesineenä pidettiin Arsenin tuomaa ikonia. Sen nimelle oli luostari pyhitetty. Ar-

²⁵⁾ Služba prepodobnomu otcu našemu Arseniju (Sanktpeterburg 1879). Siihen sisältyvä elämäkerta ilmestyi jo 1850. Muuan ihmeistä on ajoitettu vuoteen 1573 (Ključevskij emt. s. 357 viite 2), sekin on myöhempi lisäys.

seni johti veljestöä vaikeiden aikojen halki ja kuoli vanhana v. 1447.

Elämäkerrassa vilahtaa esiin useita Karjalan muinaista elämää havainnollistavia yksityiskohtia; mainittakoon vain saarten käyttö laitumina, aunukselaisten ortodoksien käynnit Konevitsassa, sukupidot ja talvikalastus verkoilla. Erityisen kiinnostava siinä on legenda "valkoisesta piispanpäähineestä", jolla on symbolista merkitystä.²⁶⁾ Venäjän kirkon edustajia oli 1400-luvulla vierailut Roomassa ja heidän mukanaan juurtui Novgorodiin seuraava tarina: Keisari Konstantinus Suuri oli lahjoittanut paaville valkean piispanpäähineensä, mutta paavi palautti sen Konstantinopolin patriarkalle, joka piti sitä keisarillisen kirkon johtajan tunnuksena. Konstantinopolista se lähetettiin lahjana Suuren Novgorodin arkkipiispalle, joka Bysantin tuhouduttua tuli täten tavallaan Bysantin kirkon perilliseksi ja vapaan ortodoksisen kirkon johtajaksi. Legenda korostaa siis tendenssimäisesti Novgorodin arvovaltaa. Arsenin elämäkerran mukaan Novgorodin arkkipiispa Eufemij lahjoitti "vanhan valkean gloobukkinsa" eli piispanpäähineensä Arsenille Konevitsassa vieraillessaan, kunnioituksesta pyhittäjää kohtaan. Tätä yksityiskohtaa ei esiinny missään mainitun legendan redaktiossa ja se perustunee elämäkerran kirjoittajan omiin lähteisiin. Sen luotettavuus on tietysti kiistanalainen. Perimätiedon mukaan valkoinen piispanpäähine pantiin Arsenin mukaan arkkuun, mistä sitä kuitenkaan ei ole löydetty.

Moskovan patriarkka sekä eräät Venäjän metropoliitat käyttävät yhä valkoista "gloobukkia", ja myös Suomen ortodoksisen kirkon arkkipiispa Herman käytti sellaista. Nykyinen arkkipiispa Paavali sai ekumeeniselta patriarkalta virallisen oikeuden käyttää arvonmerkinään valkeaa piispanpäähinetä. Suomen ortodoksinen kirkko tuli aikoinaan legendan symbolisessa muodossa Bysantin perilliseksi, mutta legenda on muuttumassa todellisuudeksi. Tämä kirkko on hengellises-

²⁶⁾ Ks. *Košančikov, D. E., (Izd.), Povest o Novgorodskom Belom Klobuke (Sanktpeterburg 1861)*. Ks. myös *Dvornik, Fr., The Slavs in European History and Civilization (New Jersey 1962) s. 311*.

ti Bysantin perillinen, jonka välityksellä idän kristillinen kulttuuriperinne Suomessa on juurtunut osaksi länsimaista kultuuria. Arseni eli konkreettinen yhdysside Suomen ja Bysantin välillä lähes kuusisataa vuotta sitten.²⁷⁾

²⁷⁾ Seuraava käännös sisältää vain tekstin elämäkerrallisen osan, jonka jälkeen käsikirjoituksessa seuraava laaja ylistyspuhe on jätetty käntämättä, sillä se on pääasiassa kultillinen.

Teksti

[Pyhittäjä Arseni Konevitsalaisen elämä.]

Kesäkuun 12 päivänä kertomus Konevitsan luostarin perustajan, isämme Arsenin elämästä ja kilvoituksesta ja osaksi myös hänen ihmeteoistaan, saman luostarin igumeni Varlaamin kirjoittama. Siunaa isä [Evlogison pater].

Tulkaa isät ja veljet, tulkaa Kristuksen nimeltä kutsuma lauma, tulkaa oikeauskoiset joukot ja kallistakaa korvanne suuni puheelle ja kuunnelkaa valppaasti sanomaani, jotta nauttisimme tätä hengellistä juhla-ateriaa, joka ei ole lihallisen ruoan kyllästävä vaan jumalallisten dogmien maustama. Se ei ainoastaan kyllästä ruumista vaan pyhittää sekä sielun että ruumiin jumalallisten dogmien sanoilla.

Mitä sanon, mitä lausun ja mistä panen alun tälle kertomukselle kovan timantin ja vahvan askeetin urhoollisesta elämästä ja miehekkäästä kärsivällisyydestä sekä hengellisestä kilvoituksesta, hänen, joka oli ihmeellinen hartaudessaan, joka oli munkkien joukossa ihmeellinen ja kuulu elämästään ja monien kiitosten arvoinen, jotta voitaisiin vetää hänen puoleensa niitä, jotka pystyvät kuulemaan hänen elämäkertansa ja sytyttää heidän sielussaan palava halu seurata hänen askeleitaan munkkielämään. Hän oli kaikessa hyvä ja täynnä Pyhän Hengen armoa ja loisti ihmeillään, tämä pyhittäjäisä ja suuri vanhus Konevitsan kinobian perustaja, hyvä kilvoittelija Arseni; ja nyt hänet esitellään meille tässä kertomuksessa.

Ylistäkäämme siis tätä hyveellistä miestä, kertokaamme hänen elämästään kaikille ja muistelkaamme hänen syntymäänsä, hänen kasvamistaan ja hänen elämänsä maailmassa, hänen luopumistaan maailmasta ja sitä, kuinka hän saapui Py-

hälle vuorelle, näki vaivaa siellä ja sai siunauksen Pyhän vuoren vanhuksilta, ja kuinka Pyhän vuoren igumeni Johannes siunasi hänet kaikkeinpyhimmän Jumalanäidin ikonilla.

Ja pyhien isien isunauksella hän tuli sieltä Suureen Novgorodiin ja pyysi arkkipiispa Johannekselta siunausta rakentaakseen tämän luostarin. Ja muistelkaamme miten hän lähti Suuresta Novgorodista pohjoisiin maihin ja asettui asumaan Karjalan maahan, suuren Nevan järveksi kutsutun järven rannalle, Konevitsan saareen, sen ikonin kanssa, joka hänellä oli Pyhältä vuorelta ja jonka hän tähän saakka Jumalan avulla on säilyttänyt ehjänä ja vahingoittumattomana luostarissaan; toipa hän myös munkkielämän säännöt, jotka hän oli saanut mukaansa Pyhältä vuorelta. Ja miten hän jäi saareen eläen skiittaelämää kolmen vuoden ajan. Ja sitten, ihmisiä rakastavan Jumalan armosta sekä Pyhän vuoren igumenin Johanneksen ja häntä ympäröivien isien avulla, puolustuksella ja rukouksella, samoin arkkipiispa Johanneksen ja hänen Pyhän neuvostonsa siunauksella ja rukouksilla sekä omilla vaivoillaan, kilvoituksillaan sekä niiden oppilaittensa ja veljien töillä, jotka olivat siihen aikaan kokoontuneet asumaan hänen kanssaan, hän pystytti ihmeellisen ja kunniallisen temppelin meidän kaikkeinpyhimmän ja kaikkeinpuhtaimman Valtiattaremme ja ainaisen neitseen Jumalansynnyttäjän kunniallisen ja kuulun syntymän muistoksi. Ja hän perusti suuren kinobian,¹⁾ keräsi monta munkkia ja antoi heille säännön vanhojen pyhien isien asetusten mukaisesti, sen mukaan mitä hän oli nähnyt pyhällä Athoksen vuorella, ja samoin hän itsekin heidän kanssaan paastosi hyvin ja oli Jumalalle suuresti otollinen.

Hänen hyveellisen elämänsä yritämme nyt kirjoittaa, emmekä tee sitä omavaltaisesti, vaan kuuliaisena luostarin isien käskylle ja myös hyvässä uskossa ja rakkaudessa tätä

¹⁾ Kinobia on yhteisluostari erotukseksi ns. idiorrytmisestä luostarista, jossa jäsenet elävät enemmän erillään toisistaan.

pyhää isää kohtaan ja hänen siihen vahvistamaan. Vaikkapa emme siihen pystyisikään, niin kutsuen avuksi ihmisiä rakastavaa ja lahjojaan antavaa Jumalaamme Jeesusta Kristusta ja pyytäen Häntä avaamaan suomme sekä pyhittäjäisän rukousten auttamana toivomme menestyvämme tässä yrityksessä.

Tämä pyhä isä oli Jumalalle otollinen hyveellisen elämänsä vuoksi, ja häntä kaunistivat taivaalliset hyveet ja hän oli hyveissä täydellinen. Kokoontukaamme nyt siis, te rakkaat, katsomaan hänen hengellisiä hyveitään. Tehkäämme ymmärryksemme silmät nopeiksi havaitsemaan, niin ettei meille jää tuntemattomaksi mitään tästä hyvästä näkymästä. Hänen ihmeellistä elämänsä Jumala rakasti ja otti sen vastaan, ja enkelit ihmettelivät ja ylistivät sitä. Hänen nimensä on kirjoitettu taivaisiin. Ponnistelkaamme kaikki hengellisesti, että voisimme hänen kunniallisena muistopäivänään viettää kirkasta juhlaa, sillä hän oli Jumalaa rakastava johtaja, joten ylen viisaalle opettajalle oppilaiden tavoin ja lapsirakkaalle isälle lasten tavoin osoittakaamme hänelle kunnioitusta.

[Ihmettelemme], mistä sellainen suuri ja erikoinen mies ilmestyi. Jos hän olisi tullut Jerusalemissa tai Siinain vuorelta [se ei olisi ollut outoa], mutta hän ei tullut Jerusalemissa eikä Siinailta, vaan kunniakas Venäjän maa ja Suuri Novgorod synnytti ja kasvatti hänet ja vahvisti hänet hurskaudessa, opetti hänelle nöyryyden, vahvisti häntä pidättyväisyydessä ja kasvatti hänet puhtaudessa, teki hänen elämänsä jumaliseksi, opetti häntä auliiseen almujen antamiseen ja teki hänet kuuliaiseksi häntä vanhemmille, piti hänet pyhydessä, istutti jumalanpelon hänen sydämeensä ja sytytti hänen sielusaan lähimmäisenrakkauden, saattoi hänet munkkielämään, vei hänet pois maailman melskeistä ja liitti hänet munkkien joukkoon ja teki hänet Herralle otolliseksi käskyjen pitämisessä.

Hänen syntymävuottaan, hänen maallikonimeään ja hänen vanhempiansa nimeä, jotka hänet lihallisesti synnyttivät ja

jotka valistivat hänet pyhällä kasteella, emme ole voineet löytää, koska monta vuotta siitä on kulunut.

Mutta sitä enemmän hänen isänään oli kaikkien Luoja, josta kaikki alkaa, ja hänen äitinsä oli korkein Siion, johon hän pyrki. Hänen sukulaisensa olivat pyhain joukot, joiden miehuullisia askeleita autuas pyhittäjä Arseni seurasi. Häntä nyt kertomuksessa muistellemme ja hänen tarinansa on edessämme.

A u t u a a n e l ä m ä k e r r a n a l k u.

Tämä pyhittäjä ja autuas isämme Arseni syntyi kuulussa Suuren Novgorodin kaupungissa uskovaisista ja Kristusta rakastavista vanhemmista. Hänet kasvatettiin hyvissä neuvoissa ja opetuksissa ja kaikessa hurskaudessa ja puhtaudessa. Ja hän pysyi jumalanpelvossa ja edistyi päivä päivältä jumalallisissa teoissa, mutta leikkejä ja pilapuheita, joita nuoret muuten harrastivat, hän vihasi ja inhosi. Eikä hän syönyt makeita ruokia, vaan sitä enemmän rakasti pidättyväisyyttä ja omistautui siihen, eikä hän pitänyt mistään tämän maailman katoavaisuudesta, vaan nuoresta asti halusi tehdä työtä vain Jumalalle, ja siksi hän kävi usein kirkossa ja kuunteli tarkkaavasti jumalallisia sanoja, ja niiden lukeminen oli hänelle suoloista. Sen jälkeen hänen vanhempansa antoivat hänet ammattiopetukseen, ja kun mestari käski hänen ryhtyä työhön, niin nuorukainen suoritti hänen käskynsä suurella innolla ja niin hän pian oppi ammatin ja hänestä tuli vaskiseppä. Hän omistautui suureen vaivaan ja kilvoitukseen ahkeroiden työsään, ja siten hän vietti aikansa. Ja hän harrasti almujen antamista köyhille työstään. Niin rakkaus Jumalaan syttyi hänessä ja hän halusi luopua maailmasta ja palvella Jumalaa vaitiolossa, minkä hän Jumalan armon avulla tekikin.

Hän jätti vanhempansa, omaisuutensa ja ansionsa, luopui kaikesta maallisesta ja lähti luostariin, jonka nimi oli Lisjagora. Ja hän otti pyhän enkelielämän muodon, jolloin häneltä

leikattiin hiukset, ja siten häneltä leikattiin pois kaikki lihalinen viisastelu. Ja hän alkoi mitä ankarimman elämän työkennellen kaikenlaisissa noviisin tehtävissä ja luostarin töissä koskaan lepäämättä, eikä hänen suustaan koskaan puuttunut Jeesuksen rukous,²⁾ vaan hän rukoili alinomaan Jumalaa ja täytti kaikki munkkisäännöt suurella harrastuksella, ahkeroiden tarkasti kaikessa hyveellisyydessä. Ja hän halusi vielä suurempia kilvoituksia ja vielä täydellisempiä hyveitä.

Hän oli hyvin laupias ja rakasti aina rukoilla Jumalaa ahkerasti sekä pysyi lujasti jumalallisissa asioissa. Hän mietti, miten hän voisi saada itselleen hyvän opettajan ja miten hän parhaiten voisi pelastua. Eikä Jumala etsiviltä riistä hyviä asioita, vaan täyttää kaikki heidän toiveensa, jotka tähtäävät hyvään.

Hänellä oli toiveena lähteä Pyhälle vuorelle. Ja kun hän mietti, miten hän voisi päästä Pyhälle vuorelle, tuli Suureen Novgorodiin vanhuksia Pyhältä vuorelta. Kuultuaan tämän autuas Arseni tuli iloiseksi ja halusi nähdä heidät ja saada heiltä siunauksen. Ja kun autuas saapui heidän luokseen, hän kumarsi heitä maahan asti, mutta kun he näkivät hänen nöyryytensä, he ihmettelivät ja siunasivat hänet ja antoivat hänelle tervehdyssuudelman Kristuksessa, niinkuin munkkien oli tapana tehdä. Suoritettuaan rukouksen he istuutuivat. Ja autuas Arseni alkoi nöyrästi kysellä heiltä, kuinka isät elävät Pyhällä vuorella. He taas kertoivat hänelle kaiken järjestyksessä, mikä koski Pyhää vuorta ja siellä asuvia pyhiä isiä. Ja hänestä syttyi vielä palavampi rakkaus ja hän lausui heille toivomuksensa ja rukoili heitä ottamaan hänet matkatoverikseen. He lupasivat ilolla ottaa hänet mukaansa, ja autuas iloitsi paljon siitä, että hänen toivomuksensa toteutuisi.

Ja hän saapuu igumenin luo, jotta tämä siunaisi hänet menemään Pyhälle vuorelle, mutta igumeni ei pitkään aikaan halunnut päästää häntä hänen hyvän elämänsä, nöyryytensä

²⁾ Hesykastisen rukouskilvoittelun tunnetuin rukous: "Herra Jeesus Kristus, Jumalan Poika, armahda minua syntistä".

ja kuuliaisuutensa tähden, vaan piti sitä turhana. Mutta Arseni rukoi jälleen sitä igumenilta kauan aikaa. Eikä igumeni voinut olla kuulematta hänen pyyntöään, vaan hän suostuu autuaan pyyntöön ja päästää hänet lähtemään. Ja saatuaan igumenilta siunauksen hän lähtee Pyhälle vuorelle, ja hän on Pyhän vuoren vanhusten matkatoverina, sillä Jumala auttaa hänelle otollisia.

Hän saapuu Pyhälle vuorelle, ja siellä Pyhän vuoren igumeni Johannes ja veljestö ottavat hänet ystävällisesti vastaan. Ja hänet käskettiin palvelemaan ja hän suoritti hänelle uskotun palvelustyön kaikella mielihyvällä ja nöyryydellä. Ja pyhittäjäigumeni Johannes tutkiskeli häntä tarkasti ja ymmärsi, että tämä suoritti hyveellistä kilvoitusta jumalanpelvossa sekä suurella innolla, ja [igumeni] opetti hänelle oikean pelastuksen tien. Ja Arseni luopui kokonaan omasta tahdostaan ja totteli tätä [igumenia] kaikessa arvelematta. Ja hänen käskettiin suorittaa luostarissa palvelusta ja tehdä työtä keittiössä ja leipomossa sekä muissa palvelustehtävissä veljien kanssa.

Autuas Arseni teki innolla hänelle käsketyt työt ja oli kuuliasinen joka asiassa ja nöyrä, koska ei ole mahdollista kenenkään elää hyvää elämää ilman nöyryyttä. Niin pitää itse ensin tulla nöyräksi kuten tämä, muuttaen koko olemuksensa Jumalan rakkaudeksi ja ollen kaikessa kuin viimeinen ja huonoin. Hänen suunsa ei herennyt lausumasta rukousta ja hän alisti sydämensä valvomisella ja janolla. Hän antautui kokonaan Jumalan rakkaudelle, niin että hän sai liikutuksen lahjan ja hänen silmistään vuotivat kyyneleet. Pitäen hyvin niukkaa ruokaa ja varoen kaikkea turhaa hän oli kaikille hyvä esikuva. Tämän takia kaikki häntä rakastivat ja kunnioittivat.

Sitten tuli autuaan Arsenin ammatti tunnetuksi, ja igumeni Johannes ja veljestö käskivät hänen takoa astioita ja kaikkia luostarin tarvekaluja. Hän täytti käskyn ilman laiskuutta eikä suonut itselleen lainkaan lepoa. Päivällä hän takoi mitä hä-

nen oli käsketty, ja yöllä hän seisoj Jumalan edessä rukoillen. Mutta unta hän nautti vähän, vain ruumiin koossa pysymisen vuoksi, sillä hän oli ruumiiltaan vahva.

Mutta kun igumeni ja veljet näkivät hänen taitavuutensa tässä tehtävässä ja kuinka hän työskenteli kuin ruumiiton tai kuten ostettu orja, niin he ihmettelivät hänen kärsivällisyytään ja rakastivat häntä sitä enemmän. Ja hän jäi sellaisiin töihin pitkäksi aikaa, eikä hänelle riittänyt sellaista työtä yhdessä luostarissa, vaan muistakin luostareista alettiin tuoda hänelle astioita. Ja hän työskenteli ahkerasti ottamatta lainkaan palkkaa, vaan näki vaivaa Jumalan tähden. Niin kävi siellä paljon väkeä sellaisten tarvekalujen vuoksi, ja hän päätti mennä muihin luostareihin niiden takia, jotka tarvitsivat sellaisia tarvekaluja, ettei veljestö tuntisi häpeää hänen luonaan käyvien tähden.

Ja hän saapuu igumeni Johanneksen luo ja rukoilee häntä ilmaisten hänelle ajatuksensa, että igumeni käskisi häntä menemään muihin luostareihin tämän työn vuoksi työskentelemään Jumalan tähden ja saamaan Häneltä palkan. Igumeni näki hänen ahkeruutensa ja intonsa, kun hän ei tahtonut työskennellä palkkaa varten vaan Jumalan tähden³⁾ ja antoi hänelle siunauksensa.

Autuas Arseni kiertää siunauksen saatuaan kaikissa Pyhän vuoren luostareissa tehden samaa työtä kuin edellä kerroimme. Ja hän saa siunauksen ja rukouksen kaikilta, sillä Jumala tahtoi niin, ettei hän ilmaiseksi saisi pyhien isien siunausta, vaan suurella vaivalla ja kilvoituksella. Ja hän jäi 3 vuodeksi täten työskentelemään veljestön hyväksi.

Ja hänellä oli toiveena,⁴⁾ jos vain Jumala häntä auttaisi, perustaa luostari kaikkeinpuhtaimman Valtiattaremme Jumalansynnyttäjän ja ainaisen neitseen Marian hyvän ja kuu-

³⁾ Lause on kopioitaessa unohtunut oikealta paikalta ja lisätty, kun virhe on huomattu, kohtaan 4.

⁴⁾ Tähän on kopioitsija virheellisesti lisännyt edelle kuuluvan lauseen; ks. viite 3.

lun syntymän nimeen, ja saada luostarilleen siunaus Pyhäältä vuorelta. Ja autuas Arseni saapuu Pyhän vuoren igumenin luo ja ilmaisee hänelle toiveensa pyytäen häneltä siunausta ja rukousta. Eikä toive ole turha.

Mutta igumeni tarkaten häntä profectan silmin, sillä hän oli hyvä mies ja profectan lahjan täyttämä, näki tulevaisuuteen. Ja hän siunasi autuaan Arsenin ja profetoi hänestä: "Jumala tulee rakentamaan sinun kauttasi luostarin pohjoiseen maahan, ja monet ihmiset pelastuvat siellä ja se maa tulee pelastumaan monesta harhaopetuksesta." Ja opetettuaan monia asioita hän siunasi autuaan ja antoi hänelle kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän ikonin, joka nytkin on kaikkien nähtävänä autuaan luostarissa ja jota on tapana sanoa Pyhän vuoren ikoniksi; samoin igumeni antoi hänelle Pyhän vuoren luostarisäännön ja rukoili hänen puolestaan näin sanoen: "Herra, meidän Jumalamme, katso palvelijaasi Arsenia. Olkoon hyvyytesi ja siunauksesi hänen päällään ja missä hän ikinä asuu, olkoon siellä Pyhän vuoren siunaus". Ja näin lausuttuaan hän päästi tämän lähtemään rauhassa.

Mutta Arseni lähti taas kiertämään luostareihin ja erakkojen luo. Ja hän kertoi heille toivomuksensa, että jos Jumala auttaa, ja jos hän saa heiltä siunauksen, hän perustaa luostarin omaan maahansa. Ja hän sai kaikilta siunauksen, ja hän lähti omaan maahansa Jumalan armon varjeluksessa.

Niin hän tuli Suureen Novgorodiin Pyhän vuoren siunaus mukanaan. Silloin oli Suuressa Novgorodissa Sofian eli Jumalan Sanomattoman Viisauden valtaistuimella hallitsijana arkkipiispa Johannes, joka oli arkkipiispa Aleksein seuraaja.

Autuas saapuu hänen luokseen ja kertoo Pyhän vuoren siunauksen sekä samaten itsekin rukoilee häntä ja pyytää siunausta perustaa, jos Jumala häntä auttaa, hänen arkkipiispakuntaansa luostarin kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän ja ainaisen netiseen Marian kunniallisen ja kuulun syntymän nimeen. Arkkipiispa siunasi hänet ja antoi hänelle, mitä hän tarvitsi. Ja otettuaan vastaan arkkipiispan siunauksen

sekä kaiken tarpeellisen autuas Arseni rukoili Herraa Jumalaa ja kaikkeinpyhintä Jumalanäitiä täyttämään hänen toiveensa. Ja hän astuu veneeseen ja lähtee Olhavan jokea pitkin suurelle Nevan järvelle. Jumalan häntä auttaessa ja kaikkeinpyhimmän Jumalanäidin niin tahtoessa hän saapuu saarelle, jota sanotaan Konevitsaksi.

Vanhus Arsenin paikan katsomisesta sekä siitä, mihin kaikkeinpyhin Jumalansynnyttäjä tahtoi luostarin tulevan saarella, jota sanotaan Konevitsaksi. Vuonna 6901 [1393].

Saavuttuaan tähän saareen ja katsellessaan paikkaa, mihin asettuisi, autuas Arseni kiersti saarta nopeana niin kuin peura. Eikä hän vielä mieltynyt mihinkään paikkaan. Mutta ihmiset sanoivat edempänä tällä järvellä olevan monia saaria ja suuria erämaita. Hän riensikin eteenpäin ja nousi maihin Gorodetska-joella katsellen paikkoja asutusta varten, mutta ei hän näihinkään mieltynyt. Autuas ajatteli sitä, miten hän voisi katsella myös kaukaisempia saaria. Ja hän halusi lähteä pois satamasta, mutta tuuli pidätti häntä kauan aikaa, niin ettei hän voinut mitenkään lähteä.

Miettiessään, mitä tuo mahtaisi merkitä, autuas alkoi rukoilla siitä Jumalaa ja hänen kaikkeinpuhtainta Äitiään, että Hän lähettäisi armonsa ja tyvenen ja ilmoittaisi mihin kaikkeinpuhtain halusi luostarinsa tulevan. Ja rukoiltuaan kyynelin hän sai ajatuksen, että mihinkä Jumala vie, ja kaikkeinpuhtain Jumalansynnyttäjä, sinne piti asettua Jumalan tahdon ja kaikkeinpuhtaimman Jumalansynnyttäjän tahdon mukaan. Ja niin tuli suuri tyven.

Ja autuas lähti järvelle ja riensi eteenpäin. Häntä vastaan nousi voimakas tuuli eikä hän kyennyt soutamaan sitä vastaan eikä nousta maihin missään, koska voimakas tuuli puhalsi Herran Jumalan ja kaikkeinpuhtaimman Jumalansynnyt-

täjän tahdosta. Tuokiossa se kuljetti autuaan Arsenin veneen jälleen Konevitsan saarelle. Heidän saapuessaan saaren lähelle kuului voimakasta kellojen soittoa, ja heidän ihmetellessään, mistä soitto tuli, kun tässä saarella ei ollut kirkkoa eikä asukkaita, niin autuas sanoi oppilaillensa: "Lapset, tämä on meille merkinä, että Jumala ja kaikkeinpuhtain Jumalansynnyttäjä haluavat luostarin tulevan tähän saareen. Älkäämme ajatelko lähteä minnekään muuanne täältä koska niin kuin siivellä lennättäen kaikkeinpuhtain on hetkessä meidät tänne asettanut. Ja hän astui maihin, kiitti Jumalaa ja kaikkeinpuhtainta Jumalansynnyttäjää ja noustuaan kukkuralle pystytti sinne ristin. Sitten rakensi kellian ja asui siellä yhden vuoden. Ja hän muutti toiseen paikkaan, jota myöhemmin kutsuttiin Piispanlahdeksi. Se on nytkin olemassa.

Saaren nimityksestä, miksi sitä kutsutaan Konevitsaksi, sekä pahojen henkien karkoittamisesta saarelta.

Kun autuas vanhus Arseni saapui tähän saareen ja alkoi siinä asua, hän tapasi siellä kalastajan nimeltään Filip ja kysyi tältä: "Miksi tätä saarta sanotaan Konevitsaksi?" Kalastaja sanoi hänelle: "Tässä saarella, isä, on suuri kivi, jota sanotaan koniksi. Ja tälle kivelle pakanat uhrasivat tuoden sille joka vuosi hevosen. Ja siksi tätä saarta sanotaan konisaareksi. Sitäpaitsi täällä on paljon syötävää. Siksi tämän asukkaat toivat tähän saareen paljon karjaa kesälaitumelle, sillä sitä ei tarvinnut paimentaa varkailta eikä pedoilta. He antavat kiville uhreja myös siksi, ettei karjalle eikä heille itselleen tapahtuisi vahinkoa pahan hengen vaikutuksesta." Silloin autuas Arseni sanoi hänelle: "Ystävä, näytä minulle tuo kivi", ja kalastaja lähti näyttämään kiven hänelle. Mutta autuas Arseni lähti takaisin asuntoonsa ja vietti koko yön nukkumatta rukoillen, että Jumala ja kaikkeinpuhtain puhdisvaisivat tämän paikan pahan hengen vaikutuksesta.

Aamulla noustuaan jalkeille hän käski pukea ylleen jumalanpalveluspuvun. Ja hän otti kaikkeinpuhtaimman Jumalansynnyttäjän ikonin, jonka hän oli tuonut Pyhäältä vuorelta ja jolla Pyhän vuoren igumeni Johannes oli hänet siunannut. Otettuaan tämän ikonin sekä pyhää vihkivettä ja suitsuketta hän lähti kiven luo laulaen hetkipalvelusta kaikkeinpyhimälle Jumalansynnyttäjälle. Itse hän rukoili kyynelin paikan puhdistamista. Ja käyden kiven ympäri hän pirskotti sitä pyhällä vedellä ja ajoi pois saastaiset henget. Kalastajat kertoivat, että he näkivät silloin korppiparven lentävän pohjoiseen päin huutaen ääneen kuin ulvovat härät. Siitä lähtien Jumalan armosta ja pyhittäjävanhus Arsenin, luostarin perustajan, rukousten tähden, tämä paikka on pysynyt puhtaana tähän päivään asti.

Kristusta rakastavasta Miheistä ja profeettavanhuksesta⁵⁾).

Kerran tuli luostariin Kristusta rakastava mies nimeltä Mihei Kobylkin autuaan Arsenin luo Suuresta Novgorodista, ja hän ruokki veljestöä, antoi heille runsaasti almuja ja palasi jälleen Novgorodiin siunauksen saaneena. Ja hän hyötyi siitä paljon.

Siihen aikaan vanhus eli vanhassa luostarissa ja hänellä oli pieni veljestö. Hänellä oli silloin yksinkertaiset tavat. Hänen luokseen saapui maallikoita ja vanhuksia saamaan opetusta. Hän selitti heille pyhiä kirjoituksia, ja tarjosi heille ruokaa Jumalan rakkauden tähden, mutta itse hän kilvoitteli rukouksissa, paastossa ja työssä. Ja edellä mainittu Kristusta rakastava Mihei alkoi Novgorodissa kiittää Arseni vanhusta ja hänen hyvää elämäänsä Jumalassa. Konevitsan luostarissa oli silloin hengellisen ja profeetan lahjan omaava veli. Eräänä yönä rukoillessaan hän kuuli kahden demonin puhuvan keskenään. Ja toinen kysyi toiselta, mistä tämä oli tullut. Ja toinen

⁵⁾ Tämä kertomus, ilman otsikkoa, on katkelmassa GBL fond 304 n:o 806.

vastasi: "Olin tänä yönä Novgorodissa ja kuulin monien kiittävän tämän luostarin elämää ja sen perustajaa Arseni vanhusta. Mitä mieltä sinä olet heistä?" Toinen sanoi hänelle: "Niinpä onkin; heidän elämänsä sekä luostarin sääntö ovat virheettömät. Mutta yhdellä asialla lohduttaa minua Arseni vanhus: Hän pitää kelliassaan ruokaa vieraita varten, jotka tulevat hänen luokseen. Ja hän ruokkii heitä ilmaiseksi. Jollei niin olisi, emme saisi olla heiltä rauhassa". Mutta kuullessaan tämän pahoilta hengiltä profeetallinen vanhus kertoi sen Arseni vanhukselle. Autuas käski taloudenhoitajan tarjoilla samaa [ruokaa] myös veljille eikä pitämään mitään kammiossa erikseen. Ja hän hyötyi profeetallisesta vanhuksesta.

Eräästä karjalaisesta miehestä.⁶⁾

Eräs yksinkertainen kansanmies, karjalainen eräästä Aunuksen kylästä, eli hurskaasti Konevitsan luostarin lähellä. Hän saapui joka päivä kirkkoon rukoukseen ja antoi almuja kykynsä mukaan iloisin mielin, osoittaen paljon vieraanvaraisuutta matkustajille, munkeille ja köyhille. Hän kutsui heitä kotiinsa ja tarjosi niukkaa ruokaansa. Ja hän oli hyvin nöyrä.

Kerran hän sattui menemään omaistensa luo juhlapitoihin. Kun he asettuivat aterioimaan, söi tämäkin mies heidän kanssaan ja joi pidättyvästi. Sitten hän lähti yksin kotiinsa, kun taas toiset ihmiset iloitsivat vielä juhla-aterialla. Ja kun hän oli käynyt puoli matkaa, eräs tuntematon mies tuli hänen luokseen ja sanoi hänelle: "Rauha sinulle, ystävä!" Mutta hän pelästyi. Ja tulija sanoi hänelle: "Älä pelkää ystävä," ja silloin pelko hävisi hänestä. Ja tämä rupesi puhumaan hänelle: "Minut on lähettänyt luoksesi Herra Jumala Kaikkivaltias ilmoittamaan sinulle elämäsi lopun hyvien tekojesi kiitokseksi. Lähe täältä taloosi ja järjestä kuntoon omaisuus- ja perheasi. Mene luostariin, pukeudu munkin asuun ja tee katumus. Nel-

⁶⁾ Tämän kertomuksen alku, ilman otsikkoa, sanojen "Rauha Sinulle, ystävä" loppuun, on edellä mainitussa katkelmassa.

jänkymmenen päivän kuluttua tulen noutamaan sielusi." Ja tämän sanottuaan hän katosi. Mutta saavuttuaan kotiinsa tämä mies hetkeäkään viivyttelemättä järjesti taloutensa, hyvästeli omaisensa ja lähti Konevitsan luostariin, kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän kunniallisen ja kuulun syntymän taloon.

Ja hän saapui kyyneleitä vuodattaen igumenin luo pyytäen häneltä, että tämä vihkisi hänet munkkeuteen. Ja hän kertoi tälle kaikki hänelle ilmestyneen [miehen] sanat. Igumeni ihmetteli tätä kovasti, puki hänet pyhän enkelin kuvaksi ja kirjoitti hänet pyhään veljestöön. Ja hän jäi luostariin kilvoittelun katumuksessa, rukouksessa ja paastossa, odottaen hänelle ilmestyneen ja puhuneen ilmoittamaa aikaa. Ja neljänkymmenen päivän jälkeen hän lähti Herran tykö, jota hän oli rakastanut, hänelle ilmestyneen Jumalan enkelin ennustuksen mukaisesti. Ja hänet haudattiin isien joukkoon.

Pyhittäjävanhus Arseni Konevitsalaisen elämästä ja kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän ilmestymisestä Arsenin oppilaalle vanhus Joakimille, sekä kaiken tarpeellisen yltäkyläisyydestä.

Kerran kun autuas Arseni oli lähtenyt Pyhälle vuorelle Novgorodin arkkipiispan Simeonin aikana ja viipyi siellä, ja kun veljet Konevitsassa häntä vailla olivat suuressa puutteessa ruokatarpeiden niukkuuden tähden ja loppuun nääntyneinä aikoivat hajaantua nälänhädän vuoksi, siellä oli muuan vanhus nimeltään Joakim, hurskas mies, joka loisti kaikissa hyvissä teoissa. Hän sattui kerran nousemaan eräälle luostarin ulkopuolella olevalle kukkulalle. Ja hän rukoili Jumalaa ja kaikkeinpyhintä Jumalansynnyttäjää monin kyynelin, jottei tämä paikka muuttuisi erämaaksi. Ja hän vaipui keveään uneen. Ja pyhä Jumalansynnyttäjä ilmestyi hänelle sanoen: "Älä sure, vanhus, vaan sano veljille, etteivät he lähde tästä

paikasta. Vanhuksenne Arseni tulee pian luoksenne paljon tarvikkeita mukanaan.”

Hän heräsi näystä, lähti luostariin ja kertoi veljille Jumalanäidin käynnistä. Veljet lupasivat ilolla ja kiitollisella mielellä kärsiä tällä paikalla pannen toivonsa Herraan Jumalaan ja kaikkeinpuhtaimpaan Jumalansynnyttäjään.

Seuraavana päivänä, Jumalansynnyttäjän ennustuksen mukaisesti, saapui vanhus Arseni kahdella suurella aluksella tuoden mukanaan paljon kaikkea tarpeellista. Jopa tähän päivään asti tämä paikka on ollut yltäkylläinen, Jumalan armosta ja kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän rukousten tähden ja meidän pyhittäjäisämme Arsenin, luostarin perustajan, sekä hänen kanssaan paastoavien ja työtätekevien hengellisten vanhusten huolenpidon tähden.

Pyhän vuoren nimestä.

Siihen aikaan veljet kokoontuivat neuvottelemaan ja pysyttivät sille kukkulalle ristin sekä kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän ikonin siihen paikkaan, missä pyhä Jumalansynnyttäjä oli ilmestynyt Joakim vanhukselle ja sanonut: ”Älä sure vanhus, vaan mene ja sano veljille, etteivät he lähde tästä paikasta. Vanhuksenne Arseni tulee pian paljon tarvikkeita mukanaan.”

Siksi veljet näin tekivät, tämän kunniakkaan ihmeen sekä Jumalanäidin, kaikkeinpuhtaimman Valtiattaremme, Jumalansynnyttäjän ja ainaisen neitseen Marian niin suuren ihmeen ja käynnin muistoksi. Ja sen vuoksi sitä on kutsuttu Pyhäksi vuoreksi tähän päivään asti.

Mutta veljet ja sinne saapuneet ortodoksiset kristityt alkoivat käydä Pyhällä vuorella kumartamassa kunniallista ristiä ja kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän ikonia, kun tämä ei ollut kaukana luostarista, noin puolen päivämatkan päässä. Jumalanäidin käynnin takia tapahtuu tällä paikalla monia parantumisia niille, jotka sinne uskossa tulevat.

Luostarin siirtämisestä toiseen paikkaan sekä arkkipiispa Eufemijn käynnistä vanhus Arsenin luona.

Vanhus Arsenin vielä asuessa veljineen vanhassa luostaris-
sa, joka oli Piispanlahden rannassa, kuten tätä paikkaa kut-
suttiin, syntyi tämän paikan nimi tällä tavoin: Kerran tuli
Novgorodista pyhittäjävanhus Arsenin luo Konevitsan saa-
reen autuas, kuulu ja piispojen joukossa ihmeellinen, myö-
hemmin ihmeistään kuulu Eufemij II, Novgorodin arkkipiispa.
Hänen tarkoituksenaan oli rukoilla kaikkeinpyhimmän Valtiat-
taremme Jumalansynnyttäjän ihmeitätekevää ikonia, joka oli
tuotu pyhältä Athoksen vuorelta, sekä nähdä Konevitsan luos-
tari, siunata Arseni vanhusta ja veljiä ja saada heiltä esiru-
kouksia Jumalan edessä. Niin hän astui maihin saareen tässä
lahdessa ja siitä lähtien sitä on kutsuttu Piispanlahdeksi. Tä-
mä arkkipiispa Eufemij rakasti paljon Arseni vanhusta, koska
he molemmat olivat eläneet paastoamisaikansa samassa luos-
tarissa, joka on Kettuvuorella. Eufemij oli silloin saanut tämän
luostarin igumenin sauvan ja huolehti hyvin laumastaan sekä
ahkeroi monien sielujen pelastamiseksi, kun taas Arseni suo-
ritti noviisitehtäviensä ristin kantamista rakkaudella ja pysyi
hyvin ahkerana ruumiillisissa töissä. Ja kun arkkipiispa näin
ollen tunsu Arsenin hyväksi Jumalan palvelijaksi sekä ahke-
raksi munkiksi, niin hän saapui käymään hänen luonaan. Ja
hän lahjoitti luostarin ylläpitoon paljon varoja, järjesti veljes-
tön ja antoi heille runsaasti almuja.

Ja annettuaan vanhukselle hengellisen tervehdysten hän
lahjoitti tälle vanhan valkoisen piispanpäähineensä käytettä-
väksi. Ja itse hän palasi takaisin Suureen Novgorodiin valta-
istuimelleen. Mutta me lyhennämme arkkipiispan tarinan.
Näin se kuuluu tähän asti; nyt me palaamme entiseen.

Autuas Arseni asui tässä vanhassa luostarissa 25 vuotta ja
perusti sinne kirkon ja ruokasalin; ja monia munkkikammioita
hän perusti ja veljestö lisääntyi suureksi. Sitten tuli tulva, jo-
ka ulottui jopa kirkon kynnykseen asti. Ja vettä oli ruokasalin

ja kammioiden alla. Ja tästä ajasta lähtien he alkoivat miettiä luostarin siirtämistä tätä korkeammalle paikalle. Heidän miettiessään, mihin he voisivat siirtää luostarin, autuas Arseni alkoi rukoilla Jumalaa ja kaikkeinpuhtainta Jumalansynnyttäjää, että hän saisi siitä tiedon.

Kerran kun hän käveli saarella ja katseli, mihin voisi siirtää luostarin,⁷⁾ hän tapasi kalastajan nimeltä Filip, ja autuas alkoi puhua hänen kanssaan luostarin siirtämisestä. Ja kalastaja sanoi hänelle: "Minne Jumala ja kaikkeinpuhtain haluavat, sinne se tulee. Mutta Herran paikka on tasainen". Sillä paikalla hän puhui näin, ja puhuttuaan he erosivat. Mutta eräänä yönä kun autuas rukoili, hän pani hetkeksi maata ja näki unta, että hän käveli saarella ja tuli siihen paikkaan, missä nyt Kristuksen armosta ja kaikkeinpuhtaimman Jumalansynnyttäjän laupeudesta luostari sijaitsee. Ja hän näki itsensä piirtämässä rajoja sen paikan ympärille, mihin luostarin piti tulla. Ja vastaansa hän näki tulevan kalastajan, joka piirteli rajoja samalla tavoin. Ja kun he tulivat lähelle toisiaan he taas loittonivat, eikä toinen toiselleen näyttäytynyt, vaan kumpikin tahtoi pysyä salassa, niin ettei toinen häntä näkisi. Autuas heräsi unesta, ja rukoiltuaan Jumalaa hän sanoi: "Herra, jos sinun vallallesi on otollista, niin tapahtukoon Sinun tahtosi ja kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän tahto, ja jos haluat, että luostarisi perustetaan siihen paikkaan, olkoon tämä meille molemmille yhteisenä ilmoituksena, ja tulkoon totuus ilmi."

Aamulla noustuaan ja otettuaan sauvansa hän meni kalastajan luo ja saavuttuaan sanoi: "Rauha sinulle, ystävä". Tämä otti siunauksen vanhukselta, ja autuas Arseni sanoi: "Herra siunatkoon sinut lapseni". Ja vanhus kysyi häneltä: "Missä sinä olit viime yönä, lapseni?" Tämä vastasi: "Leirissä toverini kanssa, kunnioitettu isä". Niin autuas sanoi hiljaisella äänellä: "Mitä sinä, lapseni, näit unessa tänä yönä? Ja ellet

⁷⁾ Tässä kopioitsija virheellisesti toistaa lauseen "alkoi autuas rukoilla ... että saisi siitä tiedon".

ilmoita sitä minulle totuudenmukaisesti, niin en ole enää sinun ystäväsi". Silloin tämä sanoi: "Kun sinä sillä tavoin kysyt, niin kerron sinulle koko totuuden". Ja hän kertoi silloin näin: "Näin sinut unessa, kunnioitettu isä, kävelemässä tuolla paikalla ja piirtämässä luostarin rajaviivoja. Samoin näin myös itseni kävelemässä toiselta suunnalta ja piirtämässä samalla tavoin. Mutta kun näin sinut, kunnioitettu isä, sinä et tullut luokseni." Ja autuas Arseni sanoi hänelle: "Minäkin, lapseni, näin saman unen, minkä sinä minulle kerroit, ja paikan, jonka mainitsit. Sillä paikalla emme tavanneet toisiamme." Niin molemmat ihmettelivät sellaista näkyä, joka heillä molemmilla näin oli ollut. Ja autuas sanoi: "Lähtekäämme, lapseni, siihen paikkaan missä olimme, ja ilmaise se minulle."

He molemmat lähtivät matkaan, saapuivat paikalle ja kertoivat, missä he näkivät toisensa tapaamatta toisiaan. Ja asia osoittautui todeksi. Se paikka oli tasainen ja sopiva luostarin rakentamispaikaksi. Ja autuas Arseni kiitti tästä Jumalaa ja kaikkeinpuhtainta Jumalansynnyttäjää, ja niin he erosivat toisistaan.

Ja Arseni kertoi veljille paikasta, mihin hän halusi pystyttää luostarin. Ja veljet sanoivat kaikki yhdellä suulla: "Sinne minkä Jumala on ilmoittanut sinulle, ja kaikkeinpuhtain Jumalansynnyttävä, asetu sinne, isä, ja me [tulemme] sinun kanssasi". Ja hän kertoi heille ilmestyksen. Mutta veljet sanoivat siihen, että Jumalan kaitselmusta oli tämä näky. Ja veljet kertoivat vanhus Arsenille: "Mekin, kunnioitettu isä, olemme monesti nähneet siinä paikassa suuren valon. Ja joskus olemme kuulleet kellojen soittoa ja toisinaan tunnettiin voimakas hyvä tuoksu. Emmekä voineet ymmärtää, mitä se merkitsi."

Silloin autuas Arseni käski pukemaan hänet papin pukuun, ja ottaen kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän ikonin, jonka hän oli tuonut Pyhältä vuorelta, he lähtivät paikalle ja kävelivät sen ympäri piirtäen luostarin rajaviivat edellä mainitun ilmestyksen mukaisesti. Ja he lauloivat hetkipalveluksen. Ja autuas rukoili ja sanoi: "Oi Hallitsijatar, kaikkeinpyhin

Valtiatar, Jumalansynnyttäjä, katsahda tähän paikkaan, ja olkoon tällä paikalla Sinun laupeutesi sekä Pyhän vuoren siunaus.”

Niin he alkoivat hakata rakennuspuita ja raivata paikkaa. Ja niin he Jumalan ja kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän avulla muuttivat luostarin sille paikalle sekä rakensivat kirkon kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän syntymän nimien. Kristuksen laupeuden tähden kaikki näkevät sen siellä vielä nytkin.

Ja veljestön määrä alkoi kasvaa, ja he rakensivat suuren luostarin kaikkine laitoksineen, Jumalan ja kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän laupeuden turvin.

Pyhittäjä Arsenin kuolema.

Autuas eli monta vuotta hyvässä pidättyväisyydessä ja työssä ja saavutti korkean iän. Hän ei koskaan lakannut laulamasta jumalallisia veisuja, ja mitä vanhemmaksi hän tuli, sitä innokkaampi hän oli jumalallisiin kilvoituksiin. Hän oli miehuullinen ja lämminsydäminen eikä lainkaan vanhuuden voittama. Hän pysyi munkkina 65 vuotta eikä koskaan poikennut munkkisäännöstä, missä aluksi oli paljon vaivaa ja kilvoitusta sekä myöhemmin paastoa ja rukousta.

Pitkääikäisen seisomisen takia hänen jalkansa olivat kuin pylväät ja päivä päivältä hän portaittain lähestyi Jumalaa. Kesäkuussa autuas alkoi uupua ja ymmärsi, että oli aika lähteä Jumalan luo, maksaa luonnolle velkansa ja antaa henkensä suloiselle Jeesukselle. Hän kutsui igumeni Johanneksen veljestöineen, äsken valitun lauman, ja puhui pitkästi siitä, mikä oli hyödyllistä, opettaen heitä aina lujasti pysymään oikeauskoisuudessa, säilyttämään keskinäisen yksimielisyyden, omistamaan hengellisen ja ruumiillisen puhtauden ja vilpittömän rakkauden, mutta karkoittamaan pahat ja saastaiset ajatukset, sekä säilyttämään Pyhän vuoren säännöt.

Hän kehoitti pitämään samanlaista ruokaa kaikille veljille ja kielsi pitämästä juovuttavaa juomaa. Matkustavaisia ja heille

saapuvia vieraita [hän kehoitti] ruokkimaan ja antamaan heille matkaevään, sillä sellaisia uhreja Jumala ottaa vastaan ja antaa armonsa. "Ja jos niin elätte, niin ei Herra jätä tätä paikkaa". Paljon muuta opetettuaan hän sanoi: "Minä lähden teiltä ruumiillisesti pois minua kutsuvan Herran Jumalan luo, mutta hengessä olen aina teidän kanssanne. Ja jos te pysytte minun opetuksessani, ei tältä luostarilta puutu mitään myöskään minun lähdettyäni, niin kauan kuin Jumala ja kaikkeinpuhtain Jumalanäiti niin tahtovat. Ja nyt jätän teidät kaikkivaltiaan Jumalan ja kaikkeinpuhtaimman Jumalanäidin huolenpitoon. Olkoon se teille suojana ja muurina vihollisen pauloja ja panettelua vastaan".

Ja hänen kuolemansa hetkellä, juuri kun hänen sielunsa oli vapautumassa ruumiin yhteydestä, hän tuli osalliseksi Herran Ruumiista ja Verestä, hänen oppilaittensa tukiessa käsillään hänen voimattomia jäseniään. Ja hän nosti kätensä taivasta kohti ja rukoillen jätti Herralle puhtaan ja pyhän sielunsa, vuonna 6955 [1447], kesäkuun 12 päivänä, pyhittäjäisiemme Anufrios Suuren ja Pietari Athoslaisen muistopäivänä.

Silloin lähti pyhän ruumiista voimakas hyvä tuoksu, jota ei voi sanoin kuvata, mutta kaikki veljet murehtivat itkien ja valittaen yhdessä sinne kokoontuneiden kanssa. Ja he asettivat hänen kunniakkaan ja työtä rakastaneen ruumiinsa kunniallisesti vuoteelle ja saattoivat häntä hautausveisuja laulaen. Ja hänen oppilaansa vuodattivat kyneleitä, kun heillä ei ollut enää johtajaa, ja opettaja oli heiltä otettu pois. Surren tätä eroa he itkivät haluten, jos mahdollista, kuolla hänen kanssaan. Mutta pyhän kasvot loistivat niin kuin lumi, eivät niin kuin kuolleen kasvot tavallisesti, vaan niin kuin elävän tai kuten Jumalan enkelin, osoittaen sielun puhtautta, joka oli Jumalan palkka hänen vaivoistaan.

Ja he asettivat hänen kunniakkaan ruumiinsa hänen rakentamaansa luostariin, kaikkeinpyhimmän Jumalansynnyttäjän syntymän kirkon eteishalliin, pyhittäjäisämme Anufrios Suuren sivualttariin. Ja he hautasivat hänen kunniakkaat ja ihmeitätekevät jäännöksensä, ja ne suovat parantumisen niille,

jotka uskossa tulevat hänen ruumisarkkunsaa ääreen, tähän päivään saakka. Siten autuas lähti ikuiseen elämään ylistäen Pyhää Kolminaisuutta, Isää, Poikaa ja Pyhää Henkeä.

Pyhän Arsenin ihme luostarin kalastajille, kuinka hän pelasti heidät jäistä.

Kertoipa muuan saman Konevitsan luostarin vanhuksista nimeltä Moisiej, Jumalaa pelkäävä mies, että kerran eräänä syksynä igumeni ja veljet lähettivät meidät luostarista niin kutsuttuun Vaskisaareen talvikalastusta varten kuten ennenkin oli ollut tapana. Silloin oli hyvin pimeä syksy. Kyläläisistä ei kukaan lähtenyt kylmän sään takia, vaan ainoastaan luostarin kalastajat. Meidän siellä ollessamme ja kalastaessamme tavalliseen tapaan ja aikoessamme jo koota verkkoja ankaran pakkasen vuoksi, alkoivat jäät nousta. Me olimme suuresti huolestuneet, miten meidän onnistuu päästä luostariin.

Aamulla lähdimme matkaan. Ja kun olimme matkan puolivälissä, taas tuli hämärä, ja oli kova myrsky ja paljon jäätä. Jäät alkoivat hangata alustamme rikki, ja me luulimme varmasti hukkuvamme ja odotimme vain kuolemamme hetkeä.

Niin me aloimme rukoilla Herraa Jumalaa ja Hänen kaikkeinpuhtainta Äitiään, meidän puolustajaamme, ja kutsua avuksemme hänen pyhiä kilvoittelijoitaan. Ja me aloimme kutsua avuksi luostarin perustajaa, pyhittäjävanhus Arseni Konevitsalaista. Olimme nimittäin kuulleet entisiltä vanhuksilta, että Jumala oli antanut pyhittäjävanhus Arsenille, meidän johtajallemme, armovoimaa tämän järven yli ja että hän auttaa monia hädässä olevia. Tämän vuoksi rukoilimme häntä katkerin kyynelin, että pelastuisimme tästä hädästä.

Mutta myrsky ei lainkaan hellittänyt, vaan tuli vielä voimakkaammaksi, kun Jumala halusi kunnioittaa pyhittäjänsä Arsenia. Ja jäät hankasivat aluksia kovasti, emmekä voineet soutaa emmekä päästä jäistä, vaan jäät ajoivat meitä sinne tänne, ja me odotimme vain kuolemaa.

Kun minä, Mihail, epätoivosta vaivuin keveään uneen aluksen perässä, näin edessäni ison, harmaahapsisen ja parrakkaan vanhuksen, joka tuli suoraan luostarista. Ja kun hän tuli luoksemme hän alkoi kysellä vointiamme sanoen: "Ovatko kaikki terveenä? Miten Jumalan avulla voitte?"⁸⁾ Ja minä heräsin äkkiä puoliunestani enkä nähnyt ketään. Mutta tästä hetkestä lähtien meidän edessämme jäät alkoivat aueta muodostaen virran, joka oli tarpeeksi leveä kuljettavaksi. Mutta minä Mihail aloin kertoa tovereilleni, miten näin [luostarin] perustajan pyhittäjävanhus Arsenin. Tuuli oli meille myötäinen. Ja täten Jumalan ja Hänen kaikkeinpuhtaimman Äitinsä meitä auttaessa ja pyhittäjävanhus Arsenin rukousten turvin pääsimme Konevitsan saareen.

Pyhän ihme sokealle.

Eräs mies asui Vjažitskin kylässä luostarin karjakylässä ja sairastui pahaan silmätautiin ja tuli sokeaksi. Ja hän alkoi asua siellä loisena sekä pyytää almuja Jumalan tähden, ja kiertäen häntä talutettiin pitkin maailmaa. Sillä tavoin hän sai elatuksensa.

Ja hänen niin eläessään ilmestyi hänelle eräänä yönä pyhältä näyttävä vanhus ja sanoi: "Jos haluat parantua, lähde Kaikkeinpuhtaimman luo Konevitsaan". Mutta sokea sanoi hänelle: "Miten voin päästä sinne perille, kun en näe lainkaan, eikä ole ketään minua taluttamaan; lapsikin on pieni". Niin vanhus sanoi hänelle: "Lähde, Jumala sinua auttaa". Ja sokea kysyi häneltä: "Mistä olet, isä, kun en tunne sinua? Et sinä kuulu luostariimme". Tämä pyhältä näyttävä vanhus sanoi hänelle: "Minä lähdän Novgorodiin." Sokea kysyi hänen nimeään, ja hän vastasi tälle: "Arseni on nimeni". Mutta minä heräsin unesta ja läksin Vjažitskin luostariin ja kerroin vanhuksille näystäni. Ja he käskivät hänen lähteä Konevitsaan.

⁸⁾ Sananmukaisesti: "Miten Jumala teitä armahtaa?"

Kysyttyäni heiltä, kuka tuntee Arseni vanhuksen, he sanoivat: "Tarkoittanet Konevitsan luostarin perustajaa. Luulemme juuri hänen käyneen sinua katsomassa. Mene, ehkäpä saat sieltä sen, minkä vanhus on sinulle luvannut".

Hetkeäkään viivyttelämästä sokea lähti matkaan 7-vuotiaan tyttärensä taluttamana ja saapui Konevitsaan kaikkeinpuh-taimman Jumalansynnyttäjän ja pyhittäjävanhus Arsenin luo. Ja hän suuteli hänen ihmeitä tekevää arkkuaan seurakunnan ollessa koolla ja toimittaessa pyhää Liturgiaa. Ja kun aloimme veisata "Totisesti on kohtuullista", niin sokea alkoi nähdä ja rupesi huutamaan kovalla äänellä ylistäen Jumalaa, kaikkeinpuhtainta Jumalansynnyttäjää ja pyhittäjävanhus Arsenia. Ja hän kertoi meille kaikille näkynsä, kuinka hän näki pyhän. Me ylistimme Jumalaa, ja hän lähti terveenä kotiinsa kenenkään taluttamatta, iloiten ja Jumalaa ylistäen.

Pyhän Arsenin ihme Leontij munkille.

Eräs Konevitsan luostarin munkki nimeltään Leontij, Jumalaa pelkääväinen ja hyveellinen mies, sairastui pahasti. Hänen ruumiinsa tuli heikoksi ja hänen kasvonsa vinoiksi, eikä hän voinut puhua kielellään. Kun hän oli sairastanut kauan aikaa eikä ollut saanut mistään apua, hän tuli tajuihinsa ja alkoi rukoilla Herraa Jumalaa ja Hänen kaikkeinpuhtainta Jumalanäitiään sekä heidän vanhurskasta pyhittäjävanhustaan Arsenia, että tämä päästäisi hänet häntä vaivaavasta taudista.

Ja hän meni luostarin perustajan, pyhittäjävanhus Arsenin, arkun ääreen ja käski laulaa sielumessun sekä pyhän Liturgian, sillä hän uskoi lujasti luostarin perustajaan, pyhittäjä Arseniin. Ja täten hän parantui pyhän rukouksen tähden.

Tapahtui monta muutakin pyhittäjävanhus Arsenin aikaansaamaa ihmettä. Mutta niistä ei ole kukaan tähän mennessä kirjoittanut. Mutta me kirjoitimme muistiin, mikä tapahtui meidän silmiemme edessä johtajamme, pyhittäjävanhus Arsenin haudan äärellä.

оужь бѣнѣ іи протѣ блуднѣ
шеснѣ лануцїа . сорь блуднѣ .
жидаше багоу при обилии на
споираски асаго . поведѣни
прихуда двурѣсо овна мтпоз .
и мтпнѣтп поратпоснлбрдхстпнѣо
дшѣтѣ . истранколѣбїеиѣнѣ
лѣсѣнѣнѣсѣ . иниѣи прѣсѣпа
вдшсѣпѣ . и пратѣхѣтѣтѣпѣ
шнѣсѣсѣнѣоу . ислнрѣнѣбѣтѣсѣнѣ
рнлѣтнѣжнѣадѣсѣпѣнѣнѣнѣнѣ
рѣбѣтнѣ . иегдѣлѣзлѣгошѣ
нашѣтѣ . итѣнѣнѣнѣнѣнѣнѣ
тѣнѣнѣпѣлѣсѣвзѣрѣжнѣнѣнѣ
дѣнѣнѣтѣнѣнѣсѣнѣнѣнѣнѣ
нѣ . ѣпрѣтѣнѣнѣнѣнѣнѣнѣ
нѣлѣнѣнѣнѣнѣнѣнѣнѣнѣ
тѣтѣнѣ . мѣнѣнѣнѣнѣнѣнѣ
нѣнѣнѣ . иглѣнѣнѣнѣнѣнѣ

Résumé

St. Arsène fonda en 1393 le monastère de Konevits dans une île du lac de Ladoga et en fut l'abbé jusqu'à sa mort en 1447. Sa vie ne fut décrite que cent ans plus tard. Le manuscrit, traduit ici en finnois, ne date que du milieu du XVIIe siècle, mais il existe de plus un fragment d'une version encore plus ancienne. Dans l'introduction est nommé "l'Igumen Varlaam" auteur de la vie. Les actes du monastère connaissent en effet un "igumen Varlaam", abbé du cloître en 1578. On a pu tracer quelques passages similaires dans la vie d'Arsène et les écrits d'un prêtre nommé "Vasili-Varlaam", originaire de Pskov, auteur de plusieurs vies des saints entre 1547 et 1563. Peut-être ce Vasili-Varlaam est-il le Varlaam abbé de Konevits, qui, ayant entendu parler des miracles sur la tombe d'Arsène, aurait composé la vie du premier patron. Ceci est de plus semblable par ce que la vie de St. Arsène présente quelques traits caractéristiques du parler pskovitain. D'après le manuscrit ici présenté, Arsène est né à Novgorod, et fut chaudronnier par métier. Il fut pendant quelque temps moine au Mont Athos et en rapporta l'icône de Notre Dame. En fondant le monastère de Konevits il y introduit les statuts du Mont Athos. La vie représente Arsène comme un moine exclusivement humble et laborieux, qui avait constamment "la prière de Jésus" sur ses lèvres. Arsène apporta donc la tradition mystique des hésychastes en Finlande et rattacha notre Église aussi par d'autres liens à Byzance.

U. V. J. Setälä:

TOMOKSEN VAIHEILTA

Tomoksesta on kulunut 40 vuotta. — Tämän kirjoittaja haluaa tarkastella silloisia tapahtumia ikään kuin ”edestä ja takaa”: Asiakirjojen valossa yritetään aluksi selvittää, miten suunta maantieteellisesti etäiseen Konstantinopolin patriarkaattiin selkiytyi Suomen kirkon kansallismielisille ja Suomen valtiovallalle. Lopuksi koetaan päätellä, tarkoitettiinko Konstantinopolin neuvotteluissa Suomen kirkon aseman pysyvää vai tilapäistä muuttamista; tämän tarkastelun lähtökohtana on pari vuosikymmentä myöhemmin esitetty tulkinta.

I

Kysymys siitä, voiko ja missä määrin Konstantinopolin ekumeeninen patriarkka puuttua muiden itsenäisten kirkkokuntien sisäisiin oloihin, ei keisarinajan Venäjän kirkossa ollut keskeinen asia. Kirkko-oikeuden tuntijat eivät suinkaan kieltäneet, etteikö appellaatio-oikeutta olisi ekumeenisella patriarkalla ja niin myös oikeutta suoranaisesti puuttua asioihin nimenomaan sekasorron kohdatessa asianomaista kirkkokuntaa. Mutta kysymyksen yleisempään — sanoisiko: pappissivistykseen kuuluvaan — pohdintaan ei ollut aihetta voimantunnessa elävälle kirkolle, jonka piirissä ajatus ”kolmannesta Roomasta” oli saavuttanut jalansijaa.¹⁾ Näin ollen venäläisen pappiskoulutuksen saaneille Suomen kirkon kansallisille joh-

¹⁾ Vrt. Antti Inkinen: Suomen kreikkalaiskatolisen kirkkokunnan oikeudellisen aseman viimeaikainen kehitys itämaisen ortodoksisen kirkon säännösten ja Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin appellatiopraktiikan valossa Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran vuosikirja XXXVII—XXXVIII.

Solntsev Setälälle 6. 2. 1925 (E. N. Setälän kokoelma (ENS), kirjeenvaihto (K) 121/11, Valtionarkisto).

tomiehille myös näyttää aluksi jääneen tyystin vieraaksi mahdollisuus hakea Konstantinopolista käsin apua kirkkonsa vaikeuksiin äitikirkon ollessa sekasortoisessa tilassa ja voimattomana. Suunta muodostui vasta toisen kirkon, Kreikan, ohjauksesta.

Suomen kirkon "kolmen suuren" kansallisen johtomiehen — tuomiorovasti Mikael Kasanskin sekä rovastien Sergei Okulovin ja Sergei Solntsevin — rinnalla ovat jääneet vähemmälle huomiolle kaksi henkilöä: kansak.-tarkastaja (myöh. rovasti) Aleksanteri Sadovnikov (Somersaari) sekä kirkollishallituksen notaari (myöh. sihteeri), teol.kand. Kusti Repo. Sadovnikov suoritti tärkeän päivätyön senaatin v. 1917 asettaman kirkolliskomitean aloiterikkaana sihteerinä, mutta sittemmin hän jäi kirkon järjestelyasioista syrjään. Repo sen sijaan, ollen virka-asemansa perusteella tiiviissä yhteydessä valtiovaltaan, vaikutti merkittävällä tavalla usean vuoden ajan, varhaiseen kuolemaansa asti, kirkkokunnan kansallistamiseen tähtääviin ratkaisuihin. Oivallisena luontaisena edellytyksenä hänellä oli — perusteellisen teologisen koulutuksen ohella — kaukokatseinen ajatustapa: hän oli ikään kuin ajastaan edellä. Hänen nimeensä kytkeytyy myös Suomen kirkon ensimmäinen kosketuksentavoittelu Konstantinopolin patriarkaattiin. (Revon ennakoilta aavistelevaa mieltä osoittaa jo sekin, että häntä näyttää niin peräti varhain kuin huhtikuussa 1917 askarruttaneen kysymys Suomen kirkon mahdollisuudesta saavuttaa autokefaalinen asema.²⁾)

Vuoden 1918 asetuksella sisäisesti vakautetun Suomen kirkkokunnan ensimmäisen kirkolliskokouksen kesäkuussa 1919 tekemät molemmat tärkeimmät päätökset vaativat korkeamman kirkollisen auktoriteetin vahvistusta. Lopullinen päättäminen niin apulaispiispan, tuomiorovasti Kasanskin vaalista kuin myös Suomen kirkon tulevan suhteen järjestämisestä Venäjän kirkkoon nähden eivät olleet suomalaisten kirkollis-

²⁾ Prof. Kartashevin haastattelu Helsingin Sanomissa 12. 4. 1917; haastattelijana todennäköisimmin Repo.

ten taikka valtiollisten elimien käsissä. Periaatteellisena tavoitteena suomalaisilla oli kirkkonsa autokefaalinen tila, mikä hankittaisiin Suomen, Itä-Karjalan ja Viron ortodoksisten kirkkojen muodostamalle yhteiselle kirkkokunnalle. Kirkolliskokous asetti tarvittavat lähetyskunnat jatkamaan asiaa neuvottelutietä sekä tekemään tuloksista esityksiä. Viroon lähtemään valittiin Helsingin seurakunnan kirkkoherra, rovasti Nikolai Vasiljev ja notaari Kusti Repo.³⁾

Neuvottelut tapahtuivat Tallinnassa elo-syyskuun vaihteessa 1919⁴⁾ yksimielisyyden vallitessa, sillä virolaiset olivat myös kirkkojen yhtymisen kannalla.⁵⁾ Mutta suunnitelmien toteuttamisen esteeksi nousi kuitenkin muuan seikka: Virossa ei ollut sillä erää ainoatakaan vihittyä piispaa. Tallinnan piispan Platonin saatui väkivaltaisesti surmansa tammikuussa 1919 oli Viron kirkolliskokous maaliskuussa valinnut seuraajan ja apulaispiispan. Vaalin vahvistaminen ja vihkiminen kuitenkin puuttui, koska yhteyden saanti Moskovan patriarkaattiin oli osoittautunut mahdottomaksi. Vasiljevin ja Revon mielestä asia edistyisi, jos suomalaiset puolestaan koettavat kiirehtiä oman apulaispiispansa Kasanskin vihkimistä: tällöin jo Suomesta olisi saatavissa Viron piispojen vihkimisen toimittajat. Sen lisäksi Kasanskin vihkimisen jouduttaminen edistäisi yhteistä pyrkimystä autokefaaliseen tilaan sekä olisi aivan välttämätön Suomen kirkon välitavoitteelle autonomialle ynnä saattaisi v:n 1918 asetuksen täyteen voimaan.

Mutta Suomen kirkolla oli yhtä hankalaa kuin virolaisilla-kin saada yhteyttä Moskovan kirkolliseen johtoon, koska sota-tila vallitsi edelleen Neuvostoliiton kanssa. Venäjän kirkon tilasta ei ollut mitään tietoa: otaksuttiinpa, että patriarkka

³⁾ V:n 1919 kirkolliskokouksen pöytäkirja (n:o 57/392 kirjediaari (kd) Kirkollis- ja opetusministeriö (KOM) 1919).

⁴⁾ Revon valtakirja (todistus n:o 877/27. 8. 1919; n:o 45/389 kd KOM 1919) oli viseerattu ajaksi 30. 8.—4. 9. 1919 (Kusti Revon paperit (KRP), Helsinki, past. Tapani Revon hallussa).

⁵⁾ Selostus tässä ja seuraavissa kappaleissa perustuu Virossa käyneen lähetyskunnan esitykseen KOM:lle n:o 1734/17. 9. 1919 (n:o 53/391 kd KOM 1919).

Tihon oli saanut surmansa. Tässä tilanteessa Vasiljev ja Repo näkivät vain kaksi vaihtoehtoa. Oli turvauduttava joko "valkoisten" venäläisten kirkollisiin elimiin tai itämaisten kirkkojen apuun.

Vaihtoehtojen pohdinta jatkui neuvottelijoiden palattua Virosta syyskuun alussa. Kolmanneksi osanottajaksi keskusteluun he onnistuivat saamaan erinomaisen asiantuntijan: kirkkohistorian professorin V. A. K a r t a s h e v i n, keisarillisen Venäjän ja vallankumouksenkin ajan merkittävän kirkollispoliitikon. Hän oli v:n 1919 alusta lähtien oleskellut pakolaisena Suomessa sekä toiminut johtomiehenä bolshevikkivallan kukistamiseen tähtäävissä emigranttijärjestöissä ja kenraali N. N. J u d e n i t s h i n hallituksen jäsenenä.⁶⁾

Häneltä suomalaiset saivat tietoja bolshevikkivallan ulkopuolella toimivista venäläisistä kirkoista. Ententejoukkojen hallintoalueella pohjois-Venäjällä oli kaksi Arkangelin hiippakunnan apulaispiispaa, mutta nämä tuskin olisivat halukkaita avustamaan Kasanskin vihkimisessä Moskovan patriarkan luvatta. Varsinkin tieto toimituksen edistävästä merkityksestä Suomen kirkon tavoittelemalle autokefaliaalle vaikuttaisi heihin pidättävästi. Epävarmojen lähteiden mukaan Venäjän kirkon synodi olisi siirtynyt Omskiin ja siellä amiraali A. V. K o l t s h a k i n hallitukseen kuului myös kirkollisasiain ministeri. Yhteyden ottaminen sinne oli tosin mahdollista, mutta vihkimisluvan saanti hyvin epävarmaa. Keskustelijat otaksuivat, ettei Suomen hallitukseen olisi halukas neuvottelemaan asiasta Koltshakin hallituksen kanssa, joka oli osoittanut taipumattomuutta Suomen valtiollisen itsenäisyyden tunnustamisessa.⁷⁾ — Merkille pantavaa on, että Kartashev oli täysin yhtä mieltä suomalaisten neuvottelukumppaniensa kanssa venäläisten kirkollisten piirien karttamisessa "turhana ajanhukkana" kerta kaikkiaan. Osansa siinä lienee yleisvenäläi-

6) Carl Enckell: Poliittiset muistelmani II, s. 112. Porvoo 1956.

7) Vrt. edellistä ss. 149—168.

syydestä vapaalla ajattelulla, osansa eri vastavallankumoushallitusten keskinäisellä hankauksellakin.

Jäljelle jäi vain itämaisten kirkkojen puoleen kääntyminen. Keskustelu kulki tässäkin yhteisiä latuja. Ensi sijalle asetettiin Kreikan kirkko: "Kreikkalaiset ovat laatineet kreikkalaiskatolisen kirkon kanonit, joten he ennen muita rohjennevat niitä olojen pakosta rikkoakin." Kanonien rikkominen, so. äitikirkon sivuuttaminen, ei keskustelijoiden mielestä ollut oleellista laatua hätätilanteen vallitessa.

Keskustelussa ei tässä vaiheessa pohdittu Konstantinopolin puoleen kääntymistä. Ilmeisesti vasta vähän myöhemmin tuli Revon mieleen sellainen ajatus — tosin ei hallitsevana, vaan toissijaisena tai vaihtoehtoisena. Hän näet katsoi, että Kreikan kirkolla oli mahdollisuus läheisen sijainnin perusteella "ilman suurempaa vaikeutta" neuvotella Konstantinopolin ja Antioikian patriarkkojen kanssa siinä tapauksessa, ellei se yksinään tahtoisi antaa suostumusta Suomen apulaispiispan vihkimiseen.⁸⁾

Näiden näkökohtien perusteella Vasiljev ja Repo, selostettuaan käsitystään kirkollishallitukselle, esittivät kirkollis- ja opetusministeriölle,

"että Valtioneuvosto ryhtyisi toimenpiteisiin neuvottelujen aikaansaamiseksi Kreikan kirkon kanssa Suomen kreikkalaiskatolisen kirkkokunnan ylimääräisen kirkolliskokouksen kirkkokunnan apulaispiispaksi valitseman tuomiorovasti Mikael Kasanskin vihkimisestä kirkon kanonien määräämässä järjestyksessä piispaksi ja

että siinä tapauksessa, että neuvottelut johtavat suotuisaan tulokseen, tuomiorovasti Mikael Kasanski lähetettäisiin Kreikkaan piispaksi vihittäväksi."

Valtioneuvosto puolestaan piti erittäin suotavana, että apulaispiispaksi valittu Kasanski mahdollisimman pian pääsisi

⁸⁾ Lopullisessa esityksessä olevan, tätä koskevan lauseen ensimmäisen sanan — eri lapulle kirjoitettu jatko on kadoksissa — Repo on merkinnyt perästäpäin luonnokseensa (KRP).

asianmukaisessa järjestyksessä vihittynä hoitamaan virkaansa. Yhtyen Virossa käyneen lähetyskunnan käsitykseen Kreikan-tien sopivuudesta valtioneuvosto valtuutti syysk. 25. p:nä kirkollis- ja opetusministeriön kääntymään ulkoasiainministeriön kautta Kreikan tšekäläisen ylimääräisen lähettilään puoleen neuvottelujen aikaansaamiseksi Kreikan kirkon kanssa.⁹⁾

Kirkollis- ja opetusministeriön kirjelmä noudatti lähes sanatarkasti lähetyskunnan esitystä jakaantuen sen mukaisesti selostukseen autokefaliakysymyksen suunnittelun vaiheista ja ehdotukseen apulaispiispan vihkimisestä Kreikan kirkon avulla.¹⁰⁾ Niinpä myös Revon ajatus Kreikan kirkon mahdollisesta tarpeesta kääntyä mm. Konstantinopolin patriarkan puoleen meni sellaisenaan — ranskaksi käännettynä — ensin Kreikan ja sitten edelleen Konstantinopolin kirkon tietoon, kun kirjelmä muutaman kuukauden myöhästyneenä pääsi ulkoministeri Rudolf Holstin nimissä matkaan Kreikan Tukholman-lähetystön kautta.¹¹⁾

Vastauskin viipyi kauan. Repo oli ollut oikeilla jäljillä käsityksessään Kreikan kirkon pidättymisestä itsenäisistä päätöksistä. Tämä näet tyytyi välittäjän osaan ja saattoi kirjelmän Konstantinopolin ratkaistavaksi.

Konstantinopolin patriarkaatin elimet käsittelivät asiaa huhtikuussa. Vasta heinä-elokuun vaihteessa tieto päätöksestä saapui samaa tietä Suomeen kuin lähtenyt kirjelmäkin.¹²⁾ Saapunut asiapaperi oli kreikankielinen patriarkaatissa oikeaksi todistettu jäljennös kirjelmästä, jonka alkuperäinen saaja luultavimmin oli ollut Kreikan valtion ulkoasiainhallinto. Vaikka kirjelmä sisältää yleispätevän lausunnon ekumeenisen patriarkan mahdollisuuksista puuttua Suomen kirkon asioiden järjestelyyn, on kuitenkin huomattava, että se nimen-

⁹⁾ Valtioneuvoston (VN) pöytäkirja (ptk) 1919 IX, ss. 540—.

¹⁰⁾ KOM Kreikan ylimääräiselle lähettiläälle Suomessa n:o 1771 a/25. 9. 1919 (n:o 53/391 kd KOM 1919).

¹¹⁾ Holsti ministeri Argyropoulolle Tukholmaan n:o 379/7. 1. 1920; lähetetty 14. 1. 1920 (n:o 464/840 kd Ulkoasiainministeriö (UM) 1919).

¹²⁾ Kreikan Tukholman-lähetystö UM:lle 30. 7. 1920 (edell. akti).

omaan on vastaus Suomen apulaispiispan vihkimistä virkaan koskevaan tiedusteluun. Suomesta lähteneen kirjelmän selostukseen autokefaliakysymyksen ja heimokirkkosuunnitelman siihenastisista vaiheista vastaus odotetusti ei kajonnut.¹³⁾

Lausunnon suomat mahdollisuudet jätettiin kuitenkin välittömästi käyttämättä, koska sen saapumisen aikoina tie Moskovan patriarkaattiin oli avautumassa Viron kautta. Yritys onnistui: joulukuussa 1920 Viron kirkon synodi otti välittääkseen Moskovaan Suomen kirkon autonomiamia ja apulaispiispa Kasanskin vihkimistä koskevat anomukset, mitkä johtivatkin pian myönteiseen tulokseen.¹⁴⁾

Ajankohtaiseksi Konstantinopolin lausunto tuli vasta silloin, kun Suomen kirkkoa v. 1922 pahasti järkytti kirkolliskokouksen ja arkkipiispa Serafim in välille syntynyt avoin ristiiriita ennen vihkimystä kuolleen Kasanskin seuraajan, rovasti Herman Aavin valitsemisesta.¹⁵⁾ Pohtiessaan asiansa edelleen hoitamista Suomen kirkon kansallismieliset rakensivat suunnitelmansa nimenomaan Konstantinopolista v. 1920 saapuneen lausunnon varaan.¹⁶⁾ Siihen Suomen valtiovaltakin toimenpiteensä nojasi.¹⁷⁾ Ajattelutavassa oli tapahtunut muutos: ei ainoastaan saapuneen lausunnon vaan myös omasta varhemmasta historiasta todettavien ennakkotapausten perusteella ekumeenista patriarkkaa pidettiin nyt itsestään selvänä Suomen kirkon tulevien järjestelyjen toteuttajana. Olivathan karjalaiset — kuten Novgorodinkin — seurakunnat aikanaan kuuluneet Konstantinopolin patriarkaattiin; olihan ekumeeninen patriarkka 1600-luvulla Ruotsin valtiovallan pyynnöstä vihkinyt piispan Suomen puolelle rajaa Stolbovan rauhassa jääneitä kreikanuskoisia varten riippumatta siitä, että nämä-

¹³⁾ Liitteen 2. kappale.

¹⁴⁾ Antti Inkinen: Arkkipiispa Serafim (Historiallinen Aikakauskirja n:o 4/1960).

¹⁵⁾ V:n 1922 kirkolliskokouksen ptk (n:o 25/285 kd Opetusministeriö (OM) 1922).

¹⁶⁾ Okulov Setälälle 22. 7. 1922 (ENS K 119/7).

¹⁷⁾ Setälä OM:lle 1. 9. 1922 (arkkip. Hermanin paperit, Kuopio). VN ptk 1922 XII, ss. 318—.

kin kuuluivat Novgorodin metropoliitan hallinnon alaisuuteen.¹⁸⁾

II

Siinä keskustelussa, jota toisen maailmansodan päättymisen jälkeen käytiin Suomen ortodoksisen kirkkokunnan aseman muuttamisesta, on tämän kirjoittajan mieltä kiinnittänyt väite siitä, että Konstantinopolin patriarkaatti olisi tarkoittanut päätöksensä vain väliaikaiseksi toimenpiteeksi. Kiinnostus johtuu erityisesti siitä syystä, että väitteen tueksi esitetty katkelma aikakauslehdestä sisältyy myös Konstantinopolin neuvotteluiden virallisiin asiakirjoihin. Se on niin ikään kirjoittajan tapama a i n o a tuonsuuntainen, nimenomaan noihin asiakirjoihin vetoava käsitys.

Loppuvuodesta 1945 oli näet Aamun Koitossa Tolois-Puakki -nimimerkin kirjoitus, missä Konstantinopolin päätöstä sanottiin "väliaikaiseksi ilmiöksi".¹⁹⁾ Todisteeksi esitettiin patriarkka Meletioksen puhe lähetyskunnalle 4. 7. 1923, eli nimenomaan mainitun puheen suomennos Aamun Koiton n:ossa 23 v:ltä 1923. Edelliseen viitaten sama väite vielä toistettiin Moskovan-suuntausta ajaneen Suomen ortodoksisen yhteiskunnallisen liiton hallituksen lentolehtisessä 2. 12. 1946.²⁰⁾

Kysymyksessä oleva kohta kuuluu näin:

"Koska Suomen ja Viron kirkkokunnat ovat saaneet kristinuskon Venäjän kirkolta, olisi luonnotonta, että Konstantinopolin patriarkka johtaisi näitten kirkkokuntain elämänkulkua toiseen tai toiseen suuntaan. Mutta nykyään Venäjän kirkon elämän tila on semmoinen, että se ei voi johtaa kirkollista elämääne. Ja koska kristillisessä seurakunnassa, aina silloin kun toinen apostoleista joutui vankilaan, toinen astui toimittamaan hänen tehtäviänsä, niin Ekumeninenkin patriarkan istuin, ei ainoastaan paikallaan lähimpä-

¹⁸⁾ Solntsevin ja Revon promemoria OM:lle 9. 9. 1922 (hallitusneuv. Antti Inkisen kokoelma, Helsinki (AIK)).

¹⁹⁾ Tolois-Puakin (usein T-P) kirjoitelmasarja Aamun Koitossa. Kohta n:ossa 21/1945, sivun 325 alaviite.

²⁰⁾ AIK.

nä, mutta senkin tähden, että se on ensimmäinen partiarkkain istuimien kesken ja myöskin emäkirkon istuin, on velvollinen huolehtimaan niitten kirkkokuntain kohtalosta, jotka olivat yhteydessä Venäjän kirkon kanssa. Ekumeeninen valtaistuin olisi onnellinen, jos se voisi sanoa Venäjän kirkolle, silloin kun siihen palajaa järjestys, että minä pidin huolenani säilyttää ja kehittää sen itsenäisyyden, jolle te alun panitte Suomen ja Viron kirkkokunnissa . . .”

Suomennoksessa ei esiinny sanaa ”väliaikainen” — eikä liioin ”pysyvääkään”. Mitä sanontaa alkuperäisessä lausunnossa on käytetty, ei ole tiedossa. Mutta sen tietäminen ei liioin ole tässä oleellisinta, koska väitteen alaisena on nimenomaan sanonnan suomenkielinen asu. — Patriarkka Meletios käytti yksinomaan kreikkaa. Viralliset puheensa prof. E. N. Setälä esitti ranskaksi, muut lähetyskunnan jäsenet suomeksi tai viroksi. Sopivimmaksi neuvottelukieleksi havaittiin venäjä, kolmen lähetyskunnan jäsenen koulutuskieli, koska käytettävissä oli vielä oivallinen tulkkikin: patriarkan pronotaari P a p a i o a n n u, joka oli suorittanut tutkintonsa Pietarin hengellisessä akatemiassa.²¹⁾

Tämäkin patriarkan lausunto tulkittiin venäjäksi; muistiinpanot siitä teki arkkipiispa Herman — tietenkin myös venäjäksi. Kun hänen suomenkielen taitonsa oli vielä silloin puutteellinen, on suomenkielisen asun — sellaisena kuin se esiintyy Aamun Koitossa — antanut sille rov. Solntsev. Kielimies Setälä hiukan korjaili Solntsevin suomennosta, ennen kuin hän sen otti kertomuksensa sivuille 23—40. Sisältö ei siitä lainkaan muuttunut.

Käännökset tehtiin lause lauseelta. Kun kaikki lähetyskunnan jäsenet, myös Setälä ainakin jossain määrin, taisivat venäntä, olisivat he paikalla voineet tehdä muistutuksen, jos he olisivat käsittäneet patriarkan suunnitelmat Suomen (ja Viron) kirkon irroittamisesta Moskovan alaisuudesta vain väliaikaiseksi. Kysymyksessä ei näet ollut pelkkä ”puheen” kuun-

²¹⁾ Esitys tässä ja seuraavissa kappaleissa perustuu Setälän selostukseen Konstantinopolin neuvotteluista (n:o 66/486 kd OM 1923).

teleminen, vaan Setälän sanoja käyttäen "yksityisneuvottelu patriarkan luona". Patriarkan pitkän lausunnon jälkeen lähetyksunta esittikin koko joukon huomautuksia, mutta mikään niistä ei edes sivunnut väitteen alaista kohtaa. Sekä lähetyksunnan tehtävä että patriarkan asenne tulivat keskustelussa monelta taholta valaistuksi.

Lähetyksunnan taholta olisi siis odottanut nopeata reaktiota, jos palautus Moskovan patriarkan johtoon olisi jäänyt näköpiiriin. Olihan lähetyksunnan tinkimättömänä kantana täydellinen irroittautuminen Venäjän kirkon alaisuudesta: Solntsevillä Suomen kirkon kansallisen olemassaolon elinehtona, Setälällä sen lisäksi poliittisena välttämättömyytenä. Selvimmin sen olisi taannut haettu autokefalia; sen puutteessa saman tuloksen saattoi antaa vain pysyvä Suomen kirkon hengellinen johdon muutos. Näin lähetyksunta asian käsitti. "Irti Venäjästä!", sähköttikin Setälä kotimaahan tulosten ytimenä.²²⁾

— Mikä sitten oli patriarkka Meletioksen lausunnon mainitun kohdan tarkoitus? Ilmeisestikin sen käyttö päätösten väliaikaisuutta osoittamaan on väljä tulkinta. Tuskin erehtynee, jos lausuntoa luonnehtisi ainoastaan arvonannon ilmaukseksi Venäjän kirkolle Bysantista käsin.

Liite:

Konstantinopolin patriarkaatin lausunto v. 1920 (samanaikainen käännös asiapaperinipussa n:o 67/454 kd KOM 1920; saap: 24. 8. 1920):

Ekumeenisen patriarkan kanslia

Patriarkan ensimmäinen kanslia

Teidän Korkea-arvoisuutenne.

Tutustuttuamme Suomen Ulkoasiainministerin meille jätettyyn kirjelmään n:o 379 tammikuun 7 p:ltä jätämme me Pyhän Synodin harkittavaksi seuraavan lausunnon.

²²⁾ N:o 88/451 kd OM 1923.

Koska tässä kirjelmässä ei täsmällisesti käsitellä kysymystä, joka koskee itsenäisen kirkkokunnan muodostamista baltilaisten maitten kirkollisista yhdyskunnista, eikä siinä siis tästä kysymyksestä vaadita lausuntoa meidän kirkoltamme, jätämme me sen syrjään ja siirrymme toiseen kysymykseen, jonka johdosta kirjelmä ilmeisesti vaatii toimenpidettä toisten kirkkojen puolelta.

Tällä kysymyksellä on **muodollinen** ja **asiallinen** puolensa. Mitä edelliseen tulee, kokonaan riippumatta siitä mielipiteestä, mikä meidän kirkoltamme mahdollisesti olisi tämän kysymyksen asiallisesta sisällyksestä, on meidän mielestämme niiden seurakuntien, joita asia välittömästi koskee, Pyh. Synodille jätettävä anomuksensa asianmukaisine perusteluineen kirjelmässä, joka sisältää niiden laillisesti valittujen sekä kirkollisten että maallikkoedustajain allekirjoitukset virallisesti vahvistettuina. Mitä taasen kysymyksen toiseen puoleen tulee, emme me, vaikka olisikin asianmukaista antaa lausuntonsa vasta sitten kun seurakunnat jättävät kyseessä olevan anomuksensa, koska käsillä olevaa kirjelmää ei voida asettaa perustukseksi minkäänlaiselle lausunnonle, kumminkaan katso tarkoituksettomaksi perusteellisesti ja yleispäteisesti ilmaista mielipidettämme.

Vastoin pyhiä säännöksiä, jotka ankarasti valvovat ja tarkoin määrittelevät seurakuntain oikeudenkäytön ja toimivallan kutakin erikseen silmällä pitäen ja säännöstelevät niiden suhteet toinen toisiinsa, mutta joiden täsmälliseen noudattamiseen edellytetään **tinkimättömänä ehtona säännöllistä elämänmenoa**, vastoin näitä säännöksiä on kumminkin sattunut, joka kerta säännöttömien olojen seurauksina, yksityisiä tapauksia, jotka ovat aiheuttaneet puheena olevan kirkollisten asiain hoidon, ettei avautuisi tilaisuutta, jonka kautta kristittyjen usko turmeltuisi ja "kansan opetus tulisi laiminlyödyksi", kuten Balsamon lausuu (Kts. Ralles II 275). Sellaisina olotiloina voidaan pitää barbarien hyökkäyksiä, sotia sekä valtiollisia ja yhteiskunnallisia kapinoita ja määrätyillä alueilla sattuvia kirkollisia säännöttömyyksiä, joiden johdosta omat henkiset johtajat joutuvat kokonaan kykenemättömiksi huolehtimaan oman laumansa yleisistä henkisistä tarpeista [Kts. Milas, (Kirkollinen Oikeus) 388]. Sellaisissa oloissa käytäntöön otettu **asiain hoito** ei ole muuta kuin poikkeamista pyhien säännösten voimassa olevista määräyksistä. Samanlaisia poikkeuksia me tapaamme usein kirkon elämässä, ja niistä me

sivuuttaen varhaisemmat lyhyiden vuoksi mainitsemme eri aikoina sattuneita kohdistuen Antiokian patriarkkakunnan piiriin (1523, 1614, 1671, 1757, 1846, 1850), Jerusalemin patriarkkakuntaan (1647), Aleksandrian patriarkkakuntaan (1845) ja Kypron kirkkoon (1672). Historiassa näistä annettujen tietojen mukaan ovat kaikki patriarkkaaliset kirkot joko yksitellen tai kaikki yhdessä sekaantuneet toisten kirkkojen asioihin anomuksen johdosta, jonka ovat tehneet joko kristityt tai heidän omat hengelliset johtajansa. (Kts. Selityksiä Antiokian kysymykseen, kirj. Delikani; patriarkaatin julkaisu 1904, siv. 38 ja seur.)

Ei kukaan voi täydellä todella olla myöntämättä, että samanlaisia tai paljoo painavampia yksityisiä tapauksia on ollut luonnollisena seurauksena maailmansodasta, etenkin Venäjän kirkon alueella, jossa niin sanotun bolshevismien seuraukset osottautuvat kauheammiksi kuin itse sodan seuraukset. Näitä seurauksia huomioon ottaen ei voida väittää, että Venäjän kirkon korkein hengellinen johto tällä haavaa olisi kosketuksessa ja yhteydessä kaikkien ympäristöalueiden kanssa ja niinmuodoin kykenisi niistä saamaan tietoja ja tietoja saadesaan tyydyttämään kristittyjen monenlaisia tarpeita sekä suojelemaan heitä kaikenlaisen käännytystoimen vaikutuksilta ja yhteensulattamisen yrityksiltä. Tällaisten olojen vallitessa me olisimme sitä mieltä, että poikkeaminen voimassa olevista pyhistä säännöksistä olisi sallittua.

Harkita näitä olosuhteita sekä mahdollisuutta hyväksyä ja täyttää anomus on varmaan Pyhän Synodin asia, sen jälkeen kun tämä on sille jätetty.

Patriarkkakunnan kansliassa 18. p. huhtikuuta 1920.

Komitean puolesta:

AMASEIAS GERMANOS

Ensimmäinen sihteeri ja
Arkkimandriitta

DIONYSIOS

Jäljennöksen oikeaksi todistaa Patriarkkakunnan kansliassa
22 p. huhtikuuta 1920:

Patriarkan ensimmäisen kanslian päällikkö
CHR. PAPAIOANNU

Zusammenfassung:

Im Artikel "Über die Schicksale des Tomos" erörtert der Verfasser vorgreifend diejenigen Beschlüsse, die im Sommer 1923 vom Patriarchat Konstantinopels betr. Finnlands Orthodoxe Kirche gemacht wurden. Zuerst wird erklärt, wie es geschah, dass die Blicke der Finnischen Kirche sich nach Konstantinopel wandten, als die Verbindungen mit der Russischen Mutterkirche während den nach dem Weltkriege folgenden Jahren ganz abgebrochen wurden. Obschon es den in Russland geschulten finnischen Priestern zuerst unangebracht schien, sich an den Ökumenischen Patriarchen zwecks einer Aufklärung der obwaltenden Schwierigkeiten zu wenden, so wurde aber schon früh u.a. vorgeschlagen, einen von dem einheimischen Kirchenkonzil erwählten Hilfsbischof in Griechenland weihen zu lassen, wie aus den betreffenden Schriftstücken hervorgeht. Es wurde vorgeschlagen, mit dem Patriarchen Konstantinopels sich wenigstens in der Sache zu beraten, wenn auch die Griechische Kirche allein in der Sache nicht beschlussfähig wäre, wie der damalige Notar Kusti Repo hervorhob. Die Griechische Kirche unterstellte die Frage dem ausschliesslichen Urteil des Ökumenischen Patriarchen und das Ergebnis davon war das Gutachten desselben vom 18. April 1920, ein Aktenstück, das vom Verfasser in finnischer Übersetzung veröffentlicht wird. Dies Gutachten wurde später zum Ausgangspunkt der Tätigkeit der Finnischen Kirche und des Finnischen Staats seit 1923 erwähnt. Verfasser schliesst seine Darstellung an die Diskussion über die Stellung der Finnischen Kirche an, bei welcher behauptet wurde, dass der Ökumenische Patriarch die Finnische Kirche nur zeitweilig unter seine Jurisdiktion genommen hätte, als Beweis wofür man ein Bruchstück des Gutachtens des Patriarchen Meletios anführte, das im Organ der Finnischen Kirche, dem "Aamun Koitto" in Übersetzung veröffentlicht worden war. Verfasser analysiert dieses Bruchstück und beweist, dass die Russische Kirche darin nur im Vorbeigehen, wenn auch mit Ehrerbietung, erwähnt wird.

KASTE

I

Sen historia ja merkitys

”Minä vihmon teidän päällemme puhdasta vettä, niin että te puhdistutte, kaikista saastaisuuksistanne ja kaikista kivijumalistanne minä teidät puhdistan. Ja minä annan teille uuden sydämen ja uuden hengen minä annan teidän sisimpäänne. Minä poistan teidän ruumiistanne kivisydämen ja annan teille lihasydämen. Henkeni minä annan teidän sisimpäänne ja vaikutan sen, että te vaellatte minun käskyjeni mukaan, noudattatte minun oikeuksiani ja pidätte ne”. Hes. 36:25—27.

Kun profeetta Hesekiel lohduttaessaan pakkosiirtolaisuuteen joutuneita maanmiehiään edelläesitetyn sanoin kuvasi juutalaisten tulevaa palaamista totisen Jumalan yhteyteen, puhui hän heille tuttua kieltä. Olihan peseytymisillä kultillisen saastan poistamiseksi sangen tärkeä sija juuri juutalaisten uskonnollisessa elämässä. Hesekiel lupasi ennustuksessaan kuitenkin enemmän kuin vain pelkän puhdistumisen: puhe kivisydämen vaihtumisesta lihasydämeen ja Jumalan hengen saamisesta tarkoitti syvälle käypää muutosta ihmisen olemuksessa, se merkitsi uudestisyntymistä ja oli siis selvänä viittauksena tulossa olevaan kasteen sakramenttiin. Profeetan ennustuksen täyttymiseen oli kuitenkin vielä pitkälti aikaa. Sillä välin juutalaiset jatkoivat vanhinten perinnäissäntöjen noudattamista. Myöskin hellenistisen pakanamaailman rituaaleissa harrastettiin erityisiä vihkimispesoja, kunnes Jordanin varrelta alkoi kuulua parannusta saarnanneen ”huutavan ääni”, joka vakuutti, että oli lähellä se, joka oli tulossa kastaamaan Pyhällä Hengellä.

Vettä oli jo muinaisuudesta asti pidetty aineena, joka ruumiin lisäksi puhdisti myös sielun. Kreikkalaisten ja juutalais-

ten peseytymisten pohjalta Johanneskin alkoi kastetoimintansa. Tämä erosi kuitenkin suuresti juutalaistenkin uskonnollisista menoista. Pyhä Johannes Krysostomos kertoi tästä näin: ”Oli juutalaisten kaste, jolla puhdistuttiin ruumiillisesta saastasta, mutta joka ei puhdistanut omantunnon synneistä. Niinpä jos joku oli tehnyt aviorikoksen, tai langennut varkauteen, tai tehnyt jonkin muunlaisen rikoksen, niin hän ei päässyt syyllisyydestään. Mutta se, joka koski kuolleen luihin, joka nautti laissa kiellettyä ruokaa, joka tuli taudin saastuttamasta paikasta, joka oli kosketuksessa pitalisen kanssa, peseytyi ja oli iltaan asti saastainen, mutta sitten hän puhdistui. Meidän puhdistuksemme on paljon täydellisempi, se on täynnä armoa, sillä se vapauttaa synnistä, puhdistaa sielun ja antaa hengen lahjoja. Johanneksen kaste oli myöskin yläpuolella juutalaisten kastetta, mutta oli sittenkin vähäisempi kuin meidän kasteemme: Johannes ei kehoittanut ruumiin puhdistamiseen, hän kutsui siirtymään paheista hyveisiin, mutta hänen kasteensa ei pystynyt antamaan Pyhää Henkeä eikä sillä ollut anteeksiantamisen armoa: se käski katumaan, mutta sillä ei ollut mahdollisuutta syntien päästämiseen.”¹⁾

Johannes oli profeetta ja siksi hän profeettain tavoin käytti julistuksensa havainnollistuttamiseksi menoja, joka näkyvällä tavalla korosti hänen puheittensa merkitystä: katumuksella piti sisäisesti puhdistua ja näin valmistautua luvatus Messiaan vastaanottamiseen. Johanneksen aloittama herätysliike sai suuret mittasuhteet ja levisi pian kaikkiin kansan kerroksiin. Hänen toimittamaansa kastetta pidettiin Jumalan määrämänä (Lk. 7:29—30), se ”oli taivaasta” (Mark. 11:30), ja sellaisena se epäilemättä enteili Kristuksen myöhemmin asettamaa kasteen sakramenttia. Varsinkin sen jälkeen, kun Jeesus oli tullut Johanneksen luo ja ottanut tältä kasteen, muodostui tämä meno selvästi kasteen sakramentin esikuvaksi. Jeesus tuli Johanneksen kastettavaksi, koska hän tahtoi, kuten hän itse sanoi, ”täyttää kaiken vanhurskauden” (Mtt.

¹⁾ P. Joh. Krysost. teokset, II osa s. 402.

3:15). Ihmisistä puheen ollen vanhurskauden vaatimus tarkoitti Jumalan tahdon kaikinpuolista noudattamista. Sitä juuri Jeesuskin tarkoitti. Ja täyttäessään muutkin lain määräykset Jeesus halusi tässäkin kohden toimia Jumalan tahdon mukaan.

Puhuessaan Jeesuksen kasteen merkityksestä Johannes Krysostomos sanoi: "Kristus kastetaan, ja minäkin saan riisua kaiken saastan. Hänen päälleen laskeutuu Pyhä Henki ja minäkin saan syntien anteeksiannon. Isä todistaa Hänen olevan rakkaan Poikansa, ja minustakin tulee Hänen kauttaan Jumalan lapsi".²⁾ Myöskin liturgisessa runoudessamme pyritään osoittamaan, että myöhemmin asetettu kasteen sakramentti on tullut mahdolliseksi juuri sen kautta, että "Jeesus otti Jordanissa vastaan kasteen Johannekselta". "Neitseestä ihmeellisesti koittanut kiiruhtaa Jordanille pestäkseen maailmassa syntyneistä pois heidän paheensa ja saattaakseen jumalallisella kasteellaan pimeydessä olevat valoon".³⁾ "Kristus on Jordanin vesiin upottanut ihmisten synnin. Vapahtajan kasteen kautta reväistään rikki himojen vaate ja näin valmistuu meille katoamattomuuden puku".⁴⁾ "Kastetaan Kristus ja Hän nousee vedestä kohottaen kanssansa maailman".⁵⁾ "Kristus saapuu kasteellaan antamaan vapautuksen kaikille uskoville: Aadamin Hän sen kautta puhdistaa, langenneen nostaa, kukistetun vihollisen saattaa häpeään, taivaan aukaisee, Pyhän hengen alas johdattaa, tekee osalliseksi katoamattomuudesta".⁶⁾ Ja kun teofaniajuhlassa toimitamme Kristuksen kastamisen muistoksi suuren vedenvihkimisen, niin laulamme: "Tänään vetten aine pyhitetään".

Saatuuan Johannekselta kasteen Jeesus viivytteli jonkin aikaa Juudeassa Jordanin varrella. Tällöin eräät Johanneksen opetuslapsista siirtyivät Jeesuksen seuraan (Joh. 1:37). Näin

2) Joh. Krys teokset, X osa, s. 926.

3) Fotagogion kanonin jälkeen teofanian aattona.

4) Kanonin 7. veisu ehtoonjälk. palveluksessa teofanian aattona.

5) Litanian stikiroista teofaniajuhlan jumalanpalveluksesta.

6) Kanonin 8. veisu ehtoonjälkeisestä palveluksesta teofanian aattona.

sai alun Jeesuksen opetuslasten ryhmä, joka myöskin innostui harrastamaan kastetoimintaa (Joh. 3:22, 26, 4:1—2). Tällä ei kuitenkaan ollut vielä mitään tekemistä varsinaisen kasteen sakramentin kanssa, vaan Jeesuksen opetuslasten puuhat olivat vielä täysin verrattavissa Johanneksen toimintaan. ”Niinkauan kuin Jeesus pitäytyi Johanneksen kasteeseen, häntä pidettiin suuren yleisön ja kaiketi myös Johanneksen opetuslasten keskuudessa vain Kastajan rakkaimpana opetuslapsena, hänen parhaana sanansaattajanaan. Tässä mielessä Jeesuksen toiminnan varhaisin vaihe on vain luku kastajaliikkeen historiaa eikä vielä kuulu Jeesuksen itsenäiseen esiintymiskauteen”.⁷⁾ Evankelista Johannes korostaa, että Jeesus tahallaan pysytteli varhaisimpana toimintakautenaan Kastajan varjossa, tahtoen toistaiseksi olla tuntemattomana ihmisten keskuudessa (Joh. 2:24). Sakramentit hän asetti vasta kuolemansa ja ylösnousemuksensa jälkeen, eli — kuten piispa E. Gulin sanoi: ”Kastetta ei meille antanut maan päällä vaeltanut Jeesus, vaan korotettu Kristus”. Kaste sakramenttina on tullut mahdolliseksi ja tarpeelliseksi vasta kun Kristuksen sovitusuhrin tuloksena edellytykset Seurakunnan toiminnalle olivat olemassa. Onhan kaste uppoutumista Kristuksen kuolemaan ja osallistumista hänen sovitusuhrinsa hedelmistä.

Kasteen sakramentti muodostui heti alusta lähtien tunnusomaiseksi kristilliselle Seurakunnalle: ei ollut ajateltavissa seurakunnallista toimintaa ilman kastetta. Jo Seurakunnan ensimmäisenä päivänä, Pyhän Hengen laskeuduttua opetuslasten päälle, oli Pietarin saarnan vaikutuksesta Kristuksen puoleen kääntyneitä kastettu suuri määrä. Tällaisia joukkokasteita seurasi sitten useampiakin, ja niin Seurakunnan jäsenluku kasvoi nopeasti (Ap. T. 2:41, 47). Tarkemmin Uudessa Testamentissa mainitaan seuraavat kastetoimitukset: diakoni Filippus kasti Samarian kaupungissa uskoon tulleet, heidän mukanaan myös Simon velhon (Ap.T. 8:12—13) sekä

⁷⁾ E. Stauffer. Jeesus historian valossa, s. 79.

Etiopian kuningattaren hoviherran (Ap.T. 8:36—38), apostoli Pietarin toimesta tuli kastetuksi roomalainen sadanpäämies Kornelius perheineen (Ap.T. 10:47—48), mikä oli sikäli erikoinen tapahtuma, että tässä ei kastettu juutalaista eikä proselyyttiä, vaan kasteesta tuli osalliseksi ensimmäinen pakana. Sitten apostoli Ananias kastoï Damaskossa Saulin eli tulevan Paavalin (Ap.T. 9:19). Niitä henkilöitä taas, jotka apostoli Paavali kastoï, olivat Lyydia ja hänen perhekuntansa (Ap.T. 16:15), vanginvartija omaisineen Filipin kaupungissa (Ap.T. 16:33), Krispus, Gaius ja Stefanaan perhekunta (1 Kor. 1:14, 16), monet korinttolaiset (Ap.T. 18:8) sekä eräät, jo aikaisemmin Efesossa Johanneksen kasteella kastetut (Ap.T. 19:3—5).

Näissä selostuksissa mainitaan, että kasteet oli toimitettu "Jeesuksen Kristuksen nimeen". Useat kirkkoisät, kuten Cyprianus, Athanasios, Gregorios Teologi, Gregorios Nyssalainen ja Basileios Suuri selittävät, ettei sanamuotoa "Jeesuksen Kristuksen nimeen" olisi käytetty kastetta toimitettaessa, vaan että tapahtumain kertoja halusi vain sanoa kasteen toimitetun uskon perusteella Jeesukseen ja hänen oppiinsa. Autuas Theophylaktos vuorostaan arvelee, ettei tämän sanamuodon tarvitse olla ristiriidassa Jeesuksen kastekäskyn kanssa, sillä "Kirkko käsittää Pyhän Kolminaisuuden jakautumattomana, joten siis se, joka on kastettu Jeesuksen Kristuksen nimeen, on itse asiassa kolmen persoonan ykseyden vuoksi kastettu Pyhän Kolminaisuuden nimeen, koska Isä ja Poika ja Pyhä Henki ovat olentonsa puolesta jakautumattomat".⁸⁾ Vaikka olettaisimmekin yhdessä piispa Gulinin kanssa, että apostolit olisivat alkuaan todellakin toimittaneet kasteet lausumalla yksinomaan Jeesuksen nimen, mikä ottaen huomioon kastekäskyn selvän sanamuodon tuntuu sittenkin epätodennäköiseltä, niin Kirkko on joka tapauksessa sangen varhain määrännyt, että kaste on toimitettava Jeesuksen an-

⁸⁾ G. Djatshenko, Uroki i primery hristianskoi very, s. 488.

taman kaavan mukaisesti "Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen".

Myöskin kasteen toimittamismuodon suhteen on Kirkko jo varhain antanut selventäviä määräyksiä. Johanneshan kasto Jordanissa ja Jordanin virroissa Jeesuskin sai kasteensa. Luonnon vesistöillä toimitettiin kasteita myöhemminkin. Ainakin etiopialainen hoviherra tuli kastetuksi Gasan tien varrella olevan veden partaalla. Toisaalta on vaikeata kuvitella, että Filipin kaupungin vanginvartijan ja hänen perheensä kastamista varten olisi siirrytty jonkun vesistön rannalle. Ja kun tiedetään kasteitten tapahtuneen jopa itse vankilassakin, niin on myönnettävä, että kasteen sakramentin toimittamista varten saattoi toisinaan riittää varsin vähäinen määrä vettä. Kristillisyyden alkua ajoilta, noin vuodelta 100 peräisin olevassa Didahessa annetaankin seuraava ohje: "Mitä kasteeseen tulee, niin kastakaa näin: Kaiken ylläolevan opetettuanne kastakaa Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen, juoksevas- sa vedessä. Mutta jos sinulla ei ole juoksevaa vettä, niin kasta muussa vedessä. Jos et voi kylmässä vedessä, niin lämpimässä. Mutta jos sinulla ei ole kumpaakaan, niin valele kolmesti vettä pään päälle Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen". Upotuskaste, joka on Kristuksen kuoleman vertauskuva ja jossa ilmenee se ajatus, että kastettava kuolee synnille elääkseen uudessa elämässä Jumalalle (Room. 6:3—10. Ef. 4:22—24), oli alkuaan yleisin kastamistapa koko Kirkossa. Sen rinnalla sallittiin poikkeuksellisesti kaste valelemalla. Tämän Rooman kirkko vakiinnutti alueellaan kolmannella-toista vuosisadalla, itämainen kirkko sen sijaan säilytti upotuskasteen. Upottamisen tuli tapahtua kolmesti. Apostoliset ohjeet määräisivät: "Jos joku piispa tai presbyteri ei suorita kolmea upotusta, vaan ainoastaan yhden upotuksen Herran kuoleman muistoksi, niin tulkoon erotetuksi" (49. ja 50. ohje). Ja Eunomioksen sekä Motanuksen harhaopeista Kirkkoon liit- tyviä kastettiin uudelleen juuri sen johdosta, että näillä har- haoppisilla oli tapana suorittaa vain yksi upotus. Mitä tulee valelemalla suoritettuun n.s. kliniseen kasteeseen (nimi joh-

tuu siitä, että tätä kastamistapaa käytettiin tavallisesti sairaille), niin sitä tosin pidettiin täysin pätevänä (p. Cyprianus on tästä aiheesta kirjoittanut kokonaisen tutkielman), mutta kuitenkin vajavaisena, niin että kristillisyyden alkuaikoina valelemalla kastetuiksi tulleita ei päästetty kirkollisiin virkoihin. Tulfoon myöskin mainituksi, että Luther toivoi upotuskasteen tulevan jälleen käyttöön myöskin protestanttisessa kirkossa, "jotta täydellistä asiaa vastaisi täydellinen merkki-kin", kuten hän kirjoitti.⁹⁾

Tutkiessamme Uudessa Testamentissa esitetyjä kastetöiden kuvauksia kiintyy huomiomme siihen, että varsinaisina sakramenttien toimittajina eivät suinkaan aina olleet apostolit. Niinpä Pietari "käski kastaa" Korneliuksen (Ap.T. 10: 48), ja vaikka apostoli Paavalin toiminnan yhteydessä mainitaan lukuisia kastettuja, hän itse vakuutti kastaneensa ainoastaan Krispuksen, Gaiuksen ja Stefanään perhekunnan, koska "Kristus ei lähettänyt häntä kastamaan, vaan evankeliumia julistamaan" (1 Kor. 1:14—17). Varsinainen kastaminen saatiin uskoa muillekin seurakunnan palvelijoille. Niinpä diakonit, kuten Filippus Samariassa ja Gassan tiellä, toimittivat kasteita. Myöhemmin marttyrikkaudella esiintyi tapauksia, että vankeudessa olleet kristityt maallikot kastoivat uskoon tulleet vartijansa. Tiedetään myös, että p. Athanasios ollessaan vielä nuorukainen suoritti muutamia kasteita. Kirkko hyväksyi nämä poikkeuksellisissa oloissa suoritettut toimitukset. Vähitellen vakiintui kuitenkin tapa, että yksinomaan papit saivat toimittaa niin kasteita kuin muitakin sakramentteja. Apostoliset kanonit (ohjeet) mainitsevat kasteen toimittajiksi ainoastaan piispat ja presbyterit, ja Apostolisten määräysten III kirjassa sanotaan suoraan: "Maallikkoja kiellämme kastamasta. On vaarallista, vieläpä laitonta ja sopimatonta, että sen suorittaisivat naiset." Myös p. Cyprianus piti maallikkojen toimittamaa kastetta Seurakunnan ulkopuolella tapahtuneen kasteen veroisena, siis epäpätevänä. Vasta Elvirassa

⁹⁾ Piispa E. Sormunen, Kasteenliitto.

vuonna 306 pidetty kirkolliskokous salli erityisen tarpeen sitä vaatiessa "nuhteetonta elämää viettävän ja vain ensimmäisessä avioliitossa olevan maallikon" suorittaa kasteen. Syynä tähän päätökseen kerrotaan olleen sen, että Gregorios Nazianzilainen joutuessaan vielä kastamattomana eräällä matkalla merihätään oli vaarassa hukkoa eikä hartaasta halustaan voinut tulla kastetuksi, koska laivassa ei ollut pappia.¹⁰⁾ Kuten tiedämme pitää Kirkko nykyään maallikon toimittamaa hätäkastetta, mikäli se on toimitettu oikealla tavalla Pyhän Kolminaisuuden nimeen, täysin pätevä.

Pitäessään ensimmäistä saarnaansa apostolina Pietari lupasi Pyhän Hengen lahjan niille, jotka tekevät parannuksen ja ottavat kasteen Jeesuksen Kristuksen nimeen syntien anteeksisaamiseksi (Ap.T. 2:38). Hengen vaikutusta esiintyi luonnollisesti aina, kun kasteen sakramentti toimitettiin, onhan tämä oleellisena tekijänä kaikissa sakramenteissa. Diakoni Filippuksen Samariassa toimittaman kasteen kuvauksessa kerrotaan kuitenkin, ettei Henki ollut vielä tullut yhteenkään niistä, jotka olivat kastetut Herran Jeesuksen nimeen, ja että Pietarin ja Johanneksen oli sitä varten lähdettävä Jerusalemissa Samariaan panemaan kätensä kastettujen päälle, jolloin nämä saivat Pyhän Hengen (Ap.T. 8:16). Hengestä osattomaksi jääminen ei merkinnyt diakoni Filippuksen kasteen tapahtuneen ilman Hengen vaikutusta, vaan Hengen johdattamisella kätten päälle panemisen kautta tarkoitetaan tässä Uuden Testamentin kohdassa aivan toista sakramenttia, konfirmatiota, joka oli nimenomaan apostolien privilegiona. Siksi apostolien oli saavuttava sellaisten kastettujen luo, jotka olivat presbyterien tai diakonien kastamat. Myöskin apostoli Paavali toimitti kätten päällepanemisen niille Efeson kristityille, jotka ollen alussa ainoastaan Johanneksen kasteella kastetut, ottivat myöhemmin hänen kehoituksestaan vastaan kasteen Jeesuksen nimeen (Ap.T. 19:5—6).

Sekä apostolien aikana että marttyyrikaudella, kun kristin-

¹⁰⁾ P. Netshajev, *Praktitsheskoje rukovodstvo*, s. 175.

uskoa levitettiin juutalaisten ja pakanain keskuuteen, kastettiin pääasiallisesti aikuisia, niitä, jotka evankeliumin julistuksen vaikutuksesta kääntyivät Kristuksen puoleen ja vapaaehtoisesti pyrkivät Seurakunnan piiriin. Tämän ohessa oli myöskin lapsikaste käytännössä sikäli, kuin Kirkkoon liittyi kokonaisia perhekuntia tai oli kastettava kristittyjen vanhempien vastasyntyneitä lapsia. Aikuisten kastaminen edellytti kristinuskon vapaaehtoista ja omakohtaista omaksumista. Tähän päästiin lähetystoiminnan, evankeliumin julistamisen kautta. On luonnollista, että vainojen aikana ainoastaan vakaumuksellisesti kristinuskoon kääntyneet halusivat tulla kastetuiksi. Mutta vainojen lakattua ja varsinkin silloin, kun Kirkko tuli valtion suojelukseen, ei enää hetken innostuksessa syntynyttä kääntymishalua katsottu riittäväksi, vaan kasteeseen pyrkivän vilpittömyyden selvillesaamiseksi ja hänen pehdyttämisekseen uskon totuuksiin otettiin käyttöön n.s. katekumeni- eli opettavien järjestelmä. Ne, jotka uskoon tulivat, eristettiin heidän aikaisemmasta pakanallisesta tai juutalaisesta ympäristöstään, kääntymisensä merkiksi he usein saivat uuden nimen, mutta Seurakunnan yhteyteen heitä ei vielä täysivaltaisina jäseninä otettu, vaan he muodostivat katekumenien joukon. Katekumeneja oli eri asteita. Tavallisimpia näistä olivat kuuntelijat, polvistajat ja valistukseen valmistautuvat. Kuuntelijat kuuluivat alimpaan asteeseen. He saivat seurata jumalanpalvelusta ja kuunnella raamatun lukemista sekä saarnaa kirkon eteisestä käsin. Polvistajat ja valistukseen valmistautuvat pääsivät jo kirkon sisällekin ja seisten siellä yhdessä katuviiden ja kirkkorangaistusta kärsivien kanssa tarkkaan määrätyillä paikoilla he saivat olla läsnä opettavien liturgiassa (siitä tämän jumalanpalvelusosan nimikin) aina siihen asti, kun "kansa alkoi laulaa salaista veisua", se on — eukaristian toimittamisen alkuun, jota ennen heidän oli diakonin kehoituksesta poistuttava jumalanpalveluksesta. Katekumenien koulutusajan pituus vaihteli eri paikoissa ja eri aikoina huomattavasti. Apostolisten määräysten mukaan (VIII kirja, sääntö 32) se oli oleva kolme vuotta. "Mutta jos

joku on ollut ahkera ja hänellä on vakava halu tulla kastetuksi, tulkoon otetuksi vastaan, sillä ei aika ole merkittävä, vaan käyttäytymiselle on annettava arvo", sanotaan tässä säännössä kuitenkin. Ainoastaan kuoleman vaarassa oleva saatiin kastaa viivyttelämättä, mutta jos tällainen henkilö parani, oli hänen jälestäpäin tutustuttava uskonopin pääkohtiin. Katekumeneille annettu opetus käsitti kristinopin pääpiirteet uskontunnustuksen ja kymmenen käskyn pohjalla, kristillisen elämän säännöt sekä jumalanpalvelusmenojen selitykset, "ilman, että olisi yritetty selittää se, mikä on käsittämätöntä", kuten Basileos Suuri neuvoi. Kastettavien tuli pystyä antamaan vastaukset kastetoimituksessa esitettäviin kysymyksiin sekä julkisesti luopua aikaisemmista erehdyksistä, mikä edellytti tietoista ja päättäväistä suhtautumista tähän pyhään menoon.

Itse kasteen sakramentti toimitettiin tavallisesti kirkossa, erityisessä kastekappelissa, baptisteriossa, ja tapahtui tämä liturgiapalveluksen alussa, useimmiten suurina juhlapäivinä tai niitten aattona, kuten pääsiäisenä, suurena lauantaina,, helluntaina, jouluna, mistä johtuu, että näitten juhlien jumalanpalveluksissa vieläkin Pyhän Kolminaisuuden veisun asemesta lauletaan Galatalaiskirjeestä otettua lausetta: "Niin monta, kuin teitä on Kristukseen kastettu, te olette Kristukseen pukeutuneet". Tässä vaiheessa kastetut astuivat kirkkoon, jossa heitä tervehdittiin, ja samassa jumalanpalveluksessa he nauttivat myös Herran pyhän ehtoollisen. Oli tapana, että kasteen sakramenttia toimitettaessa kullakin kastettavalla oli avustajana ja neuvonantajana diakoni, naisella vastavasti diakonissa. Tästä kehittyi kummijärjestelmä, josta löytyy mainintoja ja Apostolisten määräysten kirjoissa sekä p. Dionysioksen ja Tertullianoksen teoksissa. Kummit, jotka seurasivat kasteeseen valmistautuvien käyttäytymistä ja edistymistä jo katekumeniaajan kestäessä, todistivat sakramenttia toimitettaessa kastettavien vilpittömästä aikomuksesta päästä Kirkon jäseneksi sekä heidän valmiudestaan siihen. Erityisen tärkeänä pidettiin kummien merkitystä lapsikasteen yhteydes-

sä. Perustuihan lasten kastamisen mahdollisuus siihen nimenomaiseen edellytykseen, että heidän kasvattamisensa oli tapahtuva kristinuskon hengessä. Huolenpito tästä lasten vanhempien oli jaettava joittenkin uskovaisten kanssa. Kummi, jota tähän tärkeään tehtävään pyydettiin, oli näin ollen eräänlaisena takaajana, kastettavan edusmiehenä, ja siksi juuri hän lausui kastetilaisuudessa kastettavan lapsen puolesta sanat, jolla kastettava luopui saatanasta ja ilmaisi aikomuksensa liittyä Kristukseen sekä tunnusti uskon. Alussa kummeja oli kullakin kastettavalla vain yksi, miespuolisilla mieskummi, naispuolisilla naiskummi. Myöhemmin, varsinkin lapsikasteitten yhteydessä tuli tavaksi valita sekä mies- että naiskummi, joista tuli uudestisyntyvän hengellisiä vanhempia, risti-isä ja ristiäiti. Varsinaisten vanhempien jälkeen ristivanhempia pidettiin lähimpinä omaisina, ja vielä Karjalassa oli suhde ristivanhempien ja haidän kummilastensa välillä varsin läheinen säilyen sellaisena läpi koko elämän. Kummien lukumäärän suurentamista, johon erityisesti länsimailla ilmeni halua, ei Kirkko pitänyt suotavana. Mainittakoon vielä, että katsottiin samassa kastetilaisuudessa kummeiksi tulevien joutuvan keskenään hengelliseen sukulaisuussuhteeseen, joten avioliitto heidän välillään oli mahdoton. Lapsen kummeina eivät saaneet olla hänen vanhempansa, mutta kylläkin kaikki muut läheiset sukulaiset. Poikkeuksellisesti Kirkko salli kasteen toimittamisen myös sellaisissa tapauksissa, jolloin kummeiksi ei saada ketään. Silloin kummin velvollisuudet ja tehtävät siirtyivät kasteen toimittajalle.

Katekumenilaitos sai IV vuosisadalla aikaan tavan lykätä kaste myöhemmällä iällä, usein vasta kuoleman edellä tapahtuvaksi. Niinpä keisari Konstantinos Suuri pysyi katekumeenina elämänsä loppuun ja antoi kastaa itsensä vasta kuolinvuoteellaan. Näin tapahtui sen vuoksi, että pelättiin kasteessa vastaanotetun armolahjan menettämistä kasteen jälkeen tehtyjen syntien vuoksi. Kirkkoisät vastustivat pontevasti tätä tapaa, osoittaen sen johtuvan kasteen sakramentin merkityksen väärin käsittämisestä. Pyhä Johannes Krysostomos on

pitänyt useita saarnoja tästä aiheesta. Näin hän lausui: "Jos sinä vielä epäilet, että Kristus on Jumala, niin pysy ulkopuolella, äläkä pidä itseäsi kasteeseen valmistautuvana. Mutta ellet enää epäile, vaan olet varma siitä, niin miksi viivyttelet? Miksi väistyt ja lykkäät? Sanot pelkääväsi, että lankeat jälleen syntiin. Etkö sitten pelkää sitä, mikä on vielä peljättävämpää: että joudut lähtemään täältä raskas taakka mukana-si? Pelkäätkö lankeavasi syntiin? Sano näin kasteen jälkeen, silloin pidä tämä pelkosi, jotta voisit säilyttää rohkeuden, min-kä saat, äläkä kieltäydy tästä armolahjasta . . . Pitäisi iloita ja riemuita ja koristautua seppeleillä, kun joku pyhittyy sakramenteissa. Mutta miten meillä nyt on? Kun sairaana oleva vaimo saa kuulla lääkärin neuvoneen kasteeseen turvautumis-ta, hän itkee ja murehtii, ikäänkuin onnettomuus olisi tapah-tumassa. Kaikkiällä kodissa on itkua ja voivotusta, aivan kuin tuomittu vietäisiin teloitettavaksi. Ja itse sairas on murtunut. Ei Kristus ole sitä varten meille kastetta antanut, että tul-tuamme kastetuiksi me siirtyisimme iäisyyteen, vaan että eläi-simme ja tuottaisimme hedelmää. Hengen hedelmä on rak-kaus, ilo, rauha. Kuinka sitten tapahtuu juuri päinvastoin? Vaimo seisoo kyynelehtien, silloin kun tulisi iloita, lapset it-kevät, kun pitäisi riemuita, itse sairas makaa synkkänä, pe-loissaan ja tuskissaan silloin, kun pitäisi juhlia . . .¹¹⁾ Eräissä tapauksissa on tällainen viivyttely Johannes Krysostomoksen mukaan johtanut jopa siihen mielettömyyteen, että on kas-tettu niitä, jotka olivat ehtineet jo kuollakin. Gregorios Teolo-gi kirjoitti samasta aiheesta: "Sinulla on lapsi? Älä siis me-netä aikaa äläkä anna turmeluksen voimistua. Tulkoon hän pyhitetyksi jo lapsuudesta ja nuoruudesta asti vihityksi Hen-gen yhteyteen".¹²⁾ Tällaisen valistustoiminnan tuloksena oli, että Kirkko pian palasi apostolisen ajan käytäntöön, niin että kastetta ei enää tarpeettomasti siirretty tuonnemaksi. Ja kristinuskon saadessa yhä laajemman jalansijan tuli vähitel-len nimenomaan lapsikaste vallitsevaksi.

¹¹⁾ Joh. Krys. saarnat, IX osa, s. 16.

¹²⁾ P. Gregorios Teologi, 40, saarna kasteen johdosta (ven.).

Kasteen toimittamisen yhteydessä esiintyi jo apostolienkin aikana eräitä epäkohtia ja väärinkäytöksiä. Niinpä ilmeni karsinoitumista eräänlaisiin puolueisiin, jolloin jotkut kristityt tahtoivat lukeutua erityisesti heitä kastaneitten apostolien ja julistajien kannattajiksi (vrt. 1 Kor. 1:12—13). Edelleen apostoli Paavali mainitsi tavasta kastautua kuolleitten puolesta (1 Kor. 15:29). Kolmannella vuosisadalla syntyi lisäksi ankara väittely siitä, kuinka oli suhtauduttava harhaoppisten ja lahkolaisten toimittamaan kasteeseen. Vastakkain tässä riidassa olivat Karthagon kirkko, jota edusti sen piispa, pyhä Cyprianus, ja Rooman paavi Stefanus. Cyprianus suhtautui erittäin torjuvasti kaikkiin harhaoppisiin ja Kirkosta eronneisiin lahkolaisiin, väittäen, että se, mikä ei ollut Kirkossa, ei myöskään ole Kirkkoa, joten harhaoppisia ja lahkolaisia oli pidettävä pakanain veroisina eikä heidän toimittamiaan kasteita voitu pitää sakramenttina. Hän vaatikin kerettiläisten uudelleen kastamista silloin, kun nämä palasivat Kirkon yhteyteen. Rooman kirkossa taas oltiin sitä mieltä, että sakramentti vaikuttaa omalla voimallaan, joten myös harhaoppisten kastama oli katsottava tulleen kastetuksi eikä häntä enää kasteen toistumattoman luonteen vuoksi saanut uudelleen kastaa. Tämä riita sai lopullisen ratkaisun vasta yleisissä kirkolliskokouksissa, joissa harhaoppisten toimittaman kasteen pätevyys tehtiin riippuvaiseksi kastetta toimittaneen suhtautumisesta kolminaisuusoppiin: jos hän uskoi ortodoksisen Kirkon tavoin Pyhään Kolminaisuuteen ja sen mukaan toimitti kasteen Pyhän Kolminaisuuden nimeen, niin tällainen kaste tunnustettiin päteväksi ja sellaisen kasteen saanut otettiin Kirkon yhteyteen ilman uudestikastamista. Tämän päätöksen mukaisesti vielä nytkin protestanttisuudesta ortodoksisuuteen siirtyville toimitetaan ainoastaan myrhalla voitelemisen sakramentti.

Lopuksi mainittakoon vielä, että eräissä tapauksissa Kirkkoon liittyminen ja pelastuksesta osalliseksi tuleminen katsottiin tapahtuneeksi ilman, että kasteen sakramenttia sen tavanomaisessa muodossa oli toimitettu. Tämä koskee ennen-

kaikkea itse Kirkon järjestäjiä, Jeesuksen opetuslapsia, jotka eivät suinkaan toimintansa alussa kastaneet toisiaan, vaan tulivat uudestisyntyneiksi Pyhän Hengen laskeutuessa heidän päälleen helluntaipäivänä. Puhutaan myöskin verikasteesta, jolla ymmärretään, että vainojen aikana kärsitty marttyyrius vastasi kastetta niiden kohdalla, jotka Kristuksen puoleen kääntyttyään eivät kuolemansa edellä heistä riippumattomista syistä voineet tulla kastetuiksi.

Apostoli Paavali sanoi kasteen olevan "uudestisyntymisen peson ja Pyhän Hengen uudistuksen" (Tiit. 3:5); siinä ihminen tulee "valistetuksi" (Hbr. 10:32), "haudatuksi Kristuksen kanssa kuolemaan" (Room. 6:4); hänestä tulee "uusi luomus" (Gal. 6:15), "Jumalan lapsi" (Gal. 3:26—27), "Kristuksen ruumiin jäsen" (1 Kor. 12:12—18) ja "iankaikkisen elämän perillinen" (Tiit. 3:9). Ortodoksisen kirkon katekismuksessa määritellään kasteen sakramentti seuraavasti: "Kaste on sakramentti, jossa uskovainen, sen ohessa kun hänet kolmesti upotetaan veteen Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen, puhdistuu Jumalan armon kautta perisynnistä ja kaikista muista synneistä. Samalla hän syntyy uuteen, kristilliseen elämään ja tulee pyhän Seurakunnan jäseneksi". Pyhä Kyrillos Jerusalemlainen eräässä katekumeneille pitämässään saarnassa sanoi kastetta "vangittujen lunastamiseksi, syntien anteeksiantamukseksi, synnin kuolettamiseksi, sielun uudestiluomiseksi, valkoiseksi vaatteeksi, pyhäksi, murtumattomaksi sinetiksi vaunuksi, joka kuljettaa taivaaseen, paratiisin lohdukseksi, anomukseksi valtakuntaan pääsemistä varten, lapseksiottamisen lahjaksi". Ja Simeon Tessalonikilainen taas kirjoitti, että "pyhässä kasteessa tapahtuu uudestisyntyminen ja uudestiluominen, puhdistuminen ja pyhittyminen, lapseksiottaminen, ja että se on armonväline, jolla ihmiselle annetaan lukematon määrä hyvyyksiä". Näistä määritelmistä me voimme huomata, ettei kaste ole vain pelkkä muodollinen toimitus, jolla ihminen tunnustautuu Jeesuksen opetuslapseksi ja ilmoittautuu Seurakunnan jäseneksi, se ei ole myöskään

vain armon vertauskuva, kuten Johanneksen kaste on ollut, vaan se on Jumalan teko, jolla Jumala vapauttaa ihmisen pahuuden kahleista ja palauttaa hänet yhteyteensä, ottaa hänet lapsekseen.

Kasteen näkymätön vaikutus, Jumalan teko, on siinä, että kastettu saa lukea hyväkseen Vapahtajan ristinkärsimyksistä ja kuolemasta johtuvat seuraukset, että hän niiden kautta vapautuu perisynnistä, siis ensimmäisten ihmisten syntiin lankeamisesta johtuvasta syynalaisuudesta ja saa anteeksi kaikki muutkin, omat henkilökohtaiset syntinsä. Tätä synneistä puhdistumista apostoli Paavali sanoi "vanhan ihmisen pois riisumiseksi" (Kol. 3:9). Sen tuloksena on vanhurskaus: "Te olette vastaanottaneet peson, te olette pyhitetyt, olette vanhurskautetut" (1 Kor. 6:11). Pyhä Johannes Krysostomos kirjoitti: "Kaikki ihmiset peseytyvät kylvyssä, näin puhdistuen ruumiillisesta liasta. Mutta armon pesu puhdistaa meidät siitä todellisesta liasta, joka saastuttaa sekä ruumiin että sielun: se ei puhdistaa niitä, jotka koskivat kuolleeseen raatoon, vaan se puhdistaa ne, jotka antautuivat kuolleisiin tekoihin". Edelleen hän sanoi: "Kasteessa emme saa pelkkää anteeksi-antamista synneistämme, emmekä yksinomaan puhdistu rikkomuksistamme, vaan kaste vaikuttaa niin, että me ikäänkuin synnymme uudelleen: se luo ja muodostaa meidät uusiksi ihmisiksi".¹³⁾ Näin tapahtuu se uudestisyntyminen, jota ilman ihminen ei voi päästä sisälle Jumalan valtakuntaan" (Joh. 3:5), sillä "uudestisyntymisen peson ja Hengen uudistuksen kautta Jumala pelastaa meidät ja tekee meidät iankaikkisen elämän perillisiksi" (Tiit. 3:5—7). Piispa Feofan Erakko selitti uudestisyntymisen näin: "Kastettu on näöltään aivan samanlainen kuin kastamatonkin, mutta todellisuudessa he molemmat ovat kokoonpanoltaan erilaisia: pyhässä kasteessa nimittäin yhtyy luonnolliseen olemukseemme vielä uusi, yli-luonnollinen aineosa, jumalallinen armolahja, joka pysyy

¹³⁾ P. Joh. Krysost. saarnat, II osa, s. 249.

meissä peitettyinä ja salaisesti vaikuttaa meissä".¹⁴⁾ Se uusi elämä, joka kasteessa alkaa, on armoitettua Jumalan ja ihmisen yhteistä elämää: niinkuin lihaksitulemisessa Jumalan Poika tuli Jumalaihmiseksi, niin kastettu pukeutuu Kristukseen, eikä enää elä hän, vaan Kristus elää hänessä (Gal. 2:20). Mutta pukeutuessaan Kristukseen ihminen astuu yhdessä muitten kastettujen kanssa Kristuksen pyhään ruumiiseen, hän ei ole enää erillään toisista, vaan on yhteydessä heihin: ei ole vain yksityisiä kristittyjä, vaan he kaikki muodostavat kollektiivisen yksilön, Seurakunnan, Kristuksen mystillisen ruumiin. Ja tässä Seurakunnan tarjoamassa kaikkien yhteydessä Kristuksen kanssa on pelastuksemme, siksi ei voi kuvitella pelastusta Kirkon, Seurakunnan ulkopuolella.

Ihminen uudestisyntyy kasteessa alkaakseen elää Pyhän Hengen armovaikutuksen alaisena. Vain Seurakunnassa, Kristuksen ruumiin jäsenenä, hän voi tulla osalliseksi Pyhän Hengen armolahjoista, jotka hänelle sakramenteissa välitetään. Jos Seurakunnan jäsenenä oleminen on elämää Hengessä, niin kaste on astumista tähän elämään. Siksi se on ainoa sakramentti, joka toimitetaan ulkopuolella olevalle, Seurakuntaan kuulumattomalle, vaan siihen liittymään aikovalle henkilölle.

Kaste on luonteeltaan katolinen, yleinen. Kristus on käskennyt "tehdä kaikki kansat Hänen opetuslapsikseen" (Mtt. 28:19), ja Paavali sanoi, että me olemme "kaikki yhdessä Hengessä kastetut yhdeksi ruumiiksi, olimmepa juutalaisia tai kreikkalaisia, orjia tai vapaita" (1 Kor. 12:13). Seurakunta on katolinen laajemmassakin merkityksessä, sillä siihen kuuluvat myös ruumiittomat voimat, enkelit, sekä Jumalan kirkastamat pyhät ihmiset. Ja se, että jokainen kastettu on yhteydessä myöskin tähän taivaissa olevaan Seurakuntaan, ilmenee m.m. siitä kristillisestä nimestä, minkä ihminen kasteen yhteydessä saa, sillä se on nimi, jota on käyttänyt jokin

¹⁴⁾ Piispa Teofan, Mikä on hengellinen elämä ja kuinka voi siihen virittäytyä. 25. kirje (ven.).

pyhien joukkoon korotettu Seurakunnan jäsen. Edelleen tämä yhteys ilmenee myöskin siitä, että kasteen yhteydessä Seurakuntaan liittyvä saa omaksi varjelijakseen ja ohjaajakseen suojelusenkelin.

Pelastuksen ehtona on Kristuksen sanojen perusteella pidettävä uskoa ja kastetta (Mrk. 16:16). Uudestisyntyminen kasteessa on tarpeen kaikille ihmisille, myöskin lapsille. Tämän ajatuksen on jo pyhä piispa Ireneus (II vuosisadalla) selvästi tuonut ilmi: "Kristus tuli pelastamaan kaikkia, kaikkia, sanon minä, jotka hänen kauttaan uudestisyntyvät Jumalalle: imeväisiä lapsia, pieniä lapsia, nuorukaisia ja vanhuksia". Origenes (I—III vuosisata) todisti, että "Kirkko on apostoleilta saanut tavan kastaa lapsia, sillä kukaan ei ole vapaa synnin tartunnasta, vaikkapa hänen elämänsä aikaan maan päällä olisi ollut vain yksi päivä". Myöskin muut kirkoisät, kuten Gregorios Teologi ja Augustinus puolustivat ponnekkaasti lasten kastamista, kun taas Tertullianus sitä vastusti. On siis myönnettävä, että lapsikasteen vastustajia on esiintynyt jo ensimmäisillä vuosisadoilla. Mutta jo se seikka, että kysymyksestä oli silloin väitelty, todistaa lapsikasteen olleen alkukirkossa käytössä. Lapsikasteen vastustajat vetoavat toisaalta siihen, ettei lapsi kykene tietoisesti suhtautumaan siihen, mikä kasteessa tapahtuu, ja että siltä puuttuu usko, toisaalta he väittävät, että viattoman lapsukaisen on turha puhdistautua synneistä, joita sillä ei ole. Viimemainitun väitteen johdosta kirjoitti p. Cyprianus Karthagolainen: "Kun suuriltakin syntisiltä, jotka ovat aikoinaan paljon rikoneet Jumalaa vastaan, ei heidän tultuaan uskoon ja katumukseen kielletä syntien anteeksiantamista ja kasteen armoa, niin sitä suuremmalla syyllä ei saisi kieltää pieniltä lapsilta, jotka vasta synnyttyään eivät ole vielä mihinkään syntiin langenneet, paitsi että saatuaan alun Aadamin lihasta he ovat syntymisessään saaneet myös muinaisen kuoleman tartunnan, ja joille on sitä mukavampi antaa synnit anteeksi, kun nämä eivät ole heidän omiaan, vaan vieraita". Vuonna 418 pidetty Karthagon kirkolliskokous, jonka päätökset ovat yleisissä kir-

kolliskokouksissa tulleet vahvistetuiksi, määräsi: "Se, joka kieltää lasten kastamisen tarpeellisuuden, tai joka väittää, ettei lapsilla, vaikka niitä kastetaankin syntien anteeksiantamiseksi, ole esivanhemman Aadamın syntiin sellaista osuutta, joka olisi pois pestävä uudestisyntymisen pesossa, olkoon anathema, sillä lapsetkin, jotka itse eivät vielä osaa tehdä syntiä, kastetaan todellisen syntien anteeksiantamiseen, jotta uudestisyntymisen kautta heidätkin puhdistettaisiin siitä, minä he olivat saaneet vanhasta syntymästään".

Niille, etupäässä aikamme rationalismiin taipuvissa kristillisissä piireissä esiintyville lapsikasteen vastustajille, jotka epäävät lapsilta tämän armon sen vuoksi, että näillä ei saata olla tietoista uskoa, vastaa professori Osmo Tiililä, ettei usko voi olla ehto, jonka täyttämistä armo tarjotaan, armo annetaan ihmisille ansiotta.¹⁵⁾ Ja piispa Eino Sormunen sanoo: "Ei ole ensin uskon elämä ja sitten kaste, vaan ensin on kaste ja sitten uskon elämä."¹⁶⁾ Onhan Kristus useassa yhteydessä osoittanut, että juuri "lasten kaltaisten on Jumalan valtakunta" (Mtt. 10:14), että se, "mikä viisailta ja ymmärtäväisiltä on salattu, on lapsenmielisille ilmoitettu" (Mtt. 11:25). Kun Jumalan valtakuntaan astuminen tapahtuu kasteen sakramentin välityksellä, niin "ei kaiketi kukaan voi kieltää kastamasta vedellä näitä" (Ap.T. 10:47), jotka Jumalan Poika on osoittanut jopa etuoikeutetuiksi hänen valtakuntaansa. Lasten kastamatta jättäminen merkitsee, että heidät pidetään Jumalan uudestisyntyttävän armon vaikutuksen ulkopuolella ja näin heiltä riistetään pelastumisehdoista toinen. Ne, jotka tähän syyllistyvät, Kirkko asettaa ankaraan edesvastuuseen, määräten, että pappi, jonka laimnilyönnin vuoksi lapsi kuolee tulematta kastetuksi, menettää pappisarvonsa ja jouuu lukijan asteelle. Maallikoilta taas kielletään vastaavanlaisessa tapauksessa Herran pyhän ehtoollisen nauttiminen kol-

¹⁵⁾ Osmo Tiililä, Teinien teologia, s. 82.

¹⁶⁾ Eino Sormunen, Yksin armosta, s. 113.

meksi vuodeksi, mikä alkukirkon elämässä oli varsin ankara kurinpidollinen toimenpide.¹⁷⁾

Uskon merkitystä kasteen yhteydessä ei voida kieltää. Onhan se pelastuksen varsinainen ehto. Ja sikäli kuin kasteeseen antautuvat aikuiset, Kirkko on aina vaatinut heiltä ainakin alkeellista uskoa sekä vilpittöntä parannuksen tekoa. (Ap.T. 2:38). "Ei lapsena kastettu pelkän kasteen perusteella myöhemmällä iällä pelastu, ellei hän eheänä ja turmeltumattomana säilytä kasteen armolahjaa, vaan sen kevytmielisesti hylkää. Uskon tulee seurata kastetta.¹⁸⁾ Kristuksen opetuslapsiksi tullaan kasteen ohessa myöskin "oppimalla pitämään kaikki, mitä Hän on käskenyt meidän pitää" (Mtt. 28:20). Luther vähässä katekismuksessaan opetti: "Kaste velvoittaa meitä siihen, että meissä oleva vanha ihminen on jokapäiväisen katumuksen ja parannuksen kautta upotettava ja kaikkien syntien ja pahojen himojen kanssa kuoletettava ja sen sijaan tulee joka päivä nousta uusi ihminen, joka elää vanhurskaudessa ja puhtaudessa iankaikkisesti Jumalan edessä."¹⁹⁾ Kaste on uuden elämän pantti, elämän, johon Jumala on meidät kutsunut ja valinnut. Kasteessa vastaanotettu Pyhän Hengen armo pysyy alussa ikäänkuin peitettyinä, salassa. Ihmisen tehtävänä on uskossa tapahtuvan tietoisien toiminnan kautta antaa Jumalan valtakunnan kehittyä hänen sydämessään. Tämä tapahtuu toisaalta siten, että ihminen kilvoitellen lähtee seuraamaan Kristusta ("hän kieltäköön itsensä ja otakoon ristinsä" Mrk. 8:34), toisaalta taas kasteessa kylvettyjen siementen luonnollisen kasvun kautta, mikä on Pyhän Hengen armon jatkuvaa vaikutusta Seurakunnan suojissa, siis Kristuksen ruumiin jäsenenä elävän ihmisen sydämessä. Korostaessaan, että ihmisen tulee kasteen jälkeen alottaa uusi elämä, Johannes Krysostomos saarnasi: "Ihmisiä rakastava Jumala on uudestisyntymisen pesoissa uudistanut meidät, jotta me riisuttuamme vanhan ihmisen, se on — kaikki pahat

17) P. Netshajev, Praktitsheskoje rukovodstvo.

18) Osmo Tiililä, Teinien teologia, s. 82.

19) Osmo Tiililä, Teinien teologia, s. 83.

teot, ja pukeuduttuamme uuteen, vaeltaisimme hyveissä. Älkäämme olko huonompia, kuin kiittämättömät juutalaiset olivat. Sillä saatuaan ympärileikkauksen merkin he pitivät varansa eivätkä sekaantuneet pakanoihin, vaikka paheissaan he useasti ylittivätkin nämä. Meidän, jotka olemme saaneet kasteen ympärileikkauksen, tulee käyttäytyä kaikella varovaisuudella. En sano, että meidän olisi vältettävä yhteyden pitoa pakanoihin, vaan sen, että meidän tulee olla lujia hyveisämme, jotta ollen kosketuksessa pakanoihin me saattaisimme taivuttaa heidät hurskauteen ja neuvoa heitä hyvien tekojemme esimerkillä.”²⁰⁾

Kaste on Jumalan teko. Herääminen synninunesta ja uskoon tuleminen tapahtuu Jumalan ennättävän, herättävän, etsiskelevän armon koskettaessa ihmisen sydäntä. Tähän kosketukseen ihmisen tulee vastata hyväksymällä Jumalan säättämä elämänjärjestys ja vapaaehtoisesti antautumalla Jumalalle. Ihminen ottaa vastaan kasteen. Silloin ennättävä armo muuttuu pyhittäväksi armoksi, se sijoittuu uskoon tulleen ihmisen sydämeen. Autuas Diadokhos selitti: ”Kasteen edellä Jumalan armo on ulkopuolella meitä ja vaikuttaa meihin ulkoapäin. Saatana taas asustaa meissä ja toimii sisästäpäin. Kasteessa saatana karkoitetaan ja Jumalan armo sijoittuu ihmisen sydämeen. Ei niin, että armo ja synti molemmat yhdessä ja samanaikaisesti vaikuttaisivat ihmiseen, niin että toinen kehoittaisi hyvään, toinen taas päinvastaiseen. Pyhistä kirjoituksista olen saanut selville, että ennen kastetta armo ulkoapäin ohjaa ihmissielun hyvään, mutta saatamalla on pesä sydämen syvyyksissä, ja sieltäkäsän hän tekee mitättömiksi kaikki oikeat pyrkimykset. Mutta siitä hetkestä, kun me kasteessa uudestisyntymme, paha henki joutuu olemaan ulkona, armo taas pääsee sisään. Tietenkin saatana tämänkin jälkeen vaikuttaa sieluun kuten ennenkin, joskus jopa katkeramminkin, mutta ei kuitenkaan yhdessä ja samanaikaisesti armon

²⁰⁾ Joh. Krys. Saarnat, IV osa, s. 440.

kanssa, vaan suitsuttaen mieleemme edessä ruumiin heikkoutta hyväksikäyttäen himojen suloisuutta.”²¹⁾

Jumalan tekona kasteen sakramentilla on vaikutusvoima, joka ei ole riippuvainen kastajan eikä kastettavan mielentilasta. Ortodoksinen kirkko uskoo, että oikealla tavalla toimitettu sakramentti vaikuttaa aina ja joka tapauksessa, mutta pelastavaksi sen vaikutus muodostuu ainoastaan, jos se toimitetaan uskoen ja sille kuuluvalla hartaudella ja vakavuudella. Muussa tapauksessa vaikutus voi muodostua päinvastoin tuomioksi ja turmioon johtavaksi. Kasteella ei tietenkään ole mitään taikavoimaa, joka sellaisenaan saisi aikaan ihmeitä, eikä armo siinä vaikuta mekaanisesti, vaan kastettavalta odotetaan, että hänen on todella pyrittävä Jumalan yhteyteen, jopa nähtävä vaivaa tämän vuoksi. Näin ollen myös käsitys ”ex opere operato” on ortodoksiselle kirkolle vieras. Tosin tiedetään, että pyhän marttyyri Porfyrioksen kristityksi tuleminen tapahtui varsin merkillisissä olosuhteissa. Porfyrios oli keisari Julianos Apostatan hovinarrina ja tässä ominaisuudessa hän usein herransa mieliksi pilkkasi kristittyjen pyhiä menoja. Niinpä hän kerran ilveillen sukelsi veteen huutaen ”Porfyrios kastetaan Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen”. Mutta noustessaan vedestä hän tunsu olemuksessaan tapahtuneen ihmeellisen muutoksen, hän katui tekoaan, julistautui kristityksi ja kärsi marttyyrikuoleman.²²⁾ Ilmeistä on, että Jumalan ennättävän armon voima näin poikkeuksellisella tavalla osui otolliseen maaperään: ilveilijänkin sielun syvimmissä sopukoissa, sen piilotajunnan kätköissä oli kenties kypsynyt mielikuva Kristuksesta Vapahtajasta, ja pilkkamielessä suoritettu häväistys oli saanut alitajunnassa aikaan sellaisen purkauksen, että tuo mielikuva joutui tajunnan piiriin.

Kuten ihmisen luonnollinen syntymä, niin kastekin hengellisenä uudestisyntymisenä on kertakaikkinen, toistumaton tapahtuma. ”Yksi Herra, yksi usko, yksi kaste” (Ef. 4:5). Sa-

21) Filokaliasta (ven.).

22) Pyhä Muisto I, s. 44.

man henkilön uudesti kastamisen, tapahtuipa tämä mistä syystä tahansa, on Kirkko kieltänyt, minkä vuoksi nikealais-konstantinopolilaiseen uskontunnustukseen on otettu tätä periaatetta selvittävä kohta: "tunnustan yhden kasteen syntien anteeksisaamiseksi". Tällöin kuitenkin edellytetään, että sakramentti on toimitettu oikein, kuten edellä oli jo mainittu. Mutta jos on olemassa epävarmuutta siitä, onko pätevä kaste todella tullut toimitetuksi, niin Kirkon kanonit kehoittavat "kastamaan ilman epäröintiä, ettei vain joku jäisi ilman puhdistavaa toimitusta".²³⁾

²³⁾ P. Netshajev, *Praktitsheskoje rukovodstvo . . .*, s. 179.

Kirjallisuutta:

- Andrejev, A., *Tainstvo kreshtshenia. Zurnal Moskovskoi Patriarhii*. N:o 3-4/1955.
- Cullman, Oscar, *Urchristentum und Gottesdienst*, Zürich, 1950.
- Djatshenko, G., *Praktitsheskaja simfonia*, Moskva, 1903.
- Djatshenko, G., *Uroki i primery hristianskoi very*, SPB, 1902.
- Gulin, E. G., *Kaste. Raamatun Tietokirja II*, Otava, 1939.
- Holmqvist, Hjalmar, *Kirkkohistoria I*, Porvoo, 1928.
- Malitskij, P., *Kristillisen kirkon historia*, Savonlinna, 1928.
- Netshajev, P., *Praktitsheskoje rukovodstvo dlja svjashtshennoslužitelei*, SPB, 1903.
- Ortodoksisen Katolisen Itämaisen Kirkon lavea katekismus, Sortavala, 1929.
- Pyhä muisto I, Pieksämäki, 1960.
- Seraphim, Metropolit, *Die Ostkirche*, Stuttgart, 1950.
- Sormunen, Eino, *Kasteenliitto*, Kirjapaja, 1946.
- Sormunen, Eino, *Yksin armosta*, Kirjapaja, 1949.
- Stauffer, Ethelbert, *Jeesus historian valossa*, Kirjayhtymä, 1960.
- Surakka, Aari, *Patrologia*, Kuopio, 1959.
- Tiililä Osmo, *Kristilliset kirkot ja lahkot*, Helsinki, 1945.
- Tiililä Osmo, *Teinien Teologia*, WSOY, 1950.
- Tvorenia Svjatago Joanna Slatousta, SPB, 1906.
- Valmo N., *Suomen Ortodoksinen Arkkipiispakunta*, Helsinki, 1935.

Resumé

Verfasser gibt eine Übersicht der Geschichte und des Wesens des heil. Sakraments der Taufe. Auf bei Griechen und Juden üblichen Wasserreinigungsritualen fesselte Johannes an, im Jordan Menschen zu taufen. Auch Jesus liess sich taufen, wodurch er den Gebrauch als ein Beispiel des künftigen Sakraments heiligte. Das Sakrament selbst stiftete er nach seiner Auferstehung, als die Voraussetzungen für die Tätigkeit der Gemeinde schon vorhanden waren. Im Neuen Testament wird berichtet, dass im Namen Jesu getauft wurde. Es ergibt sich auch aus der Schrift, dass neben der Taufe durch Versenken ins Wasser auch manchmal so getauft wurde, dass dabei nur wenig Wasser zur Anwendung kam. Die Kirchenväter erklären, dass dies nicht im Widerspruch zu dem Taufgebot Christi steht. Ausser Erwachsenen wurden auch Kinder getauft. Um zu erfahren, ob es den Erwachsenen mit der Taufe ernst sei und sie mit dem christlichen Glauben vertraut zu machen, wurde die Katekumenerschaft eingeführt. Auch das Patensystem entwickelte sich sehr früh innerhalb der Kirche. Die Taufe ist eine Wiedergeburt. Das neue Leben, das mit der Taufe beginnt, ist gemeinsam für Gott und Mensch. Der Getaufte zieht Christi Gewand an und Gott wird lebendig in ihm. Indem er aber Christi Gewand anzieht, schliesst er sich einem Kollektivwesen an und bildet dann mit den übrigen Christen eine Einheit, die auch Gemeinde oder auch Christi Körper manchmal benannt wird. In der Gemeinschaft aller mit Christus liegt unser Heil. Deshalb kann man sich nicht vorstellen, dass jemand ausserhalb der Gemeinde selig würde. Die Taufe ist ein Werk Gottes. Die Gnade, die den Menschen aufsucht, setzt sich fest im Herzen des Getauften und wird zur heiligenden Gnade. Als Wiedergeburt ist die Taufe einzig und einmalig und kann nicht wiederholt werden.

Erkki Piironen:

ORTODOKSISET PYHÄKÖT JA KALMISTOT POHJOIS-KARJALASSA

Pohjois-Karjala on saanut ensimmäiset kristilliset vaikutteet ortodoksisen uskon muodossa. Vanhin seurakunta Pohjois-Karjalassa on Ilomantsin ortodoksinen seurakunta, joka mainitaan jo 1400-luvulla toimineitten kuuden karjalaisen seurakunnan joukossa. Seurakunnan pääkirkko on ollut kautta aikojen pyhitetty profeetta Elian eli pyhän Iljan muistolle, ja tästä on paikkakunta todennäköisesti saanut nimensä. Ortodoksisen uskonnon tyyssijoina karjalaisella maaperällä ovat olleet lukuisat luostarit, joista huomattavin on ollut Valamon luostari. Luostarien munkit pitivät huolta seurakunnista ja seurakuntalaiset puolestaan tekivät pyhiinvaellusretkiä luostareihin. Karjalaiseen kyläkuvaan on vuosisatojen ajan kuulunut kyläpyhäkkö eli tsasouna ja sen ympärillä kalmisto. Kansain itse rakensi tsasounansa, joissa se kylän vanhimman eli n.s. staarostan johdolla hartauttaan harjoitti. Erittäin juhlallisesti vietettiin tsasounan vuosipäivää, jota nimitettiin praasniekaksi.

Karjalaisten hengellisenä johtajana toimi alkuaan Novgorodin arkkipiispa. 1540-luvulla Novgorodin arkkipiispa Makari saatuaan kuulla, että Karjalassa on kristillisyyden rinnalla vielä paljon pakanuutta, lähetti kansan kieltä taitavan pappismunkki Iljan arvovaltaisen seurueen kanssa järjestämään Karjalan seurakunnallista elämää. Hänen matkansa yltivät aina Pohjois-Karjalaan saakka, jossa Ilomantsin seurakunnasta hänen toimestaan perustettiin Libelitsin (Liperin), Kiteen, Tohmajärven ja Pielisjärven kappeliseurakunnat, jotka saivat oman kirkkonsa ja pappinsa ja pian pääsivät itsenäisesti toimimaan. Seurakunnallinen elämä vilkastui ja uusia kyläkappeleita kohosi harmaisiin karjalaiskyliin.

Karjalan ortodoksisten seurakuntien elämä häiriintyi suuresti 1500-luvun lopulla ja 1600-luvun alussa Karjalan omistamisesta käytyjen sotien takia. Stolbovan rauhassa v. 1617 Pohjois-Karjala siirtyi Ruotsin valtakuntaan, Lännen kulttuuripiiriin ja samaan kohtaloyhteyteen muun Suomen kanssa. Valitettavasti karjalaiset eivät saaneet tulla tähän yhteyteen uskontoineen ja kulttuuriperinteineen, vaan heidän olisi pitänyt hyljätä ne. Tämän takia syntyi monia kahakoita, sissisotia, pyhäkköjen polttamisia ja pakkokäännytyksiä uuteen uskontoon. Raskaat verot ja nälkävuodet lisäsivät karjalaisten vaikeuksia, ja niin he suurin joukoin muuttivat pois kotiseudultaan Aunukseen, Tihvinään ja Tveriin. Viimeiset suurmuutot tapahtuivat vuosina 1656—1658. Yli kaksikolmasosa Karjalan asukkaista pakeni maasta. Tilalle muutti Savosta luterilaista väestöä. Karjalainen kyläkuva muuttui. Tsasounaidylli oli päättynyt. Vain sinne tänne jäi muutama karjalaisperhe savosta muuttaneiden keskelle elämään. Eniten heitä jäi Ilomantsiin, Liperin Taipaleeseen, Polvijärven Sotkumaan, Kiteen Muljulaan, Rääkkylän Täitimänniemeen ja Tohmajärven Petravaaraan. Ison vihan ajat täydensivät karjalaisen väestön hävitystä. Pohjois-Karjalassa lasketaan ison vihan jälkeen olleen noin 500 ortodoksia. Väestön poistuttua maasta pyhäköt ja kalmistot jäivät hoitamatta. Eräitä tsasounia poltettiin. Toiset saivat lahota paikalleen. Kalmistot sulautuivat metsiin ja peltoihin. Vain harvoista on enää muistomerkkejä jäljellä. Eräissä asiakirjoissa ja kansan keskuudessa säilyneiden tietojen perusteella voidaan sentään luetella koko joukko Pohjois-Karjalan entisten pyhäkköjen ja kalmistojen paikkoja.

Joensuun kaupunki

Noin 2 kilometriä kaupungin keskustasta Kukkosensaarella on 1500-luvulla ollut Valamon luostarin skiitta (sivuluostari), jota on nimetty Kuhasalon luostariksi. Se on ruotsalaisten toimesta sodan aikana v. 1594 poltettu. Hautausmaata on käytetty vielä 1700-luvulla. Luostarin alueesta on 1700-luvun lo-

pulla tehty karttapiirros, johon on merkitty luostarirakennusten, kirkon ja kalmiston paikat. Rannalla on kivi, johon on hakattu ristin kuvio.

Liperin kunta

Liperin kirkonkylässä on 1600-luvun alkupuolella ollut Liperin (Libelitsin) ortodoksisen suerakunnan kirkko ja kalmisto. Kun paikkakunnalle rakennettiin luterilainen kirkko, puhkesivat uskonkahakat, joiden aikana poltettiin molemmat pyhäköt. Luterilaiset rakensivat kirkkonsa uudelleen, mutta häviölle joutuneet ortodoksit poistuivat maasta ja Viinijärven ympärille jääneet ortodoksit rakensivat myöhemmin kirkkonsa Viinijärven rannalle Taipaleen joen varrelle, jonne myös pappila rakennettiin. Ilmeisesti tällä paikalla oli jo kalmisto ja tsasouna ollut aikaisemmin. Liperin luterilaisen kirkon vieressä olevan hautausmaan niemekettä nimitetään nytkin Kalmoniemeksi. Se on ollut alkuaan ortodoksinen kalmisto.

Komperon kylässä tilalla n:o 2 Viinijärvestä Heposelkään laskevan Siikajoen itärannalla on ollut pyhäkkö ja kalmisto. Paikkaa nimitetään ristimäeksi ja joen vastakkaista puolta Papinmäeksi. Kalmistoa on käytetty vielä 1700-luvulla. Liperin Papelonsaassa Itranniemessä tilalla n:o 74—75 on ollut pyhäkkö ja kalmisto, samoin Roukalahdella Lappilanmäkinimisellä tilalla n:o 13. Näistä mainituista paikoista on löydetty luita ja muita kalmistoon viittaavia jäännöksiä, jotka vahvistavat kansan keskuudessa säilyneitä perimätietoja. Perimätiedon mukaan pieni tsasouna olisi ollut myös Honkavaaralla Kellolammin rannalla nykyisen Joensuusta Kuopioon johtavan rautatien vieressä.

Polvijärven kunta

Sotkuman kylässä Lamminniemi-nimisellä paikalla järven rannassa on ollut tsasouna ja kalmisto, jotka ovat olleet käytössä vielä 1700-luvulla. Tsasouna on ollut pyhitetty profeetta Eliaan eli Iljan muistolle ja tästä syystä kylässä on vietetty

Iljan päivää monenlaisin juhlamenoin. Tsasouna on viranomaisten toimesta tuhottu ja juhlan vietto lopetettu. Polvijärven Martonvaarassa on ollut kalmisto, mutta ei ole tietoa, onko sen lähellä ollut myös tsasouna. Tämän kylän edustalla Höytiäisen pohjoispäässä on ollut Sirnihtä-niminen saari, joka järven laskemisen jälkeen on yhdistynyt mantereeseen. Perintätiedon mukaan saarella on ollut kalmisto.

Nykyisin on Polvijärvellä kirkko ja kalmisto ja Sotkuman kylässä rukoushuone ja kalmisto.

Kontiolahden kunta

Romppalan kylässä Autiomäellä Joensuusta Nurmekseen johtavan maantien varrella on ollut tsasouna ja kalmisto, samoin Puson kylässä Pusonjärven länsirannalla. Näiltä paikoilta on tehty luulöytöjä, jotka vahvistavat kansan keskuudessa säilynyttä perintätietoa. Paiholassa nykyisin Antti Tolvasen omistamalla maalla on ollut tsasouna ja kalmisto. Viimeksimainittua on käytetty vielä 1700-luvulla, jolloin se on kuulunut Taipaleen ortodoksisen seurakunnan hautausmaihin. Selkien kylässä nykyisin Ate Kontkasen omistamalla maalla noin 100 metriä tilan päärakennuksesta on ollut tsasouna ja kalmisto. Luulöydöt vahvistavat tässäkin paikallisen perintätiedon. Myös Mönnin kylässä nykyisin Sakari Riikosen omistamalla maalla on joen varrella niemi, jota kutsutaan Kalmaniemeksi. Tällä paikalla on ollut aikanaan kalmisto.

Rääkkylän kunta

Rasivaaran kylässä tilalla n:o 9 on ollut tsasouna ja kalmisto. Viime vuosisadan puolella on tältä paikalta löydetty hautoja. Alueen ympärillä on ollut kiviaita, joka on sittemmin raivattu pois. Tsasouna ja kalmisto on ollut myös Huurinniemessä rantatöyräällä, jonka niemekettä nimitetään kalmistoksi. Tsasounan seinät ovat olleet vielä 1700-luvulla pystyssä. Kirkonkylässä Myllyharjulla on ollut tsasouna ja kalmisto, josta viime vuosisadalla on tehty luulöytöjä. Laakiinlahdessa,

Oravinsalon eteläpäästä pari virstaa pohjoiseen päin Kivisalmen rannalta on löydetty kalmiston paikka. Lähellä rantaa on suuri kivi, jossa perimätiedon mukaan on ollut papin saarnapaikka. Noin virstan matka tästä on aho, jota kutsutaan pappilanahoksi. Perimätiedon mukaan paikalla olisi ollut pyhäkkö ja papin asunto.

Kiteen kunta

Kiteellä on ollut ortodoksinen kirkko, pappila ja hautausmaa. Kirkko on merkitty mm. 1600-luvulla tehtyyn Käkisalmen läänin karttaan. Seurakunnan loppuvaiheista ei ole tarkempia tietoja, mutta nähtävästi se on lakannut olemasta silloin, kun suurin osa seurakuntalaisista muutti pois maasta.

Kirkon lisäksi on nykyisen Kiteen kunnan alueella ollut tsasouna ja kalmisto ainakin seuraavissa paikoissa: Niinikummun kylässä Koiviston hovin pellolla, Ätöskän ja Pyhäjärven välisen Papinniemen vastakkaisella itärannalla Juurikkajärven kylässä, Kantosyrjän kylässä tilalla n:o 2 Hatuvaaran talon maalla, Kiteenlahden kylässä tilalla n:o 2 noin 6 kilometriä kirkolta maantien varressa ja Kiteen kirkonkylässä tilalla n:o 23 Sortavalaan johtavan maantien varrella. Kalmistoa on käytetty vielä viime vuosisadan alussa. Lisäksi kalmistot ovat olleet seuraavissa paikoissa: Loukunvaaran kylässä tilalla n:o 11 Alapihan talon pellon laidassa, Säyneen kylässä tilalla n:o 1 talon pellolla, Kiteenlahden kylässä tilalla n:o 20 Hernevaaran talon pellolla ja Muljulan kylässä tilalla n:o 1 maantien itäpuolella. Tätä kalmistoa on käytetty viime aikoihin saakka.

Kiihtelysvaaran kunta

Heinävaarassa on ollut tsasouna ja kalmisto. Paikkaa nimitetään "Siässynäkallioksi". Tsasounan ja kalmiston paikat ovat olleet myös Oskolan kylässä, Lepotissa, Huhtilammilla ja Elovaarassa. Perimätiedon mukaan Oskolan ja Huhtilammin tienoissa on ollut useita muitakin kalmistoja ja näyttää siltä,

että näillä paikoilla olisi asunut tiheässä ortodoksista väestöä. Edellämämainituilla paikoilla on tehty luulöytöjä. Kalmisto on ollut myös Keskijärvellä tilalla n:o 6.

Pyhäselän kunta

Hammaslahden kylässä on ollut ortodoksista asutusta 1500-luvulla ja perimätiedon mukaan kylän ortodokseilla on ollut oma tsasouna ja kalmisto. Hammaslahdesta pohjoiseen päin on Mulon kylä, jossa on ollut ainakin kalmisto, mutta mahdollisesti myös tsasouna.

Enon kunta

Kaltimon kylässä on Ihalan rannassa ollut tsasouna ja kalmisto, samoin Sarvingissa, Revonkylässä, Nesterinsaarella ja Röksässä. Lisäksi ainakin kalmisto on ollut Kousanniemessä. Kirjatietojen mukaan 1600-luvulla on esim. Nesterinsaarella ollut 38 ortodoksista taloa ja Röksässä 48 taloa.

Tohmajärven kunta

Nykyisen luterilaisen kirkon paikalla kirkkoniemessä on ollut ortodoksinen kirkko ja hautausmaa ja lähellä sitä pappila. Seurakunnan elämä vilkastui huomattavasti Täyssinän rauhan jälkeen. Ortodoksinen kirkko oli olemassa vielä vuonna 1640-luvulla ja ortodoksinen pappi ainakin vuonna 1641. Kun väestön poistumisen johdosta jäljelle jääneet ortodoksit eivät enää jaksaneet ylläpitää omaa seurakuntaa, liitettiin Tohmajärven kylien harvat ortodoksit ison vihan jälkeen Taipaleen seurakuntaan.

Kirkon lisäksi Tohmajärven kunnan alueella on ollut tsasouna ja kalmisto ainakin seuraavissa paikoissa: Saarion kylässä, Peijonniemessä, Onkamon kylässä Tyvelän mäellä, Mitronvaarassa ja Petravaarassa, jossa vielä nytkin on olemassa pieni kalmisto. Perintätietojen mukaan on myös Tohmajärven rannalla lähellä Peijonniemen kylää ollut tsasouna ja kalmisto.

Kesälahden kunta

Eräitten tietojen mukaan Kesälahden kunnan alueella olisi ollut tsasouna ja kalmisto jokaisessa kylässä. Ainakin Puruveden rannalla Parikkalaan johtavan maantien varrella on ollut tsasouna ja kalmisto ja Kesälahden kirkonkylässä kalmisto.

Värtsilän kunta

Värtsilässä on ollut tsasouna ja kalmisto. Viimeksimainittu on ollut käytössä vielä viime vuosisadan alkupuolella.

Ilomantsin kunta

Kuten edellä on tullut mainituksi, on Ilomantsin ortodoksinen seurakunta vanhin Pohjois-Karjalan seurakunnista, ja ilmeistä on, että Ilomantsissa on ollut lukuisa joukko tsasounia ja kalmistoja, joista vain osa voidaan luetella. Pääkirkon paikkakin on vaihdellut vuosisatojen aikana. Seurakunta oli 1700-luvulla lyhyen ajan Taipaleen seurakunnan kappelina, mutta pystyi kuitenkin pian itsenäistymään jälleen.

Seuraavissa Ilomantsin kylissä on ollut tsasouna ja kalmisto: Sonkajan kylässä, Maukkulassa, Penttilänsaaressa Koitereella Höykön lahden kohdalla, Tokrajärvellä ja Tyrjänsaaressa. Tyrjänsaaren etelärantaa kutsutaan Kalamorannaksi ja tämän rannan kohdalla Kivilahden suussa olevaa pikku saarta Kalamosaareksi. Hattuvaaran kylässä on vieläkin nähtävissä vanhan Karjalan tsasouna ja sen läheisyydessä kalmisto ikivanhojen kuusien varjossa. Näiden lisäksi on ainakin kalmisto ollut seuraavissa paikoissa: Mutalahdessa, Ostronsaaressa, Ontranvaarassa, Putsinvaarassa, Kuuksenvaarassa ja Putkelassa.

Ilomantsissa ovat olleet myös vanhauskoisten luostarit Megrissä ja Pahkalammillä, mutta nämä paikat ovat jääneet rajan taakse samoin kuin monet suuren emäpitäjän tsasounien paikatkin.

Tuupovaaran kunta

Koveron kylässä on ollut tsasouna ja kalmisto. Tässä kylässä on tälläkin hetkellä käytössä oleva ortodoksinen hautausmaa. Myös Öllölän kylässä on ollut kalmisto ja todennäköisesti myös tsasouna. Lähellä Öllölää on käytössä oleva vanha Pörtsämän hautausmaa.

Lieksan kauppala

Lieksan kauppalan alueella Lieksanjoen suussa Kirkkosaaressa on ollut Pielisjärven ortodoksisen kappeliseurakunnan kirkko ja Sokojoen suussa papin asunto. Nykyisen ev.lut.kirkon läheisyydessä kirkkomaahan kuuluvana on vielä jäljellä kappale ortodoksista kalmistoa ja vanha ortodoksinen tsasouna, jonka ulkomuoto on korjauksissa muuttunut, eikä ole perinteellisten tsasounien näköinen.

Pielisjärven kunta

Kunnan alueella on ollut tsasouna ja kalmisto ainakin seuraavissa kylissä: Viensuussa, Lontsinniemellä, Kitsin kylässä ja Viekissä.

Juuan kunta

Juuan kirkonkylässä on ollut tsasouna ja kalmisto. Kalmiston paikalla on tehty luulöytöjä rakennusten kivijalkoja kaivettaessa. Kunnan alueella on ollut tsasouna ja kalmisto ainakin seuraavissa paikoissa: Larinsaarella, Timovaarassa, Kajojoen kylässä, Paalasmaassa ja Vuokossa. Viimeksimainitussa paikassa on viime vuosisadalla ollut vanhauskoisten luostari, jonka kalmiston ympärille rakennettu jyrkä kivijalka on todistuksena tästä.

Nurmeksen kauppala ja maalaiskunta

Kirjatietojen mukaan on Nurmeksessa ollut tsasouna ja kalmisto, mutta tarkemmat tiedot asiasta ovat hämärän peitossa.

Kaavin kunta

Kaavin kuntaa ei nykyisin lasketa enää Pohjois-Karjalaan kuuluvaksi. Kaavin kylässä tilalla n:o 7 Lehtosaarella on ollut ortodoksinen kalmisto ja todennäköisesti myös tsasouna. Ilmeisesti myös Maarianvaarassa on ollut tsasouna, mutta siitäkin tiedot ovat sangen ristiriitaisia.

On luonnollista, että lukuisa joukko Pohjois-Karjalan entisten ortodoksisten kirkkojen, tsasounien ja kalmistojen paikkoja on jäänyt edellä mainitsematta. Kenties tutkimus tuo vielä eräitä esille ja eräät jäänevät täysin unholaan. Mielenkiintoista on kuitenkin todeta, että tälläkin hetkellä Pohjois-Karjalassa toimii viisi ortodoksista seurakuntaa, joiden yhteinen jäsenmäärä on noin 18.000 henkeä. Kirkot ja pappilat ovat Joensuussa, Ilomantsissa, Viinijärvellä, Lieksassa ja Nurmeksessa, kappelikirkot Polvijärvellä ja Sonkajanrannassa ja rukoushuoneet eli tsasounat Outokummussa, Sotkumassa, Juuassa, Valtimolla, Rasimäessä, Viekickä, Vuonisjärvellä, Hattuvaarassa, Huhuksessa, Mutalahdessa ja Hoilolassa. Ortodoksit elävät vähemmistönä luterilaisen enemmistön keskellä, mutta entisten aikojen vihamieliset suhteet ovat muuttuneet sopuisaksi rinnakkaiseloksi. Vaalimalla uskonperinnettään ortodoksit ovat rikastuttaneet Pohjois-Karjalan ja samalla koko yhteisen isänmaamme hengellistä elämää ja kulttuuria.

L ä h d e k i r j a l l i s u u t t a :

Kokkonen, Heikki: Juuan pitäjän historia, Helsinki 1941.

Kontkanen, Paavo: Katsaus ortodoksisuuden vaiheisiin Karjalassa, Kuopio 1958.

Manninen, I.: Liperin seurakunnan historia Ruotsin vallan aikana, Helsinki 1917.

Maukonen, J.: Muinaisjäännöksiä Liperin kihlakunnassa, Helsinki 1879.

Merikoski, K.: Taistelua Karjalasta, Helsinki 1939.

- Mihailov, M.:** Muutama sana Taipaleen seurakunnan historiallisista oloista ja vaiheista, Aamun Koitto 1924.
- Mikkola, J.:** Hämärän ja sarastuksen ajoilta, Porvoo 1939.
- Salenius, J. M.:** Kreikanusko Suomessa historialliselta kannalta, Porvoo 1873.
- Saloheimo, Veijo:** Kirkollisen elämän alku Tohmajärvellä, Karjalainen 1956.
- Surakka, A.:** Suomen ortodoksisen kirkon historiallisia vaiheita, Sortavala 1936.
- Tirronen, Reijo:** Muinaisjäännöksiä Ilomantsin kihlakunnassa, Helsinki 1885.
- Vinter, A. H.:** Sen Karjalan osan kreikanuskoisista seurakunnista, joka on Ruotsin valtakuntaan kuuluva I—II, Sortavala 1931.

Churches and Chapels in Northern Karelia

Northern Karelia first received Christianity in the Orthodox form. The oldest parish, Ilomantsi, dates from the 15th century. Ever since a church or a chapel has been part of the picture of a North-Karelian village. In the village chapel services were held under the leadership of the village elder. After 1540 Bishop Macary of Novgorod sent the priest monk Ilja to organize parochial life. Liperi, Kitee, Tohmajärvi and Pielisjärvi were separated from Ilomantsi, first as subordinate, later as independent parishes. Round 1700 there was a great deal of fighting for the possession of Karelia. At the treaty of Stolbova 1617 all Orthodox parishes of Northern Karelia, as part of Käkisalmen administrative district, were incorporated into Sweden and so came under the influence of Western civilization. Unfortunately the Karelians were not accepted in this communion with their inherited creed and culture. When those wielding power started a systematic Lutheranization of Karelia, by 1658 two thirds of the Orthodox moved across the frontier to Onega, Tikhvin and Tver. The desolate villages were re-

KARTTAPIIRROS Pohjois-Karjalasta

Ortodoksisien kirkkojen, taasounien ja kalmistojen paikkoja Pohjois-Karjalassa kuudennella-toista ja seitsemännellätoista vuosisadalla.

MERKKIEN SELITYKSET

- Kunnan raja...
Kirkko.....
Taasouna tai kalmisto....

settled by Lutheran people from Savo district. Orthodox churches and chapels decayed and fell down. Only few have slight remains left, but the memory of many has lived among the people for generations and has been recorded. At Ilomantsi Hattuvaara there is a late 18th century chapel and a cemetery in its neighbourhood, and at Lieksa a chapel behind the Lutheran church. However, the chapel is no more in its original shape. Altogether, the sites of about 80 chapels and cemeteries can be defined within the 18 communes of Northern Karelia. At present there are five Orthodox parishes in Northern Karelia, the membership of which is about 18.000. There are seven churches and eleven chapels. The Orthodox live as a minority among a Lutheran majority, but the hostile relations of the past have changed into a friendly coexistence.

Lauri Pelkonen:

ERÄS VUOSIKYMMENEN SUOJÄRVEN SEURAKUNNAN HISTORIAA

Esitelmä ortodoksisten pappien veljeskokouksessa
24. 11. 1962.¹⁾

Pyydän, arvoisat kuulijani, lausua vilpittömän iloni siitä, että minulle on suotu tilaisuus ja kunnia esiintyä kokouksessanne.

Vaikka itse olen epäuskonnollinen, tiedän hyvin, miten mittaamaton merkitys uskonnolla on ollut ihmiskunnalle sen kamppailussa eläimen asteelta ihmiseksi. Kristinuskosta uskaltanee sanoa: tämän uskonnon vaikutus on ollut ratkaiseva, vaikka se rajoittuukin mitättömän lyhyeen aikaan, vaivaiseen pariin vuosituhanteen. Mitä ortodoksiseen kirkkoon tulee ja nimenomaan Suomen ortodoksiseen kirkkoon, tiedän, että tämän kirkon merkitystä Suomessa on vuosisatoja aliarvioitu ja suhtautuminen siihen on ollut nyrpeä ja torjuva. Kieltämättä on kirkossa itsessään ollut syytä: sen johto on ollut epäkansallinen, ja se on ollut melko taipuisa ase kansamme vihollisten käsissä. Nyt on yleinen asenne täysin muuttunut: kirkkokuntanne papit, päämiehestä yksityisten seurakuntien paimeniin saakka, ovat kansallisesti valveutuneita ja ennakkoluuloton tarkastelu näyttää, että kansallisen sivistyksemme kudelmassa on tärkeitä ortodoksisia loimia. Saattaa sanoa enemmänkin: kansallista sivistystä ei voi ajatella ilman kalevalaista runoutta, ja sen tiedämme puolisen vuosituhatta eläneen ja viihtyneen ortodoksisen opin lempeässä suojassa. Tästä nykyiset polvet tuntevat myötätuntoa, jopa kiitollisuutta, ortodoksista kirkkoa kohtaan, ja sekin on osaltaan vaikuttamassa siihen

¹⁾ Kun tämä artikkeli on kirjoitettu jälkeinpäin, se ei sanatarkasti seuraa esitelmää, joka oli kirjoittamaton. Mutta asiat ovat samat.

suhteellisesti ottaen suureen auliuteen, mitä Suomen valtio kirkollenne osoittaa.

Herra arkkipiispa on ystävällisesti jättänyt minulle vapaan vallan valitessani esitelmäni aihetta. Tunsin houkutusta käsitellä sitä erilaista tapaa, millä roomalaiskatolinen ja kreikkalaiskatolinen uskonto tähän maahan saapui: edelliselle oli ominaista pakkovalta, linnat ja rautapukuiset ritarit, jälkimmäiselle sisäinen suostuttelu, luostarit ja erakkomunkit. Ortodoksinen usko vaati tästä syystä pitemmän inkubaatio-, itämisaajan, mutta tähän maahan juurtuessaan se omaksui kansallista ajattelemis- ja tuntemistapaa. Tässä mielessä voi perustella paradoksia, että se on ennenkin ollut kansallinen kirkko. Mutta kun tiedän, miten paljon kysymysmerkkejä minun olisi ollut pakko esitelmään panna, ja tiedän, että huomattava nuori ortodoksinen tutkija on omistautunut näiden asioiden selvittelyyn, voitin houkutuksen ja harppasin täyden askeleen päinvastaiseen suuntaan: otin käsiteltäväksi ajassa ja paikassa melko läheisen aiheen ja vuosituhannen sijasta — niin pitkä ortodoksinen inkubaatio suunnilleen on — rajoitun vuosikymmeneen. Esitelmäni aiheena on Suojärven seurakunta vv. 1837 — 1847.

Käsittelimäni kysymykset eivät ole omiaan herättämään yleistä mielenkiintoa, mutta aiheen rajoittuneisuus antaa miellyttävän mahdollisuuden valaista tarkemmin yksityiskohtia. Se, että valitsen vuosikymmenen 1837-47, ei ole niin mielivaltaista, kuin saattaa näyttää: on niin, että tänä aikana Suojärvellä esiintyi seurakunnan elämässä paljon merkittäviä muutoksia ja että siten tapahtuu, se ei ole pelkkää sattumaa. Vaikka kysymys onkin yhden seurakunnan tapahtumista, tiedän varmasti, että paljossa kuvastuu ortodoksinen elämä koko Raja-Karjalassa, siksi samankaltaisia olot eri pitäjissä olivat. Tekeekin mieli alkaa tämä esitykseni viittaamalla joihinkin seikkoihin, jotka kiinnittävät huomiota Suomen ortodoksisen kirkon historiassa viime vuosisadan alkukymmeninä.

Tällainen seikka oli ennen kaikkea autonomisen Suomen

valtion syntyminen v. 1809. Se teki mahdolliseksi valtion siunauksellisen puuttumisen Raja-Karjalan oloihin.

Tällainen tapaus oli myös Viipurinläänin palauttaminen muun Suomen yhteyteen, Suomen valtiolle se mm. merkitsi sitä, että se huomasi valtapiirinsä yhtäkkiä kuuluvan toistakymmentä ortodoksista maaseurakuntaa aikaisemman yhden asemesta. Siihen, mitä toimenpiteitä tämä valtion taholta aiheutti, tulemme Suojärvenkin osalta kajoamaan.

Merkille pantava seikka on myös pyhän synodin jatkuvasti vahvistuva mielenkiinto Suomen ortodoksisia seurakuntia kohtaan. Muutos edelliseen vuosisataan verraten on suuri: ilolla on todettava, että synodi osoitti avarakatseista ymmärtämystä ortodoksien omakielistä uskonnonharjoitusta ja — opetusta kohtaan. Vuonna 1815 se antoi määräyksen, että Suomen seurakunnissa oli luettava suomeksi evankeliumi ja epistolatekstit. Koska monen ortodoksisen papin suomenkielen taito oli riittämätön, joskus olematon, määrättiin vuonna 1826, että Pietarin hengellisessä seminaarissa oli opetettava suomea Suomesta kotoisin oleville ja sinne papiksi aikoville. Mainittakoon ohimennen, että seminaarin ensimmäinen suomen kielen opettaja oli raja-karjalainen mies tunnettua Okulov-sukua. Vuonna 1826 perustettiin Petroskoihin Aunuksen hengellinen seminaari. Suomi (ja karjala) oli senkin opetusohjelmassa. Myös tästä oppilaitoksesta tuli pappeja Suomeen, Suojärvellekin. Tähän synodin ilmeiseen, sanoisinko, suomalaisuuden harrastukseen tulemme esitelmän aikanakin kajoamaan.

Suojärven seurakunta

Vaikka uskonkin, että Suojärven entinen seurakunta on kaikille kuulijoilleni tuttu, sallittakoon minun se lyhyesti esitellä. Kysymys on jakamattoman Suomen itäisimmästä pitäjästä. Vaikka Suojärvestä tällöin, lähestyttäessä viime vuosisadan puoliväliä, jo oli eronnut Korpiselän seurakunta, joka oli pinta-alaltaan n. 2/5 emäseurakunnasta, oli Suojärven maantie-

teellinen alue yhä erittäin suuri, n. 3600 km³, siis tuntuvasti enemmän kuin neljännes koko Uudenmaan läänistä. Tämä avara alue oli silloin hyvin harvaan asuttu: v. 1836 seurakuntaan kuului 1173 miestä, 1147 naista, yhteensä 2320 henkeä 1. runsaat 6 henkeä neliökilometrillä. Väestö oli käsiteltävänä aikana ripeän puoleisesti lisääntymässä: v. 1848 oli miehiä 1457, naisia 1540, yhteensä 2997 henkeä. Edellisen vuosisadan lopulla, 1780-luvulla, oli seurakunta ensimmäisen kerran saanut laajuutensa edellyttämän papiston: esimiehen, diakonin, vanhemman lukkarin ja nuoremman, joka myös toimi kirkonpalvelijana.

Kirkot

Seurakunnallisen elämän käsittely lienee sopivin alkaa kirkkoista.

Tiedämme Suojärvellä olleen käsiteltävänä olevan ajanjakson alussa kaksi kirkkoa: Pyhän Eläväksitekevän Kolminaisuuden (Troitsan) kunniaksi ja Neitsyt Maarian kuoleman muistolle vihityn (Uspenskin) kirkon. Pastori Stepan Sokolov, joka oli Suojärven kirkkoherrana v. 1850-1864, on kirjoittanut Suojärven seurakunnasta artikkelin.²⁾ Siinä hän sanoo näistä kirkkoista, ettei niiden rakennusajasta ole minkäänlaisia tietoja, se vain tiedetään, että ne on rakennettu seurakuntalaisten toimesta. Nykyään meillä on näistä kirkkoista, myös niiden rakentamisesta, melko täsmälliset tiedot. Viittaaan prof. Lars Petterssonin tutkimukseen "Kahdet kirkon piirustukset Suojärven Varpakylästä" (Suomen Museo 1953, s. 64-86). Sivumennen: seurakuntalaiset näyttävät kirkon rakentamisessa näytelleen melko passiivista osaa.

²⁾ Se on julkaistu v. 1875 teoksessa "Historiallis-tilastolliset tiedot Pietarin hiippakunnasta". Minulla on ollut käytettävänä artikkelin suomenos.

Prof. Petterssonin mukaan kumpikin kirkko on arkkitehtoni-
 sessa suhteessa erittäin mielenkiintoinen: niiden esikuvina
 ovat olleet 1700-luvun alkupuolella Pietarin kaupunkiin länsi-
 maiseen tyyliin rakennetut länsitornilliset — kuten Uspenskin-
 tai kokonaan tornittomat — kuten Troitsan — kirkot. Tällaisia
 kirkkoja alkoi ilmestyä Karjalaan 1700-luvun jälki- ja 1800-lu-
 vun alkupuoliskolla. Mutta syrjäisen Suojärven kirkot ovat
 varhaisempia. Pettersson ajoittaa vanhemman, Uspenskin kir-
 kon, synnyn 1750- ja nuoremman, Troitsan kirkon, 1760-luvul-
 le. Yhä mielenkiintoisemmaksi tekee nämä kirkot se, että niis-
 sä yksityiskohdat ovat paljon vanhoillisempia kuin yleisjäsen-
 tely. Nimenomaan Jumalanäidin kuoleman kirkko muistuttaa
 suuresti rajakarjalaisia ja aunukselaisia kyläkappeleita, tša-
 sovnia. Pettersson pitää luultavana, että ”seurakunnan pappi
 tai joku varakas lahjoittaja on ehdottanut uudentyypisiä py-
 häkköjä, jolloin itse kirvesmiehen työssä on tyydytty vanhan-
 aikaisempiin muotoihin. Tulee pakostakin ajatelleeksi, että
 lahjoitusmaan omistajalla ainakin Pyhän Kolminaisuuden kir-
 kon rakentamiseen on ollut jonkinlainen osuus.”

Nykyään meillä on Suojärven ko. kirkkojen rakentamisesta
 tietoja, joita Petterssonilla ei ollut käytettävissä. Niiden pe-
 rusteella voimme todeta, miten hämmästyttävän oikein Pet-
 tersson on näihin kirkkoihin liittyvät ongelmat ratkaissut. Yh-
 dessä suhteessa hän on väärässä: Uspenskin kirkko on raken-
 nettu 30 à 40 v. aikaisemmin kuin Pettersson otaksui. Sen ark-
 kitehtoninen ihmeellisyys vain lisääntyy: se rakennettiin sa-
 moihiin aikoihin kun sen tyyppisiä kirkkoja alettiin rakentaa
 Pietariin. Me tiedämme, että v. 1716 Suojärven juuri nimitetty
 kirkkoherra pyysi Käkisalmen venäläisen komendantin Leont-
 jevin toimenpidettä, jotta Suojärvelle saataisiin kirkko. Se
 saatiin, ja Leontjevin henkilö selittänee ihmeen, johon edellä
 viitattiin. (Jotakin osaa on voinut myös näytellä eversrti
 Lutkovski, jolle v. 1716 lahjoitettiin osa Suojärveä.)

Troitsan kirkon suhteen Pettersson on aivan oikeassa. Vii-
 purin läänin kuvernööri Nikolai von Engelhardt, joka sai Suo-

järven lahjoitusmaakseen v. 1765, on sanonut, että ko. Troitsan kirkko syntyi hänen toimestaan.³⁾ Sen rakentaminen on voinut alkaa aikaisintaan v. 1765 ja se on loppuunsaorittettu v. 1768, jolloin sen antimissi vihittiin. Petterssonin ounastelema donataari on siis oman tunnustuksensa mukaan kenraali Engelhardt, ja hänen persoonansa selittää mm. vihkimistoimituksen juhlallisuuden: vihkijä oli Venäjän mahtavimpia kirkkoruhtinaita, Pietarin ja Tallinnan arkkipiispa Gavril.

Engelhardt sanoo, että toinen kirkoista (Uspenskin) oli vanha. Ilmeisesti sitä on koetettu korjata samaan aikaan tai vähän ennen kuin Troitsan kirkko rakennettiin, ja jos toisen korjaamisen ja toisen rakentamisen on suorittanut tai valvonut sama henkilö, selittäytyvät yhtäläiset yksityiskohdat helposti. — Jumalanäidin kuoleman kirkon korjaus suoritettiin kai hyvin perinpohjaisesti, sillä vielä 1820-luvulla se palveli seurakuntaa. Mutta se mahtoi jo olla hengenvaarallinen. Kun seurakunta sai v. 1835 nuoren, tarmokkaan esimiehen, tämä anoi, että kirkko saataisiin purkaa. Joulukuussa 1838 läänin kuvernööri kreivi Mannerheim ilmoitti kirjelmällä Hengelliselle Hallitukselle antaneensa purkamismääräyksen. Troitsan kirkko kunnostettiin. Sen Suojärven asukkaat hyvin muistavat. Se oli Varpakylän ns. vanha kirkko. Kahden temppelin se näki nousevan ja katoavan, toisen Pyhän Iljan (ukkos), toisen vainolaisen tuhoamana. Itse se säilyi yli talvisodan.

Suojärven pappila

Suojärven pappilasta emme seurakunnan varhaisemman historian aikana ole saaneet missään yhteydessä täsmällisiä tietoja. Kun Viipurin lääni yhdistettiin muuhun Suomeen, keisari asetti senaatin esityksestä ns. järjestelykomitean, jonka

³⁾ V. Engelhard on suosijansa keisarinna Katariina Suuta varten kirjoittanut laajan kuvauksen hallitsemastaan kuvernementista. Tämän varsin laajan käsikirjoituksen tri Sulo Haltsonen on löytänyt Leninin museosta ja tuonut siitä Suomeen mikrokopion, jota nyt säilytetään Helsingin yliopiston kirjastossa. Siinä on em. tiedonanto.

tuli tehdä ehdotus yhdistämisen edellyttämistä toimenpiteistä. Komitean mietintö käsitteli myös läänin kirkollisia oloja, jotka senaatti järjesti asetuksella tammikuun 24 p:nä 1824. Sen 15. pykälä koski ortodoksisia seurakuntia, niiden pappien palkkausta ja myös pappiloita. Oli katsottava, että papistolla ja kirkonpalvelijoilla (kyrkobetjäningen) oli mm. asianmukainen asunto puustellilla, jossa oli peltoa ja niittyä ja joka sijaitisi lähellä kirkkoa, mikäli paikalliset olosuhteet sen sallivat. Suojärvellä ei ko. asetukseen kiinnitetty mitään huomiota ennen kuin v. 1837. Tältä vuodelta meillä on erinomaisen täsmällisiä tietoja, jotka valaisevat pappien silloisia ja aikaisempia asumisolosuhteita ja samalla osoittavat, mitenkä juuri tänä aikana Suojärven kirkkoherra pääsee säätynsä ja Suomen lain edellyttämään asuntoon ja asuinympäristöön. Nämä tiedot perustuvat pappilan katselmukseen, joka suoritettiin 27.9. 1837 ja josta on erittäin tarkka selvitys Salmin kihlakunnan Suojärven käräjäkunnan pöytäkirjoissa mainitulta päivältä.

Sanottuna päivänä Suojärven pappilaan kokoontui runsas ja arvovaltainen vierasjoukko. Isäntänä toimi paikallinen kirkkoherra Mihail Petrov Bolotinski, jonka aikaansaama kokous oli. Vieraista huomattavimmat olivat, paitsi vt. kihlakunnan tuomarina hovioikeuden ylim. notaaria P. A. Gardborgia, kuvernöörin edustaja nimismies Gråsten ja Hengellisen Hallituksen edustaja Suistamon nuorempi pastori Ivan Fedotov Lvov, Salmin lahjoitusmaan vaikutusvaltaista omistajia Gromoveja edusti Annantehtaan isännöitsijä Laurenti Gajevsky ja varsinaisia asianomistajia, Suojärven talollisia, 28 suojärveläistä talonpoikaa. On huomattava, että asiakirjat vielä tällöin käyttävät talonpojista nimitystä tilanomistaja (lägenhetsinnehavare), vaikka keisari Nikolain despoottinen asetus vuodelta 1826, siis 12 vuotta aikaisemmin, oli heistä tehnyt omien tilojensa vuokralaisia, lampuoteja. Tämä myöhemmin yksinomaiseksi vakiintuva nimitys ei ollut vielä ollenkaan käytössä). Tilaisuuteen oli myös haastettu edellisen, v. 1835 erotetun ja nyt jo kuolleen kirkkoherran Dimitri Ivanov Oku-

lovin perikunta, jota, paitsi vanhinta poikaa Suojärven diakonia Stepan Okulovia, edusti vainajan vanha leski Pelagea Mihailovna ja tytär talonpojan leski Jelena Dimitrjevna Okulova. Nuoremmat pojat pastori Mihail Okulov ja lukkari Aleksander Okulov eivät olleet läsnä. Lautamiehiä oli vain kolme suojärveläistä, niistäkin kaksi tilapäisesti määrättyä, nimittäin siltavouti Snygg ja eräs talonpoika. Kuusi oli naapuri-seurakunnasta Korpiselästä, niistäkin neljä tätä tilaisuutta varten määrättyä. Yksi ylimääräinen lautamies staabikapteeni Carl Kyrenius oli tullut Sortavalan Tuokslahdesta. On huomattava, että suurin osa näistä arvon vieraista oli tehnyt pitkän ja hankalan matkan, koska Suojärven pitäjään ei vielä silloin ollut minkäänlaista maantietä.

Kokous todettiin lailliseksi, samoin edustajain valtakirjat. Asianmukaiset kokouksen kuulutukset pitäjän kirkoissa oli aikanaan luettu. Myös todettiin, ettei rakennusten katselmusta Suojärven pappilassa ollut koskaan pidetty, ei mitään sellaista koskevaa asiakirjaa ollut olemassa. Kirkkoherran pyynnöstä suoritettiin ensimmäiseksi pappilan rakennusten katselmus. Silloin todettiin, että pappilassa on

- 1) kaksi kamaria, 9 x 8 kyynärää ja 9 x 5,5 kyynärää sekä eteinen 13 x 6 kyynärää,
- 2) väentupa (folckstuga) 7,5 x 7,5 k,
- 3) aitta 7 x 5 k,
- 4) navetta 8 x 7 k,
- 5) talli 8 x 5,5 k,
- 6) rehovaja 20 x 12,5 k
sekä eri katon alla
- 7) talousaitta 5,5 x 5,5 k.

Tontin havaittiin olevan tasainen, tilava ja tarkoitukseen sopeva. Se sijaitsi Suojärven viettävällä rinteellä muutamia satoja kyynäriä järvestä. Sillä oli myös diakoni Stepan Okulovin joku vuosi aikaisemmin valmistunut rakennus, jossa oli kaksi tupaa, aitta ja talli, kaikki saman katon alla ja joka sijaitsi vain 17 k pappilan rakennuksesta.

Puustellista kirkkoherra Bolotinski ilmoitti, ettei pappilaan kuulunut mitään sille lohkottuja (skiflade) maita, mutta ikiajoista (sedan uråldrig tid) on pappilassa ollut jonkin verran peltoa ja niittyä, joita kirkkoherra ja muut kirkon palveluksessa olevat henkilöt viljelevät keskinäisen sopimuksen mukaisesti. Niiden aitaus ja ojitus kuuluu papistolle. Maitten suhteen Bolotinski ei esittänyt mitään vaatimuksia. Mutta rakennukset pitäjäläiset olivat vanhastaan rakentaneet ja kunnossa pitäneet. Hänellä ei ollut varoja, ei varmaa palkkaa ("aflöningen var inte bestämd") eikä rakennusvelvollisuuttakaan.

Sanottiin että rakennukset oli rakennettu n. 20 v. sitten. Katselmuksessa todettiin, että ne olivat niin rappiolla ja laholla, ettei niissä voinut asua eikä niiden korjaamista voinut ajatellakaan.

Oli siis todettu, että Bolotinskin vaatimukseen oli pätevät syyt. Kirkkoherra uudisti vielä anomuksen, että hänet vapautettaisiin rakentamisvelvollisuudesta, samoin teki Okulovin perikunta. Seurakuntalaiset ilmoittivat olevansa valmiit rakentamaan tontille uuden rakennuksen, samanlaisen kuin sillä nyt oleva. Donataarin edustaja sanoi, että pastorin on saatava lain edellyttämät asumukset ("lagstadgad åbyggnad"). Häneen yhtyivät kruunun ja Hengellisen Hallituksen edustajat. Bolotinski pyysi, että katselmusoikeus vahvistaisi myös tontille asemakaavan, jottei rakennettaisi, kuten aikaisemmin, "ilman suunnitelmaa ja järjestystä".—

Ennen katselmusoikeuden päätöksen selostamista pari selvästä huomautusta.

Kaikille kirkon palveluksessa oleville seurakunta oli velvolinen kustantamaan asunnon ja ulkorakennukset. Tähän tarkoitukseen pappilassa oli vain yksi rakennus (ynnä pieni aitta n. 10 m²). Katselmuksesta havaitsee, että kysymyksessä on Suojärvellä tavallinen karjalaistalo, jossa toisessa päässä asuvat ihmiset, toisessa elikot. Niukat olivat tilat viimeksi mainituillakin: talli n. 15 m², navetta täpärästi 20 m² (vanha kyynärä = 0,5938 cm) Siinä saivat papit ja lukkarit pitää lehmän-

sä, hiehonsa, vasikkansa, sikansa, lampaansa. Mutta suhteellisesti vielä kurjemmin oli laita ihmisten. Karjalaistapaan ovat alakerrassa sijainneet karjahuoneet, aitta ja tässä tapauksessa myös vähän arvoituksellinen "väentupa". Yläkerrassa ovat olleet rehuvara (sarai), eteinen (sintšoi) ja varsinaiset asuinhuoneet, pert'ti da gornitša (kamari), joista edellinen on n. 25 m² — tuvaksi pienenlaatuinen! — ja jälkimmäinen n. 17 m². Näihin seurakuntalaisten mielestä saivat sulloutua kirkkoherra, diakoni, diatšok (vanhempi lukkari) perheineen — kaikki kolme olivat perheellisiä! — sekä ponomari (nuorempi lukkari, kirkonpalvelija), joka oli poikamies. Moni suojärveläinen talonpoika eli väljemmin, todennäköisesti enemmistö eli yhtä ahtaasti, köyhimmät vielä ahtaammin. Mutta talonpoikaistalossa oli yleensä vain yksi ruokakunta, pappila oli tarkoitettu kolmelle, (tavallaan neljälle) ruokakunnalle. Ei ihme, että diakoni Stepan Okulov, josta saa sen vaikutelman, että hän oli hiljainen, hienotunteinen mies, rakensi omin kustannuksin perheelleen asunnon. (Sen mittaussuhteita ei sanota, mutta se näyttää olleen vaatimatonta, yksikerroksista tyyppiä, johon tyytyivät köyhimmät talonpojat ja populit, maattomat.) Pappilassa ei ollut edes saunaa, vaikka köyhimmässäkin taloissa oli toki kyly. Tontilla olevan saunan Bolotinski oli rakentanut vanhoista rakennustarpeista, ja nyt, vuoden tai parin kuluttua, se oli niin huonokuntoinen, ettei senkään korjaamista kannattanut ajatella. Melko varmana voi pitää, ettei edes käymälääkään ollut pappilassa: ajoihin sen asian reikä sarain lattiassa tallin tai navetan yläpuolella,

Huomattava asia on: Suojärven pappila ei tilapäisesti ollut näin vaatimatonta tekoa. Sellainen ja todennäköisesti vielä mitättömämpi se on ollut aikaisempina vuosisatoina. Varsinainen valituksen aihe ei nytkään ollut rakennuksen ahtautek, vaan sen keho kunto. Ja kun valitus todettiin aiheelliseksi, seurakuntalaiset halusivat rakentaa samanlaisen rakennuksen kuin entinen. Vain Gajevskyn, Lvovin ja Grästenin esiintyminen teki tyhjäksi sellaiset suunnitelmat. Vaikka meillä ei ole mi-

tään tietoja Suojärven aikaisemmasta pappilasta, on meillä Suistamon ortodoksisesta tieto jo 1600-luvulta. Siellä paloi pappila v. 1680, ja käräjäkirjoista ilmenee että papin asuttavana oli vain yksi tupa. Suistamo oli sentään Suojärveen verrattuna rintamaata. Ei ole aiheellista otaksua, että asiantila jälkimmäisessä olisi ollut parempi kuin edellisessä.

Kysymyksessä oleva katselmus ei siis valaise vain sen hetken oloja, vaan siitä heittyä valo parin kolmen vuosisadan aikuisiin oloihin ja ortodoksisten pappien vaatimattomaan taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen asemaan silloin. Melkein pä apostolisessa köyhyydessä he suorittivat raskasta lähetystehtäväänsä puolipakanallisissa rajapitäjissä.

Mutta palatkaamme katselmukseen. Ennen kuin rakennuksista päätettiin, pitäjäläiset anoivat, että lahjoitusmaan omistajat, veljekset Gromov velvoitettaisiin ottamaan rakentamiseen osaa niiden tilojen osalta, joita he viljelivät omaan laskuunsa ja että rakennustarpeet saataisiin ottaa pitäjän jakamattomista metsistä. Sitä vastaan ei Gromovien edustajilla ollut mitään huomautettavaa. Tämän jälkeen julistettiin

PÄÄTÖS

Oikeus totesi, että kaikki puustellin rakennukset olivat kelpaamattomia asuttaviksi tai korjattaviksi. Bolotinski ja Okulovit vapautettiin kaikesta rakentamisvelvollisuudesta. Rakentamiseen velvoitettiin ottamaan osaa Gromovit sekä niiden tilojen osalta, joita itse viljelivät, että niiden, joiden viljelijät eivät pystyneet täyttämään rakentamisvelvollisuuttaan, ja kaikki tilojen omistajat pitäjässä, kukin manttaalinsa mukaan. Alla mainittujen rakennusten pitää olla valmiina seuraavan vuoden (1838) juhannukseen mennessä.

A. Päärakennusten puolella

1) Päärakennus: 26 k pitkä, 12 k leveä (salvainten sisältä mitattuna) ja 4 k korkea ja sisältää toisessa päässä kaksi kamaria, kumpikin 6 x 7 k, läpi rakennuksen kulkevan salin 9 x

12, samoin eteinen 3 x 12 ja samoin keittiön, jossa on keittiöliesi ja koko 7 x 12.

2) Rengintupa (drengrstuga), jossa on paistinuuni ja liesi, koko 7 x 7 k ja korkeus 7 k, ja hirsinen eteinen 5 x 7 ynnä portaat.

3) Talousaitta, jossa on kaksinkertainen permanto ja luhti, mitat 8 x 10.

B. Karjapihassa

- 4) Talli: 12 x 12, kaksi pilttuuta.
- 5) Vaja: 10 x 8.
- 6) Navetta: 9 x 16
- 7) Lato: 12 x 12
- 8) Käymälä (hemligt hus): 4 x 4.

C. Pihan ulkopuolella

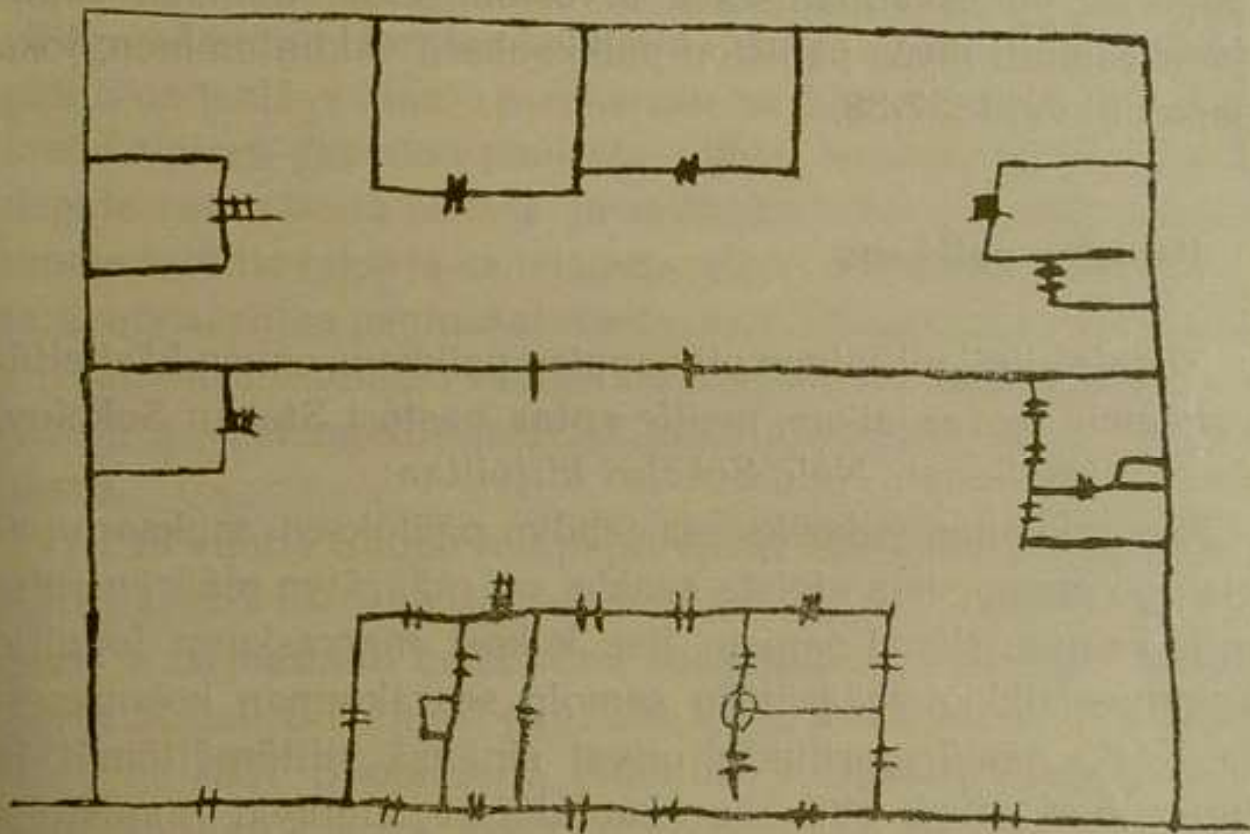
- 9) Pahnahuone: 6 x 8.
- 10) Riihi: 11 x 11.
- 11) Sauna 7 x 7 ynnä eteinen 6 x 7.

Tontti

laitetaan asuinrakennuksia varten 60 k pitkä ja 30 k leveä. Päärakennus pannaan entiselle paikalle, renkitupa oikealle ja aitta vasemmalle puolelle. Karjarakennuksia varten laitetaan tontti, joka samoin on 60 k piktä ja 30 k leveä. Tontit erottaa aita, jonka keskellä on portti.

Karjapihaan rakennetaan oikealle puolelle talli ja sen viereen käymälä, niin että niiden takaseinä on linjassa renkituvan kanssa ja niitä vastapäätä vaja linjaan aitan kanssa. Navetta ja lato sitä vastoin sijoitetaan karjapihan perälle vastapäätä päärakennusta, kaikki kuten oheinen piirros esittää.

Pahnahuone pannaan pellolle 30 k:n päähän tontista, samoin riihi, mutta 90 k:n päähän sekä pahnahuoneesta että ton-

Katselmusoikeuden vahvistama

tista ja sauna rantaan. Sekä asuin- että karjarakennukset varustetaan aidoin ja ajoportein. Kaikki rakennukset rakennetaan maan tavan mukaisesti ja niissä pitää olla piirustuksen mukaiset ovet ja ikkunat sekä vahvat lukot ja saranat.

Kun pitäjän talollisia ei voida velvoittaa ostamaan em. rakennuksiin tarvittavaa rakennuspuuta, heidät oikeutetaan, kauppiaiden Gromovien edustajan suostumuksen nojalla, ottamaan rakennuspuu tiloihinsa kuuluvista metsistä.

Katselmuspöytäkirjan on allekirjoittanut puheenjohtaja Gardborg.

Edellä oleva ei kaipaakaan paljonkaan selityksiä. Diakonin ja lukkarin asuntokysymystä ei lainkaan käsitelty — eiväthän he olleet mitään vaatimuksia esittäneetkään — ja lopullisesti se ratkesi vasta seuraavalla vuosisadalla. Mutta kirkkoherra oli vedonnut Suomen lakiin, ja sen johdosta hänen asumaoloissaan tapahtui muutos, jota luonnehtimaan sana mullistava ei suinkaan ole liian voimakas. Sen täytyi välttämättä tuntua myös

papiston yhteiskunnallisessa arvostamisessa. Samaan suuntaan vaikutti myös papiston palkkauksen vakiintuminen, joka tapahtui vv. 1837-38.

Papiston palkkaus

Tietoja siitä, millainen oli pappien palkkaus ennen käsiteltävänämmä olevaa aikaa, meille antaa pastori Stepan Sokolov, em. artikkelissaan. Näin Sokolov kirjoittaa:

”Seurakunnan kokouksessa tehdyn päätöksen mukaan papisto jo ammoisista ajoista saakka sai määrätyn määrän ruista ja kauraa. Nämä papisto itse kokosi marraskuun lopulla. Toimituspalkkiot määrättiin samoin seurakunnan kokouksessa. Koska nämä suoritukset olivat sinänsä riittämättömät ja supistuivat siksi, että seurakuntalaiset antoivat papistolle huonompaa tavaraa ja joskus kokonaan laiminlöivät suorituksensa, papiston taloudellinen asema ei ollut kadehdittava. Sen asumis- ja elintavarat olivat talonpoikaiset, elleivät vielä alhaisemmat”.

Edellisessä luvussa olemme nähneet, että tämä piti paikkansa ainakin asunto-olojen suhteen. Minkälaiset papin aprakat (palkkasuoritukset) Suojärvellä olivat, se ei käy mistään, ei edes kärjäkirjoista ilmi. Nähtävästi Suojärvellä palkkasopimus oli niin epämääräinen, etteivät papit katsoneet voivansa siihen vedota. Sen sijaan Suistamon kärjäkirjoissa esiintyy papinsaatavain perimistä ja siinä yhteydessä vielä 1830-luvulla vedotaan sopimukseen, jonka seurakuntalaiset olivat tehneet pappinsa kanssa 7. 1. 1807 ja jonka mukaan jokaisesta talosta, missä oli verovelvollinen, 15-60 v. vanha mieshenkilö, oli maksettava papille tšetverik (= nelikko, n. 40 l.) ruista. Se ei ollut kovin paljon. Suojärvellä asiat olivat kuitenkin varmasti vielä huonommin.

Edellä mainittu asetus (per 24. 1. 1824) velvoittaa papiston pitämään seurakunnankokouksen, jossa asetuksen edellyttämistä papin saatavista sovitaan. Edelleen sanotaan: — ”jotta

vältettäisiin kaikki riidat papin saatavista, papiston on tehtävä seurakunnan jäsenten kanssa ns. pitäjäsopimus, ja tämä sopimus on tehtävä läänin maaherran tai hänen asiamiehensä ja kreikkalaisen papiston puolesta siihen valitun valtuutetun l. deputeeratun läsnä ollessa, ja se on lähetettävä meidän senaattimme tutkittavaksi ja vahvistettavaksi." Jos kaikesta huolimatta syntyisi riitaa papinsaatavasta, asia oli saatettava kuvernöörin tai oikeusistuimen ratkaistavaksi, jolloin kreikkalaisen papiston (= Hengellisen Hallituksen) valtuutetun pitää olla läsnä.

Yli 13 vuotta Suojärven papit elivät hurskaan tietämättöminä siitä, että esivalta oli velvoittanut heidät valvomaan etujaan ja tarjoutunut heitä siinä auttamaan. Vasta nuori kirkkoherra Mihail Bolotinski pani tämänkin asian alulle. Joulukuun 15. p:nä 1837 Suojärvellä pidettiin asetuksen edellyttämänä seurakunnan kokous, jossa kuvernöörin ja Hengellisen Hallituksen edustajat olivat läsnä. Syyskuun 29 p:nä 1838 kuvernööri lähetti siinä tehdyn sopimuksen senaattiin. Talousosasto vahvisti sen joku viikko myöhemmin, ja tämä senaatin päätös marraskuun 10 p:ltä 1838 määritteli papinaprakat Suojärvellä seuraavasti:

1) Jakaista kokonaista tilannumeroa, uutistilaa (NB) tai verotorppaa (RT) kohti oli kirkolle suoritettava 13 kappaa ruista Suomen mittaa. Näistä seurakunnan esimies sai puolet, diakoni neljänneksen ja neljänneksen jakoivat tasan diatsok ja ponomari.

2) Jokaista poikivaa lehmää kohti pastorille oli annettava yksi markka voita (markka n. 20:s osa leiviskää, suunnilleen naula, 425 g) siis mahoja lehmää kohti puoli naulaa. Seurakuntalaisten vapaassa vallassa oli, antoivatko jotain diakonille ja muille kirkon palvelijoille vai olivatko antamatta.

3) Samoin perustein kuin 1. kohdassa (siis kutakin kokonumeroa, uutislistaa tai verotorppaa kohti) oli annettava seurakunnan esimiehelle 10 naulaa tuoretta tai suolattua kalaa (lahnaa, haukea, muikkua t. särkeä) tai vaihtoehtoisesti riistalintu

tai rahassa erä, joka vastasi käypää hintaa 10 naulalle muikkua. Samoin perustein oli papille annettava yksi naula pellaavaa, hamppua tai villaa. Diakonin ja kirkonpalvelijain suhteen meneteltiin, kuten on säädetty edellä 2. kohdassa.

4) Vihkimisestä annettiin 5 rpl paperirahaa, joka papiston kesken jaettiin samassa suhteessa kuin aprakkaruis (siis: 1/2, 1/4, 1/8, 1/8). Kuulutuskop. meni yksin kirkkoheralle.

5) Hautausmaksu oli asetuksen mukainen ja suoritettiin esimiehelle 15 v. täyttäneistä, diakonille sitä nuoremmista henkilöistä.

6) Pääsiäisraha oli 1 1/2 kp. hopeaa jokaisesta ehtoollisella käyvästä.

7) Kasteesta maksettiin asetuksen mukaan. Maksu jaettiin samoin kuin kohdassa 1.

8) Kirkottamisesta maksettiin 2 kop. esimiehelle.

9) Loiset suorittivat omassa ruoassa ollen kaksi työpäivää esimiehelle ja yhden muille kirkonpalvelijoille yhteisesti. Jos työsuoritus laiminlyötiin, oli päivätyön korvaus yksi paperirupla.

Aikaisemmat maksut lakkasivat. Papin saatavain keruu tapahtui kuulutuksen perusteella kylittäin. Tilalliset kuljettivat vuoron perään kertyneen saatavan papin asuntoon.

Sairaskäynnit olivat ilmaisia. Kyyti oli kuitenkin papille kustannettava lukuunottamatta hyvin hellyttäviä tapauksia. Muutenkin edellyttivät kaikki toimitukset, joita varten kirkonmiehiä haettiin seurakuntalaisten koteihin, vapaan kyydin ja välttävän ruoan ("nödtortligt underhåll"), mutta ei rahallisia maksuja, elleivät olosuhteet olleet poikkeuksellisia.

Tämän sopimuksen senaatti vahvisti todettuaan, että seurakuntalaiset olivat sen hyväksyneet ja ettei kuvernöörillä eikä Hengellisellä Hallituksella ollut mitään huomauttamista sitä vastaan.

Kuten näemme, edellä selostetut palkat ovat riippuvaisia tilojen luvusta ja karjakannasta. Sopimuksen tekohetkellä

— se todetaan senaatin päätöksessä — oli tilanumeroita $86 \frac{103}{109}$, (= $54 \frac{33}{112}$ arviioruplaa), uutistiloja 86 ja verotorppia 20 l. yhteensä 106 (= 8 arviioruplaa), kaikkiaan "juridisia" tilanomistuksen perusteella verotettavia oli $192 \frac{103}{109}$. Käytännössä tämä luku oli 193. Verotettavia taloja oli paljon enemmän: koko numeron tila oli harvinainen Suojärvelläkin. Samalla numerolla eli kaksi, kolme talonpoikaa, joskus enemmänkin. Kun pastori Sokolov em. kirjoituksessaan käsittelee papiston palkkausta, hän ei näy tuntevan v:n 1837 seurakuntakokousta ja sen päätöksiä eikä edes senaatin em. päätöstä, vaikka se koko loppuvuosisadan oli Suojärvellä papinpalkkaukseen perustana. Sen sijaan Sokolov mainitsee v:n 1846 sellaisena, joka kokonaan muutti papiston aseman, koska silloin sovittiin eri palkkaparselien määrät. Sokolovin luettelemat ovat suurinpiirtein samat kuin edellä on selostettu. Niinpä hän sanoo, että pappi sai ruista 1254 $\frac{1}{2}$ kappaa, diakoni 627 $\frac{1}{2}$ ja diakka (diatšok) ja ponomari saivat jakaa viimeksi mainitun määrän. (Yhteensä siis veroruista 2509 kappaa, mikä on täsmälleen 193×13 kappaa). Sokolov ei mainitse, että palkka oli sidottu tilojen lukuun ja karjakantaan ja kasvoi niiden lisääntyessä. Sokolovin mainitsemat määrät eivät ole tarkat eivätkä kaikki oikeita. Pahin väärinkäsitys syntyy, kun hän sanoo, että vaihtoehtoisia olivat 193 riistalintua tai 10 naulaa suolakalaa. Vaihtoehtoina oli aina yksi riistalintu ja 10 naulaa kalaa. Jos tämä veroparseli suoritettiin kokonaan kalassa, pappi sai 1930 naulaa kalaa, mitä ei tietenkään käytännössä tapahtunut. Toimituksista Sokolov sanoo papille maksetun 50 kop., diakonille 25 kop. ja 25 kp. yhteisesti kirkon palvelijoille.

Seurakunnan esimiehen palkkauksen oli senaatin vahvistama päätös vakauttanut silloisissa oloissa tyydyttäväksi. Kun viljakappa Suomen mittaa silloin oli 4,58 l, teki pitäjäläisiltä v:n 1838 asetuksen puitteissa kannettu aprakkaruis n. 115 hl. Siitä kirkkoherra sai puolet, mikä merkitsi, että hänellä oli perheelleen antaa yli 10 kg ruisjauhoja päivässä, määrä, mitä

suurinkaan papin perhe ei jaksanut syödä. Sitä paitsi pappi sai voin ja särpimen, villan ja pellavan ja rahallisiin menoihin hänellä oli käytettävissä papillisista toimituksista saadut maksut, jotka hurskaat seurakuntalaiset, etenkin jos olivat varakkaita, suorittivat säädettyjä suuremmat. Hyvin tärkeä parannus oli myös se, ettei papin itsensä tarvinnut saatavia keräillä, ne tuotiin hänelle kotiin.

Uusi palkkajärjestelmä samoin kuin uusi pappila oli suuri edistysaskel Suojärven seurakunnallisessa elämässä. Melko hyvin pitäjäläiset siihen mukautuivatkin, vaikka tuon tuostakin esiintyy tapauksia, joissa pappi oikeusteitse perii saataviaan.⁴⁾

Diakonista alkaen jää muu papisto epätyytyttävään asemaan, seurakuntalaisten hyvän tahdon varaan. Ihmetystä herättää se, että uutistilat ja verotorpat maksavat enemmän kuin puolet papinpalkasta vaikka ne, kuten edellä olevasta ilmenee, suorittavat vain n. kahdeksan osan kruunun maksuista.

Seurakunnallinen valistustoiminta. Koulut.⁵⁾

Olemme alussa puhuneet synodin ”suomalaisuuden harrastuksesta”. Siitä havaitsemme jälleen selviä osoituksia.

V. 1840 synodi antoi pappisseminaarin suomen kielen opettajalle määräyksen ryhtyä suomentamaan kirkkoslaavista rituaalista kirjallisuutta. Valitettavasti silloin suomen kielen opet-

⁴⁾ Suhteellisesti enemmän sellaisia tapauksia esiintyy entisessä kappeliseurakunnassa Korpiselässä, jossa samoihin aikoihin oli tehty samantapainen palkkasopimus, vaikkei papille aivan yhtä edullinen. (Senaatin vahvistus aivan samalla päivällä 10. 11 1838).

⁵⁾ Paitsi kirjallisia lähteitä, joista tärkeimmät ovat Merikosken teos ”Taistelu Karjalasta” sekä Forsström-Hainarin, Karttusen, Basilierin kirjoitukset ortodoksisista seurakuntakouluista ynnä Railaksen tutkimus Tuomas Frimanista, perustuvat tässä esitetyt tiedot, vieläpä suurimmaksi osaksi, painamattomiin lähteisiin. Näistä ovat merkittävimmät Frimanin kirjeet K.A. Gottlundille, joita säilytetään Yliopiston kirjastossa, ja vt. kenraalikuvernööri Thesleffin, Viipurin läänin kuvernöörin Kasimir von Kothenin ja Viipurin hengellisen hallituksen seurakuntakouluja koskevat kirjeet, joita säilytetään alkuperäisinä tai kopioina valtionarkistossa.

taja oli tähän tehtävään kelpaamaton. V. 1844 ko. opettajanvirkaan tuli Pietarin vastaperustetun suomalaisen kirkkokoulun ensimmäinen opettaja Tuomas Friman. Tälle nuorelle intomieliselle karjalaiselle miehelle meni kääntämistyö perinnöksi, eikä se ollut hänelle vain virkavelvollisuus, se oli sydämen asia. Vajaassa vuodessa oli käännettynä ne kolme kirjaa, jotka ortodoksisten pappien ennen kaikkea oli tunnettava, "Lavea katekeesi "Venäjän uskonopin perustukset" ja "Ripin säännöt". Utterasti Friman jatkoi työtänsä, kääntäen tärkeimmät rituaaliset kirjat ja tehden siten suomenkielisen jumalanpalveluksen mahdolliseksi. Mutta koska käännökset eivät joutuneet ko. kymmenvuotiskautena vielä seurakuntien käyttöön, sivuuttamme tämän puolen synodin toiminnasta, niin tärkeä kuin se Suomen ortodoksiselle kirkolle olikin.⁶⁾ Eräs toinen puoli synodin työstä vei sen sijaan näkyviin tuloksiin. Tarkoitin seurakuntakouluja.

V. 1838 Suomen hengellinen hallitus tiedusti kansanopetuksen tilaa maan ortodoksisissa seurakunnissa. Silloin ilmeni, että koko ortodoksisessa Raja-Karjalassa, Sortavala siihen lukien, oli vain kolme koulua ja niissä vain — kaksitoista oppilasta. Suojärvellä ei silloin koulua ollut. Mutta seuraavana vuonna sikäläinen vt. kirkkoherra Ivan Lvov ilmoitti, että seurakunnassa oli alkanut toimia koulu. Vuosi 1839 on siis koululaitoksen perustamisvuosi Suojärvellä. Ensimmäinen koulu oli perin vaatimaton. Opettajana oli diakoni Stepan Okulov, ja koulu toimi nähtävästi hänen asunnossaan. Oppilaita oli seit-

⁶⁾ Julkaisemista viivytti käännösten välttämätön tarkastus. Friman kirjoitti 20. 3. 1847: "Käännökset ovat jo toista vuotta Suomessa Venäjän pappiloin tutkittavina, jotka ovat olevinaan selviä Suomalaisia ja nureksivat etten nautinut (käyttänyt) Raamatun Suomea, Nyt käännökseni kuuluvat olevan Viipurissa Juteinin tutkittavina. En tiedä kenen tutkittaviksi vielä joutuvat, vaan jo siitä on päälle kolmen vuoden kuin ne minulta ovat annetut Seminaariin." Ei sovi ihmetellä, jos Frimannin käännöksiä "nureksittiin": hän perusti kielenkäyttönsä synnyinpitäjänsä Jaakkiman murteeseen, koska piti länsimurteisiin nojaavaa kirjakieltä, "raamatun suomea", jäykkänä ja epäsuomalaisena. Mutta täydellä syyllä hän valitti sitä, että hänen työtänsä vastaan juoniteltiin, koska "Venäjän papit kaikella muotoa pyrkivät pystyssä pitää jumalanpalveluksen Venäjän kielellä". Frimannin käännökset ilmestyivät painosta vasta v. 1862.

semän. Tulijoita olisi ollut enemmänkin, mutta useammille ei ollut kirjoja. Tiedossa ei ole, kuka koulun kustansi ja miten kouluyrityksen kävi, kun Okulov parin vuoden kuluttua joutui lähtemään Venäjälle. Todennäköisesti kouluhomma tyrehdyi siihen.

1840-luvun lopulla koulu alkoi taas toimia Suojärvellä. Sen syntyhistorian me tunnemme melko tarkoin, lukuunottamatta paria kolme mielenkiintoista seikkaa, joihin kenties joskus saadaan valaistusta venäläisistä arkistoista.

Vuoden 1845 aikana synodi harkitsi kysymystä, kuinka ortodoksinen papisto voisi edistää valistuksen kohottamista seurakunnissaan. Ainakin Suomen kohdalla on päädytty siihen, että kunkin seurakuntakirkon yhteyteen on perustettava koulu talonpoikain lapsia varten ja on saatava Suomen hallitukselta virka-apua. Tämän mukaisesti Pietarin tuomiokapituli kääntyy vt. kenraalikuvernöörin Thesleffin puoleen pyytäen tämän toimenpiteitä. Eikä niitä tarvinnut odottaa. Pikimmiten Thesleff (^{23. heinäk.} 1838) _{4 elok.} määrää Viipurin läänin kuvernöörin v. Kothenin (ja Taipaleen seurakunnan osalta Kuopion kuvernöörin) hoitamaan asian. Kothen ottaa yhteyden Viipurin hengelliseen hallitukseen ja tämän piirivalvojan välityksellä seurakuntiin. Ilmenee ettei asia ota edistyäkseen, koska "paikkakuntalaisten köyhyys sekä heidän haluttomuutensa ryhtyä vapaaehtoisesti auttamaan koulujen perustamista on tuottanut suuria vaikeuksia" (lainaus Kothenin kirjeestä kenraalikuvernöörille). Hengellinen hallitus, jonka hoitoon kuvernööri on siirtänyt asian, ilmoittaa kuvernöörille kirjelmässään tammikuun 11 p:ltä 1847, ettei koulujen perustaminen ota edistyäkseen, vaikka Hengellinen Hallitus on asiasta kirjoittanut piirivalvojalle Kotšenovskille. Pietarin hiippakunnan hengellinen johto oli ehdottanut ko. kouluja perustettavaksi Taipaleen, Korpiselän, Suojärven, Suistamon ja Salmin seurakuntiin. Hengellinen Hallitus rohkenee puolestaan, huomioon ottaen kolmen viimeksimainitun pitäjän laajan pinta-alan, ehdottaa, että näihin olisi perustettava useampi koulu kuhunkin, määrättävä diako-

nit ja apupapit sekä heidän lisäksi sopivat seurakuntalaiset huolehtimaan opetuksesta ja sijoitettava kukin koulu, kustannusten alentamiseksi, jonkin suerakuntalaisen kotiin. Jos kuvernööri hyväksyy suunnitelman, toivotaan hänen antavan virka-apua aluksi opetustoimeen sopivien lukutaitoisten seurakuntalaisten löytämiseksi.

Nähtävästi kuvernöörin suhtautuminen oli myönteinen, koska Merikosken mukaan Hengellinen Hallitus kirjoitti 31. 1. 1847 päivätyyn, tiukkasävyisen kirjelmän Kotšenovskille. Tämän oli heti annettava Korpiselän, Suojärven, Suistamon ja Salmin papeille määräys ryhtyä viipymättä toimiin, perustaakseen kouluja, kolmeen viimeksi mainittuun useampia, eri puolille pitäjää. Koulut oli sijoitettava vuoronperään (ambulatorisesti!) seurakuntalaisten taloihin ja opetusta pantava hoitamaan diakonit ja lukkarit, apunaan lukutaitoiset seurakuntalaiset.

Kuvernööri lähetti Hengellisen Hallituksen 11. 1. päivätyyn kirjelmän vt. kenraalikuvernöörille orientoitumista varten, ja tämä, iloisena siitä, että jotain oli selostettavaa, lähetti kirjeen jäljennöksen 25. helmik. 1848 Pietarin ja Tallinnan piispa-
12.maalisk. le, jotta tämäkin olisi selvillä ko. koulujen perustamista kosvista toimenpiteistä.

Näemme, että vaikka mahtavat voimat oli pantu liikkeelle, asia oli jäänyt suunnittelun ja kirjoittelun asteelle. Tällä välin oli toimittu toisella taholla ja tuloksellisemmin.

Samainen Tuomas Friman, josta edellä on puhuttu, oli innoikas suomalaisen kansanvalistuksen ystävä. Jo 16-vuotisena nuorukaisena hän alkoi opettaa sunnuntaisin Pietarissa olevia kansalaisia. Gottlundille hän kirjoittaa 5. 10. 1842: "Venäjän maanrajoilla Tattarilaisilla ja Girgeesiläisillä ovat opetukset heidän kielellänsä, ja Suomalaisilla Suomessa ei ole. Sen toivoisin Suomelleni tapahtuvan, että määrättäisiin ala skouluisa kaikki perusopit Suomen kielellä opetettavaksi, että talonpojan lapsi kohta saisi valistuksen ja tulisi oivalliseksi talon-

pojaksi." Kun Friman tulee hengellisen seminaarin opettajaksi, hän selvittää seminaarin johdolle ja synodille, että "ummikko Suomalaisia on liki 30 000, jotka kuuluvat Venäjän uskoon, heillä ei ole vielä ehkeis hämärtänytkään Ristillistä valoa, sentähden kuin sanaakaan ei ymmärrä Kirkkokieltä ja pappeinsa opetuksia". Koulun johto lupaili pyrkiä järjestämään hänelle "Suomen ruunun palkinnolla" (valtion stipendillä) matkan Karjalaan "tieustelevaan siellä olevaisten Greekan uskosten uskon valistuksen tilaa". Alkuvuodesta 1846 -erittäin sopiva ajankohta - hän jätti synodin yliprokuraattorille kreivi Protapoville kirjeellisen ehdotuksen, että Karjalan yhdeksään ortodoksiseen seurakuntaan perustettaisiin kuhunkin puhtaasti suomalainen koulu, jossa "opetettaisiin lukemaan, kirjoittamaan ja lukea laskemaan ja muitakin talonpoikaiselle ihmiselle tarpeellisia oppiloja". Ollenkaan ei saanut käyttää venäjää, josta jo on "kovin pilaantunut heidän kielensä". (Tämä kirjelmä ei ole käytettävissämme. Sisällön tunnemme Frimanin 24. 4. 1847 päivätyistä kirjeistä, jossa hän sanoo toista vuotta aikaisemmin jättäneensä edellä selotetun kirjallisen esityksen kreivi Protapoville). Frimanin mukaan kreivi oli hyvin mieltynyt asiaan, "vaan sen siaan Pappiskunta seisoo vasten, sentähden kuin ne ovat vieraskieliset heille".⁷⁾

Samana vuonna alkukesästä toteutui kauan suunnitteilla ollut Karjalan matka. Paitsi uskonnollisia oloja Friman tutki myös karjalaisten kieltä ja tapoja. Asian edellisestä puolesta hän antoi "Synodille tilinteon Venäjän kielellä", muista "tieustelemisistaan" hän kirjoitti suomeksi. Kumpikaan "tilinteko" ei ole käytettävissämme, edellinen lienee synodin arkistossa. Varmasti Friman on matkahavainnoistaan laatinut kirjoituksen Gottlundin lehteä varten, mutta hän epäröi, kun julkaiseminen on kysymyksessä. Vielä seuraavana vuonna (18. 9.

7) Frimanilla oli koulujansa varten valmis rahoitussuunnitelma: Aleksanteri Nevskin luostari, joka sijaitsi Pietarissa omisti Suomessa kalastusaseman ja Lahdenpohjan hovin Jaakkimassa ja näiden tuotto oli käytettävä koulujen hyväksi. Toistaiseksi Friman ei puhunut kenellekään suunnitelmista.

1847) hän kirjoittaa: "Minua vähän peloittaa laittaa painettavaksi Karjalaisista, etteivät niiden papit pilaisi asioitani kaipa-uksillansa sillä ne kaikki ovat viekkaat kuin ketut."⁸⁾

Vaikka emme tunne näitä Frimanin "tilintekoja", yksi asia on varma: matkavaikutelmat ovat olleet masentavat, tilanne oli vielä huonompi, kuin hän oli lähtiessään kuvitellut ja raportin on täytynyt olla hälyttävä. Se sai synodin liikkeelle. Joku mahtihenkilö — yliprokuraattori, metropoliitta, arkkipiispa, yksityiskohtia emme tunne — kääntyi asiassa Pietarissa asuvan Salmin lahjoitusmaan omistajan kauppias Fedul Gromorjevitš Gromovin puoleen. Ja erinomaisin tuloksin: Gromov sitoutui kirjallisesti omasta ja perillistensä puolesta siihen, että Salmin ja Suojärven seurakuntiin kuhunkin perustettavan rahvaan koulun tukemiseen lahjoitusmaanomistaja luovuttaa jatkuvasti 60 tynnyriä ja kukin talo kaksi kappa ruista niin kauan, kuin ko. maatilat ovat Gromovin suvun hallinnassa.⁹⁾

Tämä lahjoitus ratkaisi asian. Nyt koulut syntyivät nopeasti: Korpiselkään 2. 11. ja Salmiin 16. 11. 46 sekä Suojärvelle 7. 1. 47. On huvittavaa havaita, että silloin kun Hengellinen Hallitus, v. Kothen ja Thesleff laativat suunnitelmia ja valittivat vaikeuksia, koulut ovat jo kuukausikaupalla olleet toiminnassa. Tiedotuspalvelu oli silloin toinen kuin nykyään.

V. 1847 v. Kothen tarttui ponnella valmiiseen asiaan. Neuvoteltuaan Hengellisen Hallituksen ja Gromovin edustajan kanssa hän laati ko. kouluille ohjesäännön, jonka hän 21. 1. 1848 lähetti kenraalikuvernöörille ruhtinas Menšikoville hy-

⁸⁾Epäilemättä Frimanin varovaisuus oli paikallaan. Se suorasukainen tapa, jolla hän kuvasi Suomen rahvaan oloja Pietarissa, on — kuten Nurmio on osoittanut — ollut välittömänä aiheena 1850:n pahamaineisen kieliasetuksen syntyyn.

⁹⁾Oma mielenkiintonsa lienee sillä tiedolla, että Fedul Gromov, Pietarin kaupungin kunniaporvari, Gromovien jättiläisyriyten johtaja ja tähän aikaan yksinomistaja ei itse osannut kirjoittaa edes nimeään. Tuntuu mahdolliselta, että hänen kansanvalistusharrastustensa takana oli paitsi uskonnollisia vaikuttimia myös halu varjella muita vajavaisuudesta, josta hän, suurliikemies, oli varmasti paljon kärsinyt.

väksyttäväksi. Tästä 19 kohtaa käsittävästä sepustuksesta mainittakoon seuraavat pääseikat.

Aluksi perustetaan koulu Salmiin, Suojärvelle ja Korpiselkään (Suojärvelle Leppäniemen kylään). Koulujen ylivalvoja on läänin kuvernööri. Paikallisesta valvonnasta huolehtii johtokunta, johon kuuluu kirkkoherra, nimismies ja donataarin edustaja. Kussakin koulussa on yksi opettaja. Hänen palkkansa on 20 tynnyriä ruista vuodessa ja asunto, jossa opetus tapahtuu. Oppilaiksi kuhunkin kouluun otetaan 25 johtokunnan hyväksymää talonpoikaiskodeista olevaa poikaa, iältään 12-16 v. Jos oppilas ei saavu kouluun, on nimismiehen velvollisuus vanhempien suostumuksella (?) hakea hänet sinne. Koulu alkaa yleensä tammikuun ensimmäisinä päivinä ja kestää vuoden, kaikkiaan 8 kk. Heinäkuun 1:n ja lokakuun 1 p:n välinen aika on täysin vapaata. Viikottainen työaika on maanantaista klo 11:sta lauantaihin klo 11:een, kuusi tuntia päivässä. Asunto varataan koulun puolesta, ruoan tuovat oppilaat kotoa. Opetus annetaan venäjäksi ja opetusaineita ovat sisäluku, kirjoitusharjoitukset, laskuopin alkeet ja uskonto.

Kun varoja saadaan, perustetaan samanlaisia kouluja myös muihin Viipurin läänin ortodoksisiin seurakuntiin. Myöhemmin voidaan kouluja perustaa myös samanikäisiä tyttöjä varten.

Niin oli Suojärvikin saanut pysyvän seurakuntakoulun. Mikä osuus Frimanilla oli sen syntyyn?

Kun meiltä puuttuu eräitä tärkeitä tietoja (jotka mahdollisesti vaatisivat synodin arkiston pengontaa) emme voi varmasti vastata kysymykseen. Mutta todennäköisesti hänen osuutensa on ollut ratkaiseva.

Viralliselle tielle seurakuntakoulujen aikaansaamiseen (hiippakunnan kirjelmä kenraalikuvernöörille) oli lähdetty alkukestästä 1846 (kirjelmä saapui kenraalikuvernöörille 10. 7., todennäköisesti). Toisin sanoen: Frimanin ollessa "tiedusteluretkellään". Kun hän tuli takaisin, tiedettiin, että toimenpiteisiin koulujen aikaansaamiseksi oli ryhdytty, ja mahtavia voi-

mia pantu liikkeelle, mutta ei, että tämä yritys tulisi valumaan hiekkaan. Kun Friman antoi hälyttävän raporttinsa — että se oli hälyttävä, siitä ei ole pienintäkään epäilystä — havaittiin, että pikaisia toimenpiteitä tarvittiin ja keksittiin Gromov. Niin kai asia on mennyt. Meillä on lisäksi Frimanin oma todistus: kirjeessään Gottlundille hän sanoo, että hän sai karjalaisille koulut.

Toinen asia on, että koulut eivät lainkaan olleet sellaisia, kuin Friman oli tarkoittanut. Hänen pyrkimyksensä a ja o oli äidinkielen opetus. Paitsi suomenkielistä lukemisen, kirjoittamisen ja laskemisen opetusta oli lapsille annettava "muitakin talonpojalle hyödyllisiä tietoja".¹⁰⁾ Näihin suunnitelmiin on Frimanin oman todistuksen mukaan yliprokuraattori suhtautunut myönteisesti; samoin nähtävästi hengellisen seminaarin rehtori arkkimandriitta Theognost. Mikä muutti suunnitelman alkuperäisen irvikuvaksi? Vastaus on lyhyt: v. Kothenin vaikutus. Kirjeessään kenraalikuvernöörille hän esiintyy ohjesäännön tekijänä ja mainitsee neuvottelijoina pelkästään umpivenäläisiä, joilla ei ollut aavistustakaan synodin avarakatseisemmasta suhtautumisesta. Katkeran pilkallisesti suuri Raja-Karjajan ystävä Forsström-Hainari sanoo, että tällainen oli von Kothenin ensimmäinen toimenpide koulualalla. (K:sta tuli myöhemmin Suomen koulutoimen ensimmäinen ja hyvin pahaomainen päällikkö.)

Valittaen Friman totesi, että koulut eivät tulleet sellaisiksi, kuin hän tarkoitti, mutta arveli toiveikkaasti, että kyllä ne pian muuttuvat sellaisiksi, kuin tarkoituksenmukaisuus vaatii. "Kyllä aika omansa ottaa". Tässä hän oli väärässä: nyt kun venä-

¹⁰⁾ Itse asiassa Friman kaavaili kansakoulua, samantapaista, kuin Cygnaeuksen myöhemmin toteuttama. Koulujen opettajien oli välttämättä oltava maallikkoja, jotka saivat tehtävänsä erikoisvalmennuksen. Ortodoksiset koulut muodostivat yhteisen koulupiirin, jonka tarkastaja asui Lahdenpohjan hovissa. Jos Frimanin suunnitelma toteutui, saivat Karjalan ortodoksiset seurakunnat kansakoulun pari vuosikymmentä aikaisemmin kuin luterilaiset. Sivumennen: Cygnaeus on saanut tärkeitä pedagogisia vaikutteita Frimanilta, jonka kanssa hän työskenteli samassa koulussa 12 vuotta ennen Suomeen tuloa.

jän kieli oli päässyt tunkeutumaan Suojärven, samoin kuin muunkin Raja-Karjalan, koulutoimeen, sitä ei saatu sieltä karkoitetuksi, ennen kuin itsenäisyysaika koitti. Se ei ollut vain kansallinen häiriötekijä ja vaaramomentti, se teki esim. ko. seurakuntakoulujen opetuksellisen arvon olemattomaksi.

Papistosta

Myös papiston suhteen tapahtuu ko. aikaan hyvin merkittävä muutos.

Suojärven aikaisemmat papit olivat useissa tapauksissa olleet varsin alhaisella sivistystasolla: ei mitään hengellistä koulutusta, joskus ei mitään koulunkäyntiä. Heistä näyttää joillakin olleen helmasyntinä juoppous. Niinpä esim. 1829 lähetettiin Stepan Petrov, kirkkoherran poika, joka oli ollut parikymmentä vuotta ponomarina, juoppouden takia pois Suojärveltä. V. 1835 erotettiin samasta syystä 70-vuotias seurakunnan esimies Dimitri Ivanov ja kuusi vuotta myöhemmin tämän poika diakoni Stepan Dimitrejev erotettiin virasta ja siirrettiin Venäjälle luostariin.

Näillä papeilla oli kuitenkin huomattavia hyviä puolia. He olivat lähellä kansaa - elintaso ei juuri eronnut talonpoikaisesta - ja he ymmärsivät kansaa, samoin se heitä. Oikeusjuttuja pappien ja seurakuntalaisten välillä ei esiintynyt lainkaan. Voipa sanoa näinkin: tämä papisto oli harvinaisessa määrin kansallista, kansallisempaa kuin silloinen luterilainen papisto, vaikka sekin joltain osalta rekrytoitiin talonpoikaisväestötämme. Suojärven papit kuuluivat karjalaisiin pappissukuihin. Koko seurakunnan historian aikana ei ole mainittu kuin kaksi taatusti venäläistä pappia, mutta seurakunta onkin tehnyt valituksia heitä vastaan, koska he ovat olleet ummikkoja. Näiden pappien papinkirjojen primitiivien tyyli hymähdyttää, mutta papinkirjat sinänsä herättävät, sanoisinko hellää kunnioitusta: ne ovat suomenkielisiä ja sellaisina melkeinpä ainoita virallisia suomenkielisiä asiakirjoja aikanaan. Mutta ennen kaikkea:

monet Suojärven papeista olivat hartaan uskonnollisia ja saivat tätä hartautta suorastaan hämmästyttävässä määrin siirtymään seurakuntalaisiinsa. Ja lopuksi: nämä papit ja heidän jälkeläisensä tulivat luomaan kansallisen ortodoksisen kirkon.

Yhteen tällaiseen olemme jo tutustuneet: Mihail Petroviin.

Hänne syntyperänsä kannattaa panna merkille. Hänen isänsä Pjotr Emeljanov oli ollut Suojärvellä kirkkoherrana (vaikka ei ollut käynyt päivääkään koulua), isänisä oli ollut pappina Sortavalan pitäjässä, isänäiti oli Feodosia Klementjevna, arvossa pidetyn ja hurskaan Suistamon ja oto. Suojärven kirkkoherran Klement Markovin tytär, jonka isoisä Mark oli 1700-luvun alkupuolella ollut Suojärven kirkkoherrana ja josta, isän tai äidin puolelta, polveutuvat Kanjalan useimmat ortodoksiset pappissuvut. (Ylidiakoni Leo Kasanko on laatinut tätä valaisevan, erittäin mielenkiintoisen sukutaulun, joka tulee piakkoin julkaistavaksi Suojärvi-kirjassa). Mihail Petrov saa käydä hengellistä seminaaria ja käyttää sukunimeä Bolotinski. Herrää epäily, että tämä nimi on yhteydessä hänen suojärveläisen syntyperänsä kanssa (Boloto = suo).

Mihail Petrov Bolotinski on ensimmäinen moderni, kansallinen pappi Suojärvellä. Hän on seurakunnan esimiehenä hyvin lyhyen aikaa, 1835-1838, mutta kuten olemme nähneet, sinä aikana tehdään seurakunnassa selvää jälkeä: seurakunnan vanha laho emäkirkko revitään, uudempi kunnostetaan, vanha laho pappila hävitetään maan päältä, pappilan tontti kaavailaan ja kunnostetaan ja rakennetaan uusi, hämmästyttävän ajanmukainen pappila avarine asuin- ja ulkorakennuksinen sekä pakotetaan seurakuntalaiset ns. seurakuntasopimukseen, jonka senaatti vuotta myöhemmin vahvistaa ja joka koko sen sataluvun on papin palkkauksen perustana.¹¹⁾

11) Tiedossamme ei ole, miksi Mihail Bolotinski jätti Suojärven jo v. 1838. Olisivatko vajaan vuoden sisällä alulle pannut uudistukset, jotka aiheuttivat seurakunnalle hyvin huomattavia lisämenoja, kiristäneet seurakunnan ja nuoren toimeliaan esimiehen suhteita? B. muutti Taipaleeseen, jossa hän Kuopion kuvernöörin kiittävän maininnan mukaan teki siunauksellista työtä pari vuosikymmentä. Hän rupesi käyttämään suomea jumalanpalveluksessa, kai ensimmäisenä maassamme.

Mihail Bolotinskin jälkeen ei esimiehen virkaa saatu kohta vakituisesti täytetyksi. V. 1838 hoiti virkaa väliaikaisesti Mihail Okulov, Dimitri Ivanovin nuorempi poika ja v. 1839 Ivan Lvov, Suistamon nuorempi pappi. V. 1840 seurakunnan esimieheksi määrättiin Ivan Saostrovski, mutta hän kuoli kohta seurakuntaan tultuaan. Hänen jälkeensä tuli seurakunnan esimieheksi jo samana vuonna Ivan Sokolov, joka vaikutti Suojärvellä v:een 1850. Tällöin alkaa uusi kausi Suojärvellä.

Sokolov oli syntynyt Venäjällä. Hänet oli vihitty papiksi 1833, ja hän oli sen jälkeen toiminut Käkisalmen ja Haminan kaupungissa. Siitä huolimatta ja vaikka hänen vaimonsa oli varakkaan käkisalmelaisen kauppiaan Kannisen (Kanninen) tytär, hän oli Suojärvelle tullessaan yhä sellainen ummikko, että hän tarvitsi tulkkia seurustellessaan seurakuntalaistensa kanssa, puhumattakaan käräjöistä, jonne hänellä oli usein asiaa.

Alkakaamme huomattavimmasta oikeusjutusta, jonka hän aiheutti.

Suojärven käräjät istuttiin naapurikylän Korpiselän kirkonkylässä, jonne Varpakylästä, Suojärven kirkonkylästä, oli 108 km. Talvikäräjillä 1843, maaliskuun 3 p:nä nähtiin käräjäläisissä outo näky: syytettyinä olivat Suojärven ja Korpiselän mahtava nimismies Carl Gråsten ja Suojärven arvovaltainen poliisi siltavouti Wilhelm Snygg. Syyttäjänä toimi Parikkalasta saakka paikalle saapunut maaviskaali Robert Lagervall, jonka kuvernööri oli vt. kenraalikuvernöörin kehoituksesta määrännyt tehtävään. Kenraalikuvernöörin toimenpidettä oli pyytänyt Tallinnan piispa Benedikt ja tämän taas oli saanut liikkeelle kantelukirjelmä, jonka oli lähettänyt Käkisalmen piirin valvojan, Viipurin Kristuksen Kirkastumisen tuomiokirkon papin Ivan Kotšenovskin välityksellä Suojärven kirkkoherra Ivan Sokolov. Kantelija oli läsnä tilaisuudessa. Maaviskaalilla oli mukanaan kantelukirjeen jäljennös, jonka oli oikeaksi todistanut kaksi Hengellisen Hallituksen jäsentä, ja sen ruotsinno, jonka oli sourittanut ja nimikirjoituk-

sellaan vahvistanut lääninhallituksen virallinen tulkki Alexis Neuimin.

Kirjelmä luettiin. Sen pontena oli väite, että paikalliset luterilaiset viranomaiset vainosivat kantelijaa ja yllyttivät seurakuntalaisia häntä vastaan. Koska se on hyvin pitkä -1200 sanaa- tyydyn selostamaan sen. Vain loppuosan otan mukaan sanatarkkana käännöksenä, jotta kantelun sävy ja tendenssi ilmenisi.

Ensiksi oli varsin laaja ja vääristelty selostus Anton Davidovitš Tiittasen tapauksesta. Tämä oli arvossapidetty vanha mies ja herrastuomari, jonka kanssa Sotikovilla oli oikeusjuttu ja jota Gråsten ja Snygg muka olivat yllyttäneet Sokolovia vastaan. Tämän jälkeen S. tuli pääasiaan, hänen persoonaansa kohdistuneeseen väkivaltaan, kertoen seuraavaa. — Hän oli eräänä talvipäivänä ollut päivälevolla, kun huoneeseen työntyi joukko vihaisia talonpoikia, niiden jäljessä Snygg jalkakahleita kantaen ja tahtoen panna kantelijan niihin. Sokolov yritti paeta, rahvas esti sen. Sokolov tiedusti, mistä oikein oli kysymys. Snygg vain kiroili rumasti ja tuli käsiksi. Kantelija tempautui irti ahdistelijoista ja pyysi saada pukeutua. Sen tehtyään hän kysyi, millä oikeudella Snygg tunkeutui huoneeseen ja yritti vangita hänet ja oliko tällä vangitsemismääräys. Snygg vastasi: "En tarvitse" ja yritti panna kantelijan kahleisiin. Sokolov tyrkkäsi hänet pois ja sanoi: "Tiehesi suomalainen. Pääsen käräjille ilman sinuakin." Kohtauksen todistajaksi Sokolov mainitsi kuusi talonpoikaa ja kuorolaulaja Glebogorskin. Rengin valjastettua hevosen Sokolov ajoi edellä Korpiselälle, Snygg jäljessä. Käräjillä Sokolovilta ei kysytty hänen omia asioitaan, vaan hänen kälystään kaikenlaisia seikkoja, joita hän ei tuntenut. Sitten hän kysyi tuomarilta, miksi häntä kuljetetaan kuin rikollista. Tuomari sanoi, että hän oli antanut määräyksen tuoda kantelijan käräjille, mutta hän ei tarkoittanut kahlehdittuna. Samassa huoneessa istuva Gråsten sanoi venäjäksi hampaitaan kiristäen, ettei hänkään tarkoittanut kahleita, mutta silloin Sokolov tiesi, että koko juttu oli peräisin Gråste-

nista. Hän vakuutti, että hän on syytön kaikkeen, täysin vian, mutta hän voi, kun Gråsten on juonikas ja laintunteva mies, istua kesään mennessä vankilassa, elleivät hänen esimiehensä suojele häntä.

Kirjeen vähän sekava, mutta sapekas loppu kuuluu:

”Tahdon kysyä, kuuluuko kaikki valta ruotsalaisille tai suomalaisille, joilla on oikeus halventaa meitä, kohottaa meitä arvossamme tai edistää hengellisen säädyn ylentämistä samoin kuin toimittaa meidät vankilan muurien sisään ja panna meidät kahleisiin. Minä puolestani en millään ehdolla suostu jättämään tätä asiaa ilman hyvitystä, sitäkin vähemmän, kun koko hengellinen sääty on joutunut pilkattavaksi, niin että suomalaiset ja vierasuskoiset voivat kajota venäläiseen papistoon, ilman että meidän esimiehemme tietävät. Se ylimmäinen pappi tai piispa, joka on pannut minut papinvirkaan, kahlitkoon minut käsistä ja jaloista, mutta eivät vierasuskoiset Lutherin oppilaat, koska Hänen Keisarillinen Majesteettinsakin on edistänyt meidän arvoamme, jonka nyt luterilaiset kuitenkin polkevat jalkoihin, aivan kuin me kuuluisimme alimpaan yhteiskuntaluokkaan, missä tapauksessa papistomme ei voi odottaa kuuliaisuutta ja alistuvaisuutta sanankuulijoiltaan yhtä vähän kuin perheenisä.”

(Alkutekstiä en tunne. Otaksuttavasti sekavuus on siitä peräisin, mutta ei se sillä ole selvemmäksi tullut, että edellä oleva on käännöksen käännös.)

Suullisesti kuultuna Sokolov toisti kerrotun.

Gråsten ja Snygg kielsivät tehneensä muuta kuin velvollisuufensa. Heillä ei ollut mitään tekemistä Tiittasen eikä muiden Sokolovin juttujen kanssa. Hänen kälyänsä Anna Fokina Kannista (Kanninia) koskevassa asiassa Sokolov oli haastettu käräjiin, mutta kun hän oli jäänyt pois ilman laillista estettä, Gråsten oli määrätty pitämään huolta siitä, että asianomainen omalla kustannuksellaan toimitti hänet käräjille. Hän oli jättänyt asian Snyggin hoidettavaksi. Tämä kertoi, että hän oli koettanut saada papin hyvällä lähtemään, mutta tämä

kieltäytyi jyrkästi. Lopuksi Snygg tarttui miestä käsivarteen, mutta tämä tempautui irti ja tyrkkäsi häntä. Silloin Snygg meni ulos, käski renkinsä ottaa käsiraudat — ne Snyggillä oli aina kaiken varalta mukana — ja meni ne mukanaan sisään. Ei hänellä ollut aikomuskaan niitä käyttää, mutta niiden näyttäminen vastasi tarkoitusta: pappi läksi.

Oikeus kuuli viittä todistajaa, jotka kaikki vakuuttivat, etteivät Gråsten tai Snygg heidän kuullen tai tietäen olleet harjoittaneet mitään kiihoitusta Sokolovia vastaan.

Oikeuden päätös: molemmat syytetyt vapautettiin ja Sokolov tuomittiin maksamaan Lagervallin matkakulut 22,40 rpl hopeaa.

Asian ymmärtämiseksi on välttämätöntä tuntea pääkohdat Anna Fokinan jutusta.

Kun Sokolov 1840 tuli Suojärvelle, kuului hänen perheeseensä hänen vaimonsa 18-vuotias sisar Anna Fokina Kannin. Seuraavan vuoden syyskäräjillä tehtiin oikeudelle ilmoitus, että Anna Fokina oli ollut raskaana, enää ei ole, mutta synnytyksestä ja lapsesta ei tiedetä mitään. Nimismies ilmoitti kuulleensa jutusta ja kuulustelleensa sekä Sokolovia että hänen kälyään, mutta molemmat kielsivät jyrkästi kaiken, asiassa ei muka ollut mitään perää. Molemmat oli kuitenkin haastettu käräjiin, mutta eivät tulleet. Asiaa tutkittaessa ilmeni, että Sokolov oli lähtenyt kyyditsemään kälyään Sortavalaan. Vuonteleen, erään salokylän lähellä, Fokina oli noussut kärryistä ja mennyt metsään, missä oli synnyttänyt tyttölapsen, jonka jätti jonnekin pensaan juurelle. Sillä välin Sokolov vieraili Vuonteleen kylän tunnetuimman talonpojan luona. Kun hän palasi paikalle, missä oli Annasta eronnut, hän tapasi tytön tiellä odottelemassa. Mitä liekin matkalla juteltu, joka tapauksessa Sokolov kutsutti pappilaan erään kirkonkylän talonpojan, selitti tälle, mistä lapsen voi löytää, pyysi hakemaan ja viemään sen eräälle yksinäiselle paikalle elävälle Vuonteleen talonpojalle ja antoi myös rahan tälle toimitettavaksi. Läsneä oli eräs nainen, joka toimi tulkkina. Myöhemmin Sokolov oli tehnyt ko.

Vuonteleen talonpojan kanssa sopimuksen, jossa tämä sitoutui 100 paperiruplan vuosimaksusta huolehtimaan lapsesta kaksi vuotta. Koska juttu tuntui rikosluontoiselta, Sokolov kälyineen haastettiin ylim. käräjiin saman vuoden joulukuussa. Hän ei tullut ja toimitti tytön pois pitäjästä. Talvikäräjille 1842 Snygg hänet haki edellä kuvatulla tavalla ja seurauksella. Siellä hän jyrkästi kielsi tietävänsä mitään koko asiasta. Saman vuoden ylim. käräjille hän ei tullut, syyskäräjille tuli ja silloin oli mukana Hengellisen Hallituksen edustajana Kitilän kirkkoherra Mihail Okulov. Nyt Sokolov Anna Fokinan osalta teki täyden tunnustuksen, mutta itse hän oli aivan viaton ja tietämätön. Ei hän tietänyt edes, että Anna oli ollut raskaana eikä että tämä oli synnyttänyt, ennen kuin pappilassa, jossa Anna oli kertonut synnytyksestä. Kun hän ei tahtonut lasta pappilaan, hän oli toimittanut sen hoidettavaksi Vuonteleseeseen. Hän ei ollut tahtonut puhua mitään asiasta, ennen kuin Anna suostuisi antamaan selityksen. Esitti pyynnön, että hänet irroitettaisiin asiasta, mihin pyyntöön Okulov yhtyi. Oikeus suostui siihen, kuitenkin sillä varauksella, että häntä vastaan voidaan nostaa syyte, jos asian vastainen käsittely antaa aiheita. Annan saamiseksi oikeuteen päätettiin anoa kuvernöörin toimenpidettä. Seuraavilla talvikäräjillä — samoilla, joilla Sokolovin kantelukirje oli käsiteltävänä — Anna vapaaehtoisesti tuli, kertoi pakoilunsa johtuneen ujoudesta ja sanoi, että hänen Suojärvellä ollessaan hänet ”hänelle tuntematon mieshenkilö oli houkutellut lihalliseen yhteyteen” ja vahvisti muuten kaikin puolin Sokolovin kertomuksen.

Vaikka oli selvää, että Sokolov valehteli ja Anna Fokina valehteli ja kaikki heitä auttaneet seurakuntalaiset valehtelivat, tuomioistuin tyytyi siihen, että muodollinen oikeus täytettiin: Anna sai vain helpot sakot ensikertaisesta salavuoteudesta, ja niin tätä pitäjää kaksi vuotta kuohuttanut juttu oli poissa päiväjärjestyksestä. Koko asia ei olisi ansainnut kertomista, ellei sen yhteydessä olisi paljastunut Sokolovin viha Suomea ja kaikkea suomalaista (ja ruotsalaista) kohtaan ja tietoinen

pyrkimys käyttää uskontoa tämän vihan välikappaleena. Tässä suhteessa Sokolov oli ensimmäinen pitkässä sarjassa pimeitä pappeja. Melkein kaikki papit ja poikeukset kaikki seurakunnan esimiehet, jotka viime vuosisadalla tämän jälkeen Suojärvelle määrättiin, olivat Venäjällä syntyneitä. Pari heistä osasi ottaa oikean asenteen, useimmat katsoivat syrjäkarein kaikkea, mikä oli suomalaista. Tässä suhteessa Sokolov alkoi uuden kauden Suojärvellä.

Sokolov oli kiivas ja rettelöivä luonne. Edellisillä talvikäräjillä hän sai sovittajaisiksi luopua kahden vuoden papinsääntävain perimisestä lautamies Tiittaselta, koska oli kiivastuksissaan hakannut tämän sian hengiltä, ja maksaa 3,70 rpl hopeaa toiselle Varpakylän talonpojalle, jonka poikaa hän oli maantiellä hakannut. Näilläkin käräjillä hänellä oli puolenkymmentä juttua seurakuntalaisiaan vastaan tai näiden nostamia häntä vastaan. Yksi oli aiheutunut hänen Hengelliselle Hallitukselle tekemästään perättömästä kantelusta, joka koski laitonta kauppaa kirkon kynttilöillä. Kaikki osoittaa, ettei hän osannut tulla toimeen seurakuntalaistensa kanssa.

Herra arkipiispa

Sangen yleinen on se käsitys, että ortodoksisen kansankirkkomme historiassa vallitsee "Stilleben", siinä tapahtuu varsin vähän.

Tämä käsitys on väärä. Sitä osoittaa pieneltä osaltaan sekin, sanoisimmeko, vähäinen tirkistys kirkkonne historiaan, jonka olemme suorittaneet syrjäisen saloseurakunnan näkökulmasta ja vaatimattoman kymmenen vuoden ajalta. Tähän kymmenvuotiskauteen mahtuu runsaasti tapahtumia, paljon enemmän kuin yhden esitelmän puitteissa ehtii käsitellä. Historian harrastajasta nämä tapaukset ovat mielenkiintoisia. Hän näkee niissä heijastuvan, ja joskus hämmästyttävän nopeasti, suuren maailman virtausten. Sellainen mitätön seikka kuin uuden pappilan rakentaminen saattaa heittää valoa pappiston elinehtoihin satojen vuosien ajan taaksepäin ja viitata tehtäviin ja velvoituksiin vuosisadan eteenpäin. Tärkeämpää

tietenkin on seurakunnan henkinen hoito. Samalla kun siinä suhteessa panee merkille ortodoksisen kirkon ylimmän johdon, pyhän synodin, avarakatseisen velvollisuudentunnon ja yksityisten ihmisten, Protapovin, Gromovin, Frimanin pyyteettömän myötätunnon, voi myös todeta, kuinka parhaatkin tarkoitukset tekee tyhjäksi ahdas kiihkomieli, kieroutunut kansallistunto, poliittinen pyrkyryys. En ole epäillyt esittää, Herra Arkkipiispa, olojen puutteellisuutta ja ihmisten vajavaisuuksia. Mutta tahdon tähdentää lopussa samaa, mihin jo esitelmässä viittasin: näissä oloissa nämä papit, joiden puutteet ja viat ovat niin ilmeisiä, tekivät hämmästyttävän tuloksellista työtä. Seurakunnassa oli sekä pappien että sanankuulijain siveellinen taso korkea, ja tämä koskee nimenomaan myös sukupuolisiveellisyyttä. Silloin tällöin tapaa myös osoituksia hartaasta uskonnollisesta pyrkimyksestä, joka heijastui arkielämään ja sävytti sitä.

Se papisto, jonka johdossa te, Herra Arkkipiispa, olette, on saanut aivan toisen valmistuksen, työskentelee aivan toislaisissa suopeammissa oloissa ja omaa mahdollisuudet jatkuvasti kehittää itseään. Mutta sen on myös voitettava vaikeuksia, joita ennen ei tunnettu. Ensinnäkin: kansamme on melkeinpä menehtyäkseen kantanut kahden peräkkäisen sodan raskautta, kipeämmin kuin muut ovat karjalaiset kokeneet niiden kolhaisut, mutta ketään ei ajan väkivalta ole kouraissut niin säälimättömästi kuin teidän paimennettavianne, ortodoksisia karjalaisia. Niiden orgaaninen elinympäristö, se missä ortodoksinen uskonto viihtyi ja voi kantaa kauneimman kukintansa, on ikiajoiksi lakannut olemasta. Sivustakatsojasta vaurio tuntuu korvaamattomalta.

Ja toinen vaikeus, joka on ehkä vielä vaikeampi voittaa, on ajan älyperäinen, kielteinen henki. Se on ankara uhka luterilaisellekin kirkolle, mutta tuntuu kuin se olisi vielä vaarallisempi ortodoksiselle, jonka oppi ja käytäntö, enemmän kuin luterilaisen, rakentuu mielikuvituksen ja tunteen myyttillisiin voimiin.

Ehkä Teille, Herra Arkkipiispa, ja johtamallenne papistolle antaa vaikeassa työssänne rohkaisua se ajatus, että ennenkin on erittäin vaikeassa oloissa saatu erittäin arvokasta aikaan.

Referat:

At the fraternal meeting of the Finnish Orthodox priests, November 24th 1962, the author treated the history of the Orthodox parish of Suojärvi during the decade 1837-47. During this period the economic conditions of the priests were stabilized according to the statute of January 24th 1824. The standard of living and the dwelling habits of the priests until then had been the same as those of the peasants. On September 27th 1837 an inspection of the vicarage was carried out under the leadership of the church lawyer. The old buildings were discarded altogether, and new and modern ones were ordered to be built by the following spring. On November 10th 1838 the Finnish Senate sanctioned the s.c. "parish agreement" which had been concluded on December 15th 1837 and according to which the salaries of the priests were paid until the beginning of the next century. The first parish school started 1839, but ceased after a short time. On January 7th 1847 the school started again and continued its work sponsored by the owner of the granted estate, Gromov. The rule for the school was drawn up the same year by the Governor of the province of Viipuri and the "Spiritual Government" of Kotka and Viipuri. The school was not very effective, because the language of instruction was Russian. A deplorable change took place in filling the vacancies. In the 1840's the practice was introduced to appoint priests, who had higher professional qualifications, but, being Russians, could not get so near the people as the earlier, national clergy. An outstanding example of the latter was Michael Bolotinsky, head of the parish 1835—1838.

Peter Hauptmann:

VENÄJÄN VANHAUSKOISUUS

Artikkelimme kirjoittaja, länsisaksalainen teologian tohtori Peter Hauptmann on luterilainen ja toimii Münsterin yliopiston Ostkirchen-instituutin assistenttina. Hän on perehtynyt erittäin hyvin Venäjän vanhauskoisuuteen, josta hän esitelmöi viime keväänä Ortodoksisen Ylioppilassliiton järjestämässä tilaisuudessa ollessaan kuukauden ajan Helsingin yliopiston Ortodoksisen laitoksen vieraana Suomessa. Hän on laatinut oheisen artikkelin Ortodoksia-julkaisun päätoimittajan pyynnöstä. Artikkelin on suomentanut hum. kand. Paula Kononen.

* * *

Vaikka Venäjän vanhauskoiset jo 300 vuoden ajan ovat muodostaneet erikoisen kristillisen uskontunnustuksen, on heille vasta viime vuosikymmeninä omistettu huomiota myös Venäjän ulkopuolella. Samassa määrin kuin kiinnostus venäläiseen kulttuuriin länsimaissa on kasvanut, on vanhauskoisuuden tutustuminen käynyt välttämättömäksi. 19:nneen vuosisadan venäläisestä kirjallisuudesta sitä ei yksinkertaisesti voi taikoa olemattomiin,¹⁾ eikä sen osuutta muinaisvenäläisten ikonien keräämisessä ja säilyttämisessä voida yliarvioida.²⁾ Siinä kaikkien kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen rauhankonferenssissa Neuvostoliitossa, joka v:n 1952 toukokuussa koontui P. Sergein Kolminaisuuden luostarissa Zagorskissa, esiintyi myös joukko tärkeimpiä vanhauskoisten kirkkokuntien edustajia³⁾. Neuvostoliiton pääkaupungissa oleskelevat ulko-

1) Vrt. V. Pleyer, *Das russische Altgläubigentum, Geschichte, Darstellung in der Literatur*, München 1961.

2) Vrt. P. Hauptmann, *Das russische Altgläubigentum und die Ikonographie* — *Jahrbuch des Ikonenmuseums Recklinghausen Bd. 1* (tekeillä).

3) Vrt. *Konferencija vsech cerkvej i religioznych ob-edinenij v SSSR, posvjaščennaja voprosu zaščity mira*, Zagorsk, Troice-Sergieva Lavra 9—12 Maja 1952 goda, *Izdanie Moskovskoj Patriarchii* (ilm. myös saks. ja ransk.)

maalaiset diplomaatit ja lehtimiehet ovat pääsiäisyöjumalanpalveluksissa käydessään viime vuosina siinä määrin suosineet Rogożskij — hautausmaalla sijaitsevaa vanhauskoista Marian Suojeluksen kirkkoa (Pokrovskij Sobor) että varta vasten heitä varten on rakennettu erikoinen kliirossi⁴). Kiinasta ja Turkista paenneet vanhauskoiset emigranttiseurakunnat ovat ottaneet yhteyden Genevessä sijaitsevaan Kirkkojen maailmanneuvostoon löytääkseen sen avulla uuden kotimaan Brasiliasta. 1250 vanhauskoista siirtolaista on jo asettunut sinne asumaan⁵). Venäjän vanhauskoisten tämänhetkistä lukumäärää on vaikea saada selville. Virallisissa tilastoissa ja yksityisissä arvioinnissa viimeisiltä vuosilta ennen ensimmäistä maailmansotaa vaihtelivat ilmoitetut luvut 3 ja 15 miljoonan välillä⁶). Aivan viime aikoina suoritettavat arvioinnit ovat tätä jo sinänsä suurta poikkeamaa vielä suurentaneet⁷). Mutta joka tapauksessa nykyisellä venäläisellä vanhauskoisuudella miljoonia käsittävänä kristillisenä uskontunnustuksena on oikeus tänä intensiivisten ekumeenisten ponnistusten aikakautena saada enemmän huomiota osakseen.

Sen vastarintaliikkeen laajuuteen ja kulkuun, joka kohdistui 17:nneen vuosisadan Venäjän ortodoksisen kirkon jumalanpalvelusuudistuksiin ja johti erikoisten vanhauskolaisyyhteisöjen syntyyn, vaikuttivat ratkaisevasti esipappi Avvakumin (1621-1682) esiintyminen ja toiminta⁸). Tämä Grigorovosta Kudmajoen varrelta kotoisin oleva papinpoika ja Lopaticyn kyläpappi Makar'evin piiristä joka varhain oli löytänyt tiensä siihen

4) Vrt. Frankfurter Allgemeine Zeitung v. 10. 4. 1961, S. 5.

5) Vrt. Ökumenischer Pressedienst Genf v. 6. 11. 1959, S. 3; 12. 5. 1961, S. 5.

6) Vrt. R. Klostermann, Probleme der Ostkirche, Untersuchungen zum Wesen und zur Geschichte der griechisch-orthodoxen Kirche, Göttingen 1955, S. 241.

7) Vrt. Ökumenische Rundschau, Frankfurt/Main, 1/1958, S. 26 (H. Schaefer) ja W. Kolarz, Religion in the Soviet Union, London 1961, S. 133.

8) Vrt. P. Hauptmann, Altrussischer Glaube, Der Kampf des Protopopen Avvakum gegen die Kirchenreformen des 17. Jahrhunderts, Mit einem Anhang: Das russische Altgläubigentum der Gegenwart — Kirche im Osten — Monographienreihe Bd. 4, Göttingen 1963.

"hurskaan elämän kilvoittelijain piiriin", jonka Stefan Vonifat'ev (+ 1656), nuoren tsaari Aleksej Mihailovičnin (hallitus-aika: 1645—1676) rippi-isä, oli koonnut ympärilleen, ei tosin milloinkaan ole ollut kaikkien uudistustenvastustajain yleinen johtaja saatikka teologinen opettaja. Siitä huolimatta hän on tähän päivään asti pysynyt kaikkien vanhauskoisten silmissä heidän asiansa ainutlaatuisena symbolina. Kiistattomasti hän kuuluu vuosisatansa huomattavimpiin venäläisiin, ja Pečora-joen suulla sijaitsevassa Pustozerskin vankilassa laatimillaan kirjoituksilla, jotka laajuudeltaan ylittävät Uuden testamentin kanonin noin kolmanneksella, hän on saavuttanut katoamattoman merkittävän aseman Venäjän kirjallisuuden historiassa. Leningradissa toimivan Neuvostoliiton tiedeakatemian muinaisvenäläisen kirjallisuuden osaston vuosikirjoissa — "Trudy Otdela Drevnerusskoj Literatury" (v:sta 1934 alkaen) — käsitellään jatkuvasti Avvakumin tutkimukseen liittyviä kysymyksiä, ja Avvakumin kirjoitusten viimeinen laitos, joka toimitettiin vasta v. 1960 ja saavutti 30.000 kpl:een painosmäärän, loppuunmyytiin kädenkäänteessä⁹⁾. Kirjallinen toiminta kuuluu kuitenkin vasta esipapin elämän viimeiseen vaiheeseen. Lähinnä Avvakum kävi taisteluaan sanoin ja teoin, tarkemmin sanoen — ensimmäisten uudistusmääräysten julkaisemiseen saakka — kirkollisella ja siveellisellä alalla vallitsevaa yleistä rappiota vastaan, joka oli seurausta puolalaisyökkäysten ja kansannousujen melskeiseltä ajalta. "Hurskauden kilvoittelijat" tahtoivat ennen kaikkea korvata "mnogoglasien" (moniäänisyyden: oikeastaan perättäisten liturgisten tekstien resitatiivisen esittämisen samanaikaisesti jopa kuusiäänisenä!) "edinoglasilla" (yksiäänisyydellä: liturgisten tekstien esittämisellä selvänä resitatiivina säädetyssä perättäisessä järjestyksessä). He pyrkivät karkoittamaan "skomoročit"

⁹⁾ *Zitie protopopa Avvakuma, im samim napisannoe, i drugie ego sočinenija, Pod obščej redakciej N. K. Gudzija, Vstupitel'naja stat'ja V. E. Guseva, Podgotovka teksta i kommentarij N. K. Gudzija, V. E. Guseva, A. S. Eleonskoj, A. I. Mazunina, V. I. Malyševa, N. S. Sarafanovoj, Moskau 1960.*

(kuljeskelevat laulavat, joita voidaan verrata sekä keskiajan ilveilijöihin että Itämaiden muinaisiin rapsodeihin) kansanelämästä sekä syrjäyttämään länsimaiset vaikutteet uskovaisen elämäntyylistä. Koska "mnogoglasien" poistaminen tuntuvasti pidensi jumalanpalveluksia, koska "skomoročit" juuri Holsteinin lähettilään Adam Oleariuksen havainnollisesti kuvaamien epäsideellisten esitystensä ansiosta nauttivat suurta suosiota ja koska vierasmaalaisten muotien kannattajat tavallisesti kuuluivat vaikutusvaltaisiin kansankerroksiin, oli "hurskauden kilvoittelijoilla" välistä monenmoista kestettävään. Niinpä Avvakum pajari V. P. Seremetsevin käskystä kastettiin Volga-jokeen rangaistukseksi niistä väkivallantöistä, jotka oli tehnyt "skomorocheja" vastaan, sekä siitä, että hän oli kieltäytynyt siunaamasta pajarinpoikaa, joka vanhavanäläistä tapaa uhmaten oli ajellut partansa. Kahdeksan viikkoa sen jälkeen, kun hänet oli nimitetty Volgan varrella sijaitsevan Jur'evicin esimieheksi, oli elämä siellä pitämiensä pitkien jumalanpalvelusten tähden tehty hänelle niin vastenmieliseksi, että hän jälleen päätti paeta Moskovaan, josta hän ei tällä kertaa palannut entiselle toimipaikkakunnalleen. Toisaalta "hurskauden kilvoittelijat", jotka Stefan Vonifat'ev oli yhdistänyt lujaksi piiriksi ja joihin hän oli tutustuttanut tsaarin, muodostivat — paljolti Moskovan patriarkan Josifin (1642-1652) mitättömyyden takia — eräänlaisen kirkollisen sivuhallituksen.

Patriarkka Niikon (1652-1666), joka jonkin aikaa oli lähellä tätä piiriä, sai kohoamisestaan Venäjän ortodoksisen kirkon korkeimpaan virkaan kiittää oleellisesti myös sitä. Kuitenkaan — sekä katsoen tavoittelemaansa valtion ja kirkon suhteen uudistijärjestelyyn, jonka kautta patriarkka saisi laajan riippumattomuuden tsaarinvallasta, että myös kaikilta luontaisilta taipumuksiltaan — Niikon ei ollut semmoinen mies, joka olisi jakanut kirkon johdon tsaarin rippi-isän ympärille kokoontuneen jonkin "hurskauden kilvoittelijain piirin" kanssa. Hyvin pian hän sulki "kilvoittelijat" patriarkanhovin neuvottelujen ulkopuolelle sekä käytti hyväkseen katteetonta syytettä, joka

oli nostettu Muronin esimiestä Longinia vastaan muka ikoninherjauksesta, katkeroittaakseen heidät täydelleen. Heidän käytöksestään Niikonin 11. 2. 1653 julkaiseman ensimmäisen uudistusmääräyksen johdosta tämä oli varmasti oivaltanut, että he kaikin voimin tulisivat vastustamaan hänen ajamaansa venäläisten liturgisten tapojen mukauttamista idän hanhojen patriarkaattien vastaaviin tapoihin. Tämän uudistusmääräyksen vaikutuksen "kilvoittelijain piiriin" on Avvakum myöhemmin tallentanut seuraavin sanankääntein: "Rupesimme aprikoimaan, kun olimme kokoontuneet yhteen; näemme, miten talvi tahtoo tulla, sydäntä kylmi ja jalat vapisivat"¹⁰). Ivan Neronov, Punaisella torilla olevan Jumalanäidin kasanilaisen katedraalin esimies ja Moskovon kauppiaiden saarnaaja, Stefan Vonifat'evin rinnalla "kilvoittelijain piirin" sielu, tunsu Niikonin epäoikeudenmukaisen menettelyn Longinia kohtaan niin suureksi haasteeksi, että hän intoutui patriarkkaa vastaan käyttämään sellaista kieltä, joka johti pakostakin hänen vangitsemiseensa ja karkoittamiseensa. Avvakum, joka vailla vakinaista paikkaa oli Neronovin apulaisena, asettui heti tämän vapauttamista ja paluuta ajavan liikkeen johtoon. Kun hänet oli karkoitettu katedraalista eikä hän voinut saada jalsansijaa mistään muusta kirkosta, hän kokosi Ivan Neronovin seurakuntalaiset pappilan kuivausullakolle jumalanpalvelukseen. Tämän vuoksi pidätettiin ja karkoitettiin Siperiaan. "Kilvoittelijain piirin" muut jäsenet saivat kokea samanlaisen kohtalon.

Sillä aikaa kun Avvakum kymmeneksi vuodeksi karkoitettuna toimi esimiehenä ensin Tobolskissa ja joutui sitten siirtymään kauemmaksi Enisejskiin sekä sieltä käsin seuraamaan pajari A. F. Paškovin sotilasretkikuntaa aina Nerčinskiin Transbaikaliassa, ja kun Moskovassa vuosien 1654—1656 kirkolliskokoukset jatkoivat uudistustyötään, niin tapahtui myös

¹⁰) Pamjatniki istorii staroobrjadčestva XVII v., kn. 1, vyp. 1 (Ja. L. Barskov und P. S. Smirnov), Leningrad 1927 — Russkaja Istoričeskaja Biblioteka, t. XXXIX, S. 15: "My že zadumalisja, sošedšesja meždu soboju: vidim, jako zima choščet byti; serdce ozjablo i nogi zadrožali".

jo parantumaton välienkoutuminen patriarkka Niikonin ja tsaari Aleksej Mihailovičin välillä v. 1658. Sama suuri Moskovan kirkolliskokous 1666/67 Aleksandrian patriarkan Paisioksen, Antiokian Makarioksen ja Moskovan Joasaf II:n yhteisesti toimiessa puheenjohtajina sekä julisti Niikonin erotetuksi että vahvisti hänen uudistuksensa liturgisella alalla ja siksi kirosi Avvakumin ja kaikki uudistusten vastustajat ja julisti v:n 1551 Moskovan sadan kapittelin synodin (Stoglav) päätökset mitättömiksi. Avvakum oli kutsuttu takaisin Moskovaan Mezen'istä Vienanmeren rannikolta, tiösestä karkoituspaikastaan, jonne hänen oli ollut lähdettävä puoli vuotta voitollisen Siperiasta paluunsa jälkeen, vastaamaan tämän kirkolliskokouksen edessä puolestaan. Siitä huolimatta, että häneltä oli reippaus riistetty ja hän sai kitua luostarien vankityrmissä, tsaari sekä monet vaikutusvaltaiset henkilöt yhtä innokkaasti etsivät hänen ystävyyttään kuin hänen Siperiasta paluunsa aikana, jolloin hänelle kasattiin kunniaa kukkurapäin ja jolloin hänen Moskvajoen toisella puolella sijaitsevassa Sofian kirkossa pitämiinsä jumalanpalveluksiin, joissa hän myös saarnasi, tuli väkeä virtanaan. Zamoskvoreč'e on ollut Moskovan kauppiaiden kaupunginosa: sosiologisesti niin mielenkiintoista vanhauskoisuuden kauppiaskunnan yhteyttä voidaan siis seurata tänne asti, jopa jo Ivan Neronovin toimintaan Kasanilaisen Jumalanäidin katedraalissa. Mutta Avvakum ei ollut millään tavalla taivutettavissa vähäisimpäänkään myönnytykseen Horisontaalisen, ortodoksisten sisarkirkkojen nykyisen käytännön mukaan orientoituvan ekumeenisen ajattelutavan sijaan hän asetti oman vertikaalisen käsityksensä, joka orientoitui muinaisvenäläisten isien ja heidän suosimiensa kirkkoisien mukaan. Niinpä hänen täytyi kirkolliskokouksen isien toistamiseen kiroamana lähteä lopulliseen karkoituspaikkaansa Pustozerskiin, missä hänet viimein 14. 4. 1682 yhdessä kolmen muun uudistusten vastustajan kanssa poltettiin polttoroviolla.

Patriarkka Niikonin aloittama jumalanpalvelusreformi oli lukemattomien liturgiseen kirjallisuuteen kohdistuvien korjausten ohella, jotka tuon ajan välienselvittelyissä vain silloin

tällöin näyttelivät jotakin osaa, tuonut mukanaan koko joukon muutoksia, jotka eivät voineet jättää koskemattomaksi rituaalismiin leimaamaa hurskauselämää. Tähän kuuluivat kaksinkertaisen halleluja-veisun korvaaminen kolminkertaisella, Jeesuksen nimen kirjoitusasun ja ääntämyksen muuttaminen "Isus" muodosta "Iisus" muotoon, liturgisten maahankumarusten vähentäminen Efrain Syyrialaisen rukouksen aikana, attribuutin "totinen" poisto liikakasvannaisena lausekkeesta "Pyhään Henkeen, Herraan eläväksitekevään" sekä preezensmuodon syrjäyttämän futuurin palauttaminen "jonka valtakunnalle ei loppua tule" lauseeseen uskontunnustuksessa, edelleen seitsemän proforan (Matt. 15, 34 mukaan: neljäntuhannen ruokkiminen) korvaaminen viidellä (Matt. 14, 17 mukaan viidentuhannen ruokkiminen) siihenastisen kirkollisten kulkueiden suunnan kääntäminen idästä länteen (posolon'), nelisakaraisen ristin tietty arvonnousu kahdeksansakaraisen rinnalla — ja kaikkien uudistuspykälien suunnattomasti ratkaisevin ja kohtalokkain: kaksisormisen ristinmerkin korvaaminen kolmisormisella sekä "nimeä kuvaavalla" papin sormien kirjaimia hahmottavalla asennolla.

Jo Niikonin enismmäinen reformiasetus 11. 2. 1653 sisälsi vaatimuksen, että kun tahtoi siunata itsensä pyhän ristin merkillä, ei enää saanut liittää yhteen etu- ja keskisormea Kristuksen kahden luonnon kuvaamiseksi, vaan näiden kahden sormen päät oli liitettävä peukaloon jumaluuden kolmen persoonan esittämiseksi. Mutta tämän symbolinvaihdon venäläinen kirkkokansa varmaan väärinkäsitti vertauskuvallisuuden vähentämiseksi, koska Venäjällä "kaksisorminen" ristinmerkki, — vaikka tämä nimitys säilyikin — jo aikoja sitten oli muuttunut "viisisormiseksi". Vuoden 1551 sadan kapitellin synodi oli sille antanut täydellisen ja sitovan selityksen: kapitteli 31 erottaa "ukaz'in" kahdelle sormelle ja "ukaz'in" kolmelle sormelle¹¹⁾. Niistä kahdesta sormesta, joiden tu-

¹¹⁾ Le Stoglav ou les cent chapitres, Recueil des décisions de l'assemblée ecclésiastique de Moscou, 1551, Traduction avec introduction et commentaire par E. Duchesne, Paris 1920, S. 87 ff.

lee symbolisoida Kristuksen kahta luontoa, keskisormi kuvaa Kristuksen ihmisyyttä, sen päälle pantu etusormi hänen jumaluuttaan. Muut kolme sormea esittävät Pyhää Kolminaisuutta. Että peukalo taipuu nimettömän ja pikkusormen puoleen, osoittaa, että Kristus on jättänyt taivaan ja laskeutunut maan päälle. Niinpä näytti "kolmisorminen" ristinmerkki monen mielestä kiistävän opin kahdesta luonnosta, jopa Jumalan ihmiseksitulosta. Mutta joka todella kieltäytyi tunnustamasta Vapahtajan jumalaihmisyyttä, ei tietenkään toisaalta voinut kunnioittaa Pyhää Kolminaisuutta. Tämän johdosta Solovkin luostarin munkit näkivät "kolmisormisessa" ristinmerkissä tyhjän symbolin: he nimittivät sitä sanalla "ščepot," mikä venäjänkielessä merkitsee sekä hyppysellistä että hyppysellisen ottamiseksi yhteen liitettyjä sormia¹²⁾. "Ščepotniki" on vanha-uskoisten piirissä muuttunut pilkkanimeksi, jota he vielä tänä päivänä käyttävät ortodokseista.

Avvakum meni tätäkin käsitystä pidemmälle: hänelle nuo kolme sormea symbolisoivat Johanneksen ilmestyksen lohikäärmettä, petoa ja väärää profeettaa (vrt. luvut 12-13; 19; 17-21), ja "kolmisormisesta" ristinmerkistä tulee Antikristuksen tunnusmerkki (vrt. Ilm. 13, 16-). "Suuri ja parantumaton haava syntyy sielun noista kolmesta sormesta", kirjoittaa Avvakum, "parempi olisi ihmisille, ettei hän olisi syntynytäkään, kuin että hän merkitsee itsensä kolmella sormella"¹³⁾. Reformin vastustamisesta luopumista saattaa Avvakum lyhyesti ilmaista kielikuvalla "kolmen sormen hyväksyminen". Tällä seikalla, että Avvakum näin demonisoi "kolmisormisen" ristinmerkin, on taustanaan kokonainen käsitekompleksi. Aikansa kaikkien muiden reformin vastustajain kanssa on hänellä yhteistä ensinnäkin vakaumus siitä, että koko muinaisvenäläiselle perinteelle on antanut jumalallisen oikeutuksen pyhien kilvoittelijoiden esiintyminen, joiden ruumiit on löydetty maa-

¹²⁾ Vrt. *Biitschrift des Klosters Solovki*: Ja. L. Barskov, *Pamjatniki pervych let russkogo staroobrjadčestva*, St.-Petersburg 1912, S. 17.

¹³⁾ *Pamjatniki istorii staroobrjadčestva XVII v.*, S. 865.

tumattomina. Edelleen "kilvoittelijain piirin" poissulkeminen täytti hänet epäluuloisella ennakkokäsityksellä. Joka, kuten Niikon, ei tahtonut käyttää hyväkseen sellaista piiriä, jonka itse tsaari oli tunnustanut Venäjän kansan hengellisestä uudistumisesta käytävän taistelun etujoukoksi, asettui alttiiksi epäluulolle, että hän suunnitteli jotakin päinvastaista! Tämän ennakkoluulon uhriksi joutuikin heti Niikonin ensimmäinen uudistusmääräys, jossa julistettiin "kolmisorminen" ristinmerkki. Lopuksi oli Avvakumilla muinaisvenäläisen ikonografian vaikutuksesta ja Gregorios Palamakselta lainattujen ajatuskaavojen ansiosta Pyhästä Kolminaisuudesta ja korotetusta Kristuksesta sellainen käsitys, jota voitiin symbolisoida vain "viisisormisella" ristinmerkillä. Pyhän Kolminaisuuden esittäminen symbolisesti kolmen enkelin hahmossa, jotka vierailivat Abrahamin luona Mamren tammistossa, erotti Avvakumin tietoisuudessa Kolminaisuuden toisen persoonan niin kauas korotetusta Kristuksesta, että hän kuvitteli Pyhän Kolminaisuuden ja Jeesuksen Kristuksen taivaan ihanuudessa istumassa neljällä eri valtaistuimella. Gregorius Palamaksen (1296/97—1359) jonkin kilvoituselämän kokemuksen, kuten "Taaborin valon" näkemisen, selitykseksi kärjistämä ero toisaalta jumaluuden luoksepääsemättömän olemuksen ja toisaalta ilmaistavissa olevan jumalallisen voiman eli luomattoman armon välillä on Avvakum itse siirtänyt raamatullisen Jumalan ilmoituksen ymmärtämiseen ja sen johdosta väittää, että Jumalan Poika on tullut ihmiseksi vain voimana, Pyhä Henki tullut alas vain voimana tai armona, mutta ei koskaan olemuksellisesti. Täten hän varmaan tahtoi varmistaa jumaluuden persoonien kuviteltavuuden myös niiden kaikkialla läsnäolevana vaikutuksena. Tähän Avvakumin käsitykseen, jota jo diakoni Fedor, hänen kärsimyskumppaninsa Pustozerskissa, tarmokkaasti vastustanut, yhtyi vain pieni osa vanhauskoisia säilyttäen sen vain muutaman vuosikymmenen ajan.

"Viisisorminen" ristinmerkki on koko vanhauskoisuudessa muodostunut suorastaan "vanhassa uskossa" pysymisen ver-

tauskuvaksi. Joka teki ristinmerkin viidellä sormella, tunnustautui juuri sillä vanhauskoiseksi, ja hänen täytyi varsin kauan olla varautunut siihen, että hänet sen takia pidätettiin, häntä kidutettiin ja hänet suljettiin tyrmään. Mitä "viisisorminen" ristinmerkki vanhauskoisuuden tunnuksena merkitsi, sitä on suuri venäläinen taidemaalari V. I. Surikov (1848—1916) vaikuttavasti kuvannut tunnetussa pajaritar F. P. Morozovan poisviemistä esittävässä maalauksessa. Rekeen sidottuna tämä Avvakumin uskollinen kannattaja viimeisillä voimillaan kohottaa oikean kätensä, jonka sormet on liitetty yhteen vanhavenäläiseen tapaan vannottaakseen ympärillä seisovia, etteivät nämä luopuisi "viisisormisesta" ristinmerkistä. Vielä vuonna 1931 saattoi tapahtua, että Peipusjärven länsirannalla sijaitsevan vanhauskolaisseurakunnan johtaja saksalaisen vieraan kysymykseen, mitä hän sitten piti olennaisena vanhauskoisuudessa, vastasi liittämällä oikean kätensä sormet "viisisormiseen" ristinmerkkiin ja sanoi: "Tämä on meidän dogmimme!"

Vaikeimmaksi probleemaksi vanhauskoisuuden ilmaantua historiaan vähemmistökirkkona — Avvakum itse toivoi milloin "vanhan uskon" palautumista tsaarivallan toimesta, milloin viimeisen päivän koittamista, mutta tuskin otti lukuun sellaista kehityskulkua, joka sitten toteutui — osoittautui hierarkkisen papiksivihkimisvallan puuttuminen. Ainoa piispa, joka oli esittänyt varauksia Niikonin uudistuksiin nähden, Kolomnan piispa Pavel, erotettiin heti sen jälkeen piispanistumeltaan ja vangittiin; hän kuoli jo 3. 4. 1656 — vanhauskoisten pitämysten johdosta polttoroviolla. Niin ei venäläisten piispojen vanhan rituaalin mukaan vihkimien pappien joukkoa voitu täydentää. Siitä johtuvaa vanhauskoisten riveissä vallitsevaa pappispulaa ei enää voitu voittaa ilman painavaa kompromissia. Toiset eivät ottaneet väittämäänsä "niikonilaisen" suurkirjon ja sen sakramenttien antikristillistä luonnetta enää niin vakavasti sikäli, että he pitivät siellä suoritettuja papiksivihkimisiä — kun oli kysymys papeista, jotka siirtyivät heidän puolelleen — täydennys- ja parannuskelpoi-

sina. Toiset taas, jotka kauhistuivat sellaista epäjohtonmuokaisuutta, joutuivat papittomuuden takia tekemään sellaisia muutoksia koko kultillis-sakramentaaliseen elämään, että niiden laajuus suuresti ylitti reformista johtuneet muutokset. Ensin mainitut muodostivat papillisten ryhmän (popovcy), jälkimmäiset papittomien ryhmän (bespopovcy). Molemmat ryhmät ovat aikojen vierieessä täysin vieraantuneet toisistaan, ja pirstoutuneet uusiksi erilaisiksi uskonyhteisöiksi.

Kun lokak. 28. p:nä 1846 Belaja Krinicaassa, siihen aikaan Itävaltaan kuuluvassa Bukovinassa, vihdoinkin syntyi ensimmäinen vanhauskoinen hierarkia, kun bosniaalainen metropoliitta Amvrosij oli tilapäisesti saatu suostutetuksi vanhauskoisuuden puolelle, joutui sen hallintaan jopa sikäläinen erään papittoman yhteisön luostari, mutta se ei saavuttanut kaikkien "papillisten" vanhauskoisten tunnustusta. Vasta vihityistä piispoista, jotka vain kauppiaan valepuvussa saattoivat matkustaa läpi Venäjän, kaikki eivät täyttäneet heihin kohdistettuja toiveita. Toiselta puolen olivat "papilliset" vanhauskoiset varsinkin maaseudulla jo liian lujasti tottuneet siihenastiseen käytäntöön, että hyväksyttiin valtiokirkossa papiksi vihityt yliloikkarit, jotka olivat tuottaneet heille pilkkanimen "beglopopovcy". Koska vanhauskoisten keskuudessa papit saivat huomattavasti parempaa palkkaa kuin valtiokirkossa, oli aina tarpeeksi yliloikkareita. Vasta kun eräs piispa n.s. elävästä kirkosta (Živaja cerkov') v. 1923 siirtyi vanhauskoisuuteen ja eräs toinen piispa Moskovan patriarkaatin kirkosta v. 1930, saivat myös nämä seurakunnat oman hierarkian. Sekä "Belaja Krinican sopimuksen vanhan riituksen kirkolla" että "Vanhaortodoksisten kristittyjen vanhan riituksen kirkolla" on oma "Moskovan ja koko Venäjän arkkipiispansa" johtajanaan. "Vanhaortodoksisten kristittyjen" arkkipiispanistuin on kuitenkin Kujbyševissä (Samarassa), koska nämä asuvat etupäässä Volgan keski- ja alajuoksun varrella sekä Siperiassa. Belaja Krinican sopimuksen kannattajat ovat eniten levinneet Gor'kijn (Nižnij-Novgorodin) ympäristöön sekä Moskovaan ja sen ympäristöön, ja heidän päämiehensä

virka-asunto on vuodesta 1906 Moskovan Rogožskij-hautausmaan alueella. Siellä sijaitseva Marian Suojeluksen katedraali (Pokrovskij sobor), johon sanotaan mahtuvan 10 000 ihmistä, on nykyisin lähes suurin kaikista Moskovan kirkoista¹⁴⁾.

Nämä molemmat vanhan riituksen kirkot, varsinkin siitä lähtien, kun ne saivat hierarkiansa, ovat voineet edelleen ylläpitää ennen Niikonin aikaa vallinnutta muinaisvenäläistä perinnettä siitä mainittavasti mitään vähentämättä. Sen sijaan papittomat uskonyhteisöt ovat kehittyneet aivan erilaiseksi kirkkotyypiksi. Paimenen virka oli annettava maallikkosten käsiin, jumalanpalvelus sopeutettava puhtaasti maallikkoseurakunnalle ja sakramenttien hoito rajoitettava siihen, mikä on maallikkojen vallassa. "Papittomien" vanhauskolais-seurakuntien johtoon astuivat "nastavnikit" opettajina ja seurakunnanjohtajina. Aluksi he olivat munkkeja, joilla oli johdossaan pienehköjä luostariyhdyksuntia, myöhemmin saattoi heillä — ainakin useissa seurakunnissa — olla myös perhe. "Nastavnik", joka on erikoisessa jumalanpalveluksessa juhollisesti asetettu virkaansa ja jota seurakuntalaiset puhuttelevat nimellä "otec" (isä), nauttii laumassaan arvovaltaa, joka ei missään jää jälkeen papin arvovallasta. Eräässä papittomien vanhauskolaisten Moskovassa pitämässä kirkolliskokouksessa todettiin v. 1909, että "nastavnikeja" (johtajia) ei saanut pitää yksinkertaisesti maallikkoina, koska he seurakunnan valitsemina olivat toisen "nastavnikin" siunauksen kautta saaneet Pyhän Hengen armon seurakunnan kaitsemiseen. Joskin täten käsitys "nastavnikin" virasta suuressa määrin lähenee protestanttista käsitystä hengellisestä virasta, niin jäävät "nastavnikilta" kuitenkin kielletyiksi yksinomaan ortodoksiselle papille kuuluvat liturgis-sakramentilliset toimitukset. Kaikki jumalanpalveluksen osat, joita maallikot eivät voi laulaa, ovat jääneet pois. Patrjistisesta rukouskirjallisu-

¹⁴⁾ Vrt. upeaa kuvateosta: Drevnie ikony staroobrijadčeskogo kafedral'nogo Pokrovskogo sobora pri Rogožskom kladbišče v Moskve, Moskau 1956.

desta muodostellut täyteosat täydentävät ortodoksisten jumalanpalvelusten katkelmat jälleen uusiksi liturgisiksi kokonaisuuksiksi. Kirkkorakennus on kokenut vastaavan muodonmuutoksen. Alttaria ei papittomassa seurakunnassa voi vihkiä eikä käyttää. Näin on myös alttarihuone jäänyt pois. Ikonostaasissa ei enää ole ovia, ja se muodostaa kirkkosalin takaseinän. Eukaristian vietto on korvattu "kommuuniolla hengessä" (duchovnoe pričastie), sen jälkeen kun ne ehtoollislahjojen varastot, jotka viimeiset Niikonia edeltäneet papit olivat voineet siunata, oli käytetty loppuun. Tässä juhlassa astuvat uskovaiset, sen jälkeen kun ovat ripittäytyneet, kuvaseinän eteen, missä he odottavat saavansa vastaanottaa Jeesuksen Kristuksen Ruumiin ja Veren, vaikka heille ei tarjotaakaan leipää ja viiniä.

Kasteen sakramentin toimittamisessa ja ripittäytymisen järjestämisessä pappeuden menetys aiheutti vain suhteellisen pieniä muutoksia, mutta avioliittokysymyksessä se taas osoitautui suunnattoman painavaksi. Jo v. 1694 Novgorodissa pidetty vanhauskoisten kirkolliskokous ei tässä nähnyt muuta keinoa kuin yleisen pakollisen selibaatin vaatimuksen. Taloudellisista syistä tarkoituksenmukainen miehen ja naisen yhteinen asuminen saman katon alla ei silti käy mahdottomaksi. Mutta jos lapsen syntyminen todistaa, että aviollista yhteyttä on ollut, silloin on osoitettava katumusta. Heikkoudesta johtuvia selibaatin rikkomuksia ei pidetä niin raskaina synteinä kuin papillisten valtuuksien tahallista anastamista tapauksessa, jolloin "nastavnik" toimittaisi vihkimisen. Vasta vähitellen on osa papittomia siirtynyt eräänlaiseen "nastavnikin" toimittamaan avioliiton solmimiseen tai pitää myös avioliittoa ilman vihkimistä mahdollisena.

Papittomuudesta aiheutuvien lisäongelmien suurempi määrä on "bespopovcy"-seurakunnissa johtanut suurempaan pirstoutumiseen kuin "popovcy"-tyyppisissä. Tärkeimmät papittomat yhteisöt, jotka ovat tähän päivään asti säilyneet, ovat veljesten Andrej ja Semen Denisovin (1674—1730 ja 1682—

1740) leimaa kantavat "Pomorcyt"¹⁵⁾ sekä vähän ankarammat "Fedosejevcyt" sekä radikaalit "Filippovcyt", joiden perustajat Feodosij Vasiljevič ja Filipp aikoinaan riitautuivat tuon merkittävän veljesparin kanssa. Papittoman vanhauskoisuuden synnylle ja kehitykselle on paljon merkinnyt "Pomorje" nimisenä tunnettu Vienanmeren rannikon ja Laatokan ja Äänisjärven rantojen välinen alue. Nykyään muodostavat "pomorcyt" Liettuassa "vanhan riituksen kirkon", kun taas "fedosejevcyt" kerääntyvät Riian ja Moskovan suurten seurakuntien liepeille. Moskovan Preobraženskij-hautausmaarakoushuoneineen ja laitoksineen on, samoin kuin Rogožskij-hautausmaa, peräisin ruttovuodelta 1771, jolloin oli annettu erikoisia privilegioita. Yksi sen kappeleista palvelee nykyisin myös lukumäärältään heikompia "Filippovcy"-seurakuntalaisia, joiden riveissä aikoinaan kokonaisten seurakuntien poltto-itsemurhat vainoojien lähestyessä olivat erikoisen yleisiä ja sitkeästi voimassa¹⁶⁾.

Vain ehdollisesti voidaan vanhauskoisuuteen lukea vielä myös "Edinovercyt". He ovat vanhauskoisia, jotka ovat antaneet liittää itsensä takaisin Venäjän ortodoksiseen kirkkoon sillä ehdolla, että heille myönnettäisiin erillinen, yksinomaan vanhan riituksen mukainen seurakuntaelämä; jumalanpalvelusmenojen eroavaisuuksista huolimatta he katsovat olevansa uskonyhteydessä (edinoverie) ortodoksian kanssa. Vaikka sellaisesta sovittelusta jo olivat mallina Niikonin myönnytykset Ivan Neronoville henkilökohtaisesti vuodelta 1657, ryhdyttiin siihen vasta v. 1800 Moskovan Metropoliitan Platon Levšinin (1737—1812) myötävaikutuksella¹⁷⁾ — kun jo aiko-

¹⁵⁾ Vrt. Johannes Chrysostomus OSB, Die "Pomorskie otvety" als Denkmal der Anschauungen der russischen Altgläubigen gegen Ende des I. Viertels des XVIII. Jahrhunderts, Rom 1957 — *Orientalia Christiana Analecta* 148.

¹⁶⁾ (Kätevin vanhauskoisuuden historian esitys on edelleenkin:) P. S. Smirnov, *Istorija russkogo raskola staroobrjadstva*, Rjazan' 1893. (Valaiseva on myös "Pomorcy"- ja "Fedosejevcy"-piirien vuosittain Riassa yhteisesti julkaisema) "Staroobrjadčeskij cerkovnyj kalendar'".

¹⁷⁾ Vrt. I. M. Snegirev, *Zizn' Moskovskogo Mitropolita Platona*, Moskau 1856, I. Bd., S. 102 f.

ja sitten oli ollut liian myöhäistä. Vaikka valtio aina vuoteen 1905 väkisin yhä uudelleen tyrkytti vanhauskoisille yhteisöille "edinoverie"-järjestelyä, on tämä kyennyt pidättämään piirissään kaikkiaan vain murto-osan vanhauskoisuudesta. Nykyään on enää vain jokunen harva "edinovercy"-kirkko — niinpä Moskovan kaupungin alueella on yksi ja sen ympäristössä toinen, joissa muutamien "edinovercyjen" tähden silloin tällöin toimitetaan palveluksia vanhan riituksen mukaan.

"Edinoverie"-järjestelyn epäonnistuminen tekee selväksi, miten vähän nuo vanhat vuoden 1667 kiistakysymykset enää erottavat vanhauskoisuutta Moskovan patriarkaattikirkosta. Monet sellaiset ikonografian ja elämäntyylin kysymykset, joista 17. vs:lla sekä uudistusten kannattajat että vastustajat olivat yhtä mieltä, ovat aikaa myöten yhä enemmän tulleet ortodoksien ja vanhauskoisten havainnollisiksi erottaviksi tunnusmerkeiksi. Niikon vastusti vielä v. 1655 jyrkin toimenpitein "länsimaisen" s.o. naturalisoivan maalaustavan tunkeutumista venäläiseen ikonografiaan, ja vielä hänen jälkeensä kolmas Moskovan patriarkka, Joakim (1674—1690) ilmaisi vakaumuksensa, että se joka ajeli partansa, teki itsensä koirien ja kissojen kaltaiseksi — s.o. turmeli jumalankuvankaltaisuutensa. Nämä valtiokirkon muinaisvenäläiset asenteet eivät enää selviytyneet hengissä Pietari Suuren uudistuksista, mutta vanhauskoisuudessa niitä sen sijaan vaalittiin mitä tarkimmin. Tosin nykyään Moskovan patriarkaattikirkon teologit ehdottomasti antavat etusijan muinaisvenäläisten periaatteiden mukaan maalatuille ikoneille barokista ja romantiikasta vaikutteita saamien rinnalla — temppeleissä ovat viimeksi mainitut enemmistönä, ja ne nauttivat myös suurempaa suosiota yksinkertaisten uskovaisten keskuudessa. Vanhauskolaiselle sitä vastoin sekä kirkossa että kotona on olemassa vain ankarien muinaisvenäläisten sääntöjen mukaan maalattu ikoni. Jokainen lievennys olisi ollut loukkaus hänen uskonnollista tunnettaan kohtaan. Kun muinaisvenäläisen hius- ja partamuodin puoltajia Venäjän patriarkaattikirkossa lienee enää jokunenkaan, ovat "pomorcyt" sen sijaan

v:n 1909 Moskovan kirkolliskokouksessaan vahvistaneet, että vanhauskoisilta, jotka ovat kuolleet parta ajeltuna sitä katumatta, evätään kirkollinen haudaus. Poikkeuksia tehdään vain sotilaisiin nähden, koska voidaan katsoa, että heidän on ollut pakko ajella partansa.

Mutta eivät vain ulkonaiset seikat ole syventäneet Venäjän ortodoksisen kirkon ja vanhauskoisuuden välistä juopaa niin, ettei sitä pysty silloittamaan edes välttämättömyys puolustaa yhteistä totuutta maailmankatsomukseltaan ateistisen valtion haastetta vastaan. Miten mielikuvituksellisia vanhauskoisten käsitykset Antikristuksen herruudessa "niikonilaisessa" kirkossa lienevätkin ja miten hillittömiä moitteet harhaoppisuudesta — niin kirkko, joka taistelussa toisuskoisia vastaan käyttää hyväkseen valtion apua ja sen valtatoimenpiteitä, saa siitä antikristillisiä piirteitä. Venäjän kirkkohistorian tämä luku tosin päättyi v. 1905 — mutta se on kuitenkin kestänyt liian kauan, jotta sen seuraukset muutaman vuosikymmenen kuluessa voitaisiin haihduttaa. Lisäksi tulee, ettei tänäkään päivänä toisaalta Moskovan patriarkaattikirkon ja toisaalta vanhauskoisten uskontokuntien suhde valtioon ole vielä aivan samanveroinen. Eilispäivän "hallitsevan" kirkon neovostovalta kohtaa erikoisessa "USSR:n ministerineuvoston Venäläis-ortodoksisen kirkon asioiden neuvostossa", kun taas vanhauskoisten kanssa sen yhteyksiä hoitaa vain "USSR:n ministerineuvoston uskonnollisten kulttien asioita käsittelevä neuvosto", jonka alaan kuuluvat kaikki muut uskonnolliset yhteisöt — kristilliset sekä ei-kristilliset.

PYHIEN JUHLALLISEN KANONISOIMISEN SÄÄNTÖ*

A. Kanonisoimisen edellä

I. Valmistautuminen

Pyhäinjäännösten haudasta ottamisen aattoiltana sen haudausmaahan tai paikkakunnan kirkossa, mihin pyhäinjäännökset on haudattu, ja siinä kirkossa, missä pyhän juhlallinen kanonisoiminen toimitetaan, sekä siinä kirkossa, mihin pyhäinjäännökset kanonisoimisen jälkeen asetetaan, (mikäli pyhäinjäännöksiä ei ole, vastaavasti jonkin kirkkojuhlan aattonaatto- tai perjantai-iltana siinä kirkossa, missä juhlallinen kanonisoiminen toimitetaan, kuten myös sen luostarin tai paikkakunnan, missä kanonisoitava on elänyt, palvellut tai kuollut, kirkossa) pyhä palvelus suoritetaan seuraavassa järjestyksessä:

Yhdeksäs hetki.

Suuri ehtoopalvelus katismojen ja parimioiden kanssa.

Litania.

Aamupalvelus polyeleon ja evankeliumin sekä suuren ylitysveisun kanssa.

Ensimmäinen hetki.

Uskovaisten voiteleminen.

Pyhäinjäännösten haudasta ottamisen ja poiskuljettamisen aamuna (Pyhäinjäännösten puuttuessa kirkkojuhlan aatto- tai lauantai-aamuna) samoissa kirkoissa pyhä palvelus toimitetaan seuraavassa järjestyksessä:

Puoliyöpalvelus: — psalttari, kanoni.

Hetket.

*) Prof., past. Liviu Stan: Despre Rinduiala canonizarii solemne a sfintilos in Ortodoxie, art. "Mitropolia Olteniei'ssa" n:o 7—9, an, 1955.

Pyhä liturgia.

Viimeinen muistopalvelus kanonisoitavan puolesta.

Kanonisoitavan pyhän ikoni asetetaan analogille Jumalan-synnyttäjän ikonin eteen ennen liturgiapalvelusta.

Muistopalveluksen ensimmäisessä ekteniassa mainitaan nimeltä myös kaikki ne edesmenneet, joilla kanonisoitavan elämään nähden on ollut merkittävä vaikutus: sukulaiset, ystävät, munkkiveljet, opetuslapset, hengelliset ohjaajat, esipaimenet jne. ja aivan viimeiseksi myös hänet.

Muistopalveluksen muissa ektenioissa ja päästörukouksessa sekä loppusiunauksessa muistellaan vain häntä nimeltä.

Siinä kirkossa, mistä pyhäinjäännökset siirretään, ja siinä kirkossa, missä kanonisoiminen toimitetaan, mainitut jumalanpalvelukset suorittaa pappisryhmä johtajanaan piispa.

Kirkonkellojen ilmoitussoitolla kutsutaan illalla ehtoopalvelukseen, aamulla hetkiin ja p. liturgiaan ja ilmoitetaan aksion ("Totisesti on kohtuullista . . .").

Kirkonkellojen juhlasoitolla ilmoitetaan illalla polyeleo ja aamulla "ikuinen muisto".

II. Pyhäinjäännösten haudasta ottaminen

Pyhäinjäännösten haudasta ottamisen aattona viritetään hänen haudallaan kynttilänjalkaan lampukka ja useita kirkkokynttilöitä. Ne saavat siinä palaa pyhäinjäännösten haudasta ottamisen ajan ja poissiirtämiseen saakka.

Pyhäinjäännösten haudasta ottamiseen määrättynä päivänä pappisryhmä (vähintään kolme) toimittaa muistopalveluksen. Pyhän Kolminaisuuden veisun aikana hauta suitsutetaan josta suunnalta kolmeen kertaan joko parhainta suitsutuspihkaa tai puhdasta smyrnaa suitsukkeena käyttäen. "Ikuisen muiston" jälkeen lauletaan ylösnousemustroparit ja sitten aloitetaan haudasta ottaminen.

Pyhäinjäännösten haudasta ottamisen suorittaa kolme iäkästä ja elämäntavoiltaan sopivaa munkkia. Jonkun pyhän

naisen pyhäinjäännösten haudasta ottamisen ollessa kyseessä sen tekee kolme iässä ja hyveissä edistynyttä nunnaa.

Haudasta ottamiseen käytetään vain uusia ja vielä käyttämättömiä työvälineitä, joita sen jälkeen ei enää käytetä mihinkään muuhun työhön, vaan jotka säilytetään erityisessä suojassa paikallisessa kirkossa, tai jotka voidaan luovuttaa sitä varten jollekin luostarille tai kirkolliselle museolle.

Pyhäinjäännösten haudasta ottaminen suoritetaan mitä suurimmalla huolellisuudella ja kaikella kunnioituksella.

Jos ruumis löytyy kokonaisena, turmeltumattomana, se nostetaan haudasta varovaisesti ja pestään hyvin jossakin suuressa, uudessa puukaukalossa tai -ammeessa puhtaalla viinillä ja puuöljyllä.

Pesemiseen käytetty viini ja puuöljy sen jälkeen kaadetaan pyhäinjäännösten paikkaan haudassa.

Pesemisen jälkeen pyhäinjäännökset kuivataan uudella, puhtaalla ja ennestään käyttämättömällä pyyheliinalla ja kääritään uuteen hautausliinaan tai uuteen, puhtaaseen ja valkoiseen liinakankaaseen ja lopuksi asetetaan uuteen arkkuun.

Puukaukalo- tai amme ja pyyheliina, joita käytettiin pyhäinjäännösten pesemiseen, poltetaan ja tuhka ripotetaan pyhäinjäännösten paikkaan haudassa.

Hauta katetaan ja sille asetetaan päällekirjoituksella varustettu hautakivi tai -risti.

III. Pyhäinjäännösten siirtäminen

Pyhäinjäännösarkun nostaa olkapäilleen neljä pappia, jotka ovat pukeutuneet epitrakiliin, mutta ilman päähinettä, ja samanaikaisesti soitetaan paikallisten ja lähiseutujen kirkkojen kelloja.

Pyhäinjäännökset kuljetetaan haudalta siihen kirkkoon, missä julallinen kanonisoiminen tapahtuu, seuraavassa järjestyksessä:

paikallisen seurakunnan tai luostarin esimies, kirkkoliput, ripidiot, kannettavat kynttilälajalat palavine kirkkokynttilöineen,

diakonit suitsutusastioiden kera, papit päällysviitoissa, mutta ilman päähinettä, paikallisen hiippakunnan piispa mitraan, mantiaan ja omoforiin puettuna ja sauvan kanssa, pyhainjään-
nös arkussaan neljän arkkimandriitan tai arvokkaan munkin
sekä neljän kunniakkaan nunnan ympäröimänä ja on näillä
käsissään (varrellinen) suitsutin;

pyhainjäänösarkun jälkeen seuraa Pyhän Synodin edusta-
ja, piirikunnan valvojarovasti, papit, arvohenkilöt ja uskovai-
set.

Kirkonkellojen soidessa pyhainjäänösarkku kannetaan en-
sin oman paikkakunnan kirkkoon, missä pysähdytään kirkon
keskellä ja lauletaan:

"Pyhä Jumala, . . ."

"Kunnia olkoon Sinulle, Kristus Jumala. Sinusta apostolit
kerskaavat ja marttyyrit riemuitsevat, . . ."

Laulujen aikana samat neljä pappia kohottavat taas arkun
olkapäilleen ja diakonien kulkiessa edellä suitsuttaen vievät
sen pyhään alttariin kuninkaanovien kautta ja kierrettyään
pyhän pöydän etelästä pohjoiseen päin palaavat kuninkaan-
ovien kautta sekä poistuttuaan kirkosta samassa saattojärjes-
tyksessä kuin olivat tulleet asettavat pyhainjäänösarkun ajo-
neuvoihin (nykyisin kuorma-autoon), mikä odottaa kirkon por-
tin lähellä. Ajoneuvossa on oltava kooltaan sopiva sija ja sii-
nä matto, minkä päälle arkku asetetaan.

Ajoneuvoa luonnollisesti tarvitaan vain silloin, kun matka
haudalta siihen kirkkoon, missä juhlallinen kanonisoiminen
toimitetaan, vaatii sen kaltaista kuljetusta.

Ajoneuvoon sijoittuu neljä pappia ja kaksi diakonia pyhain-
jäänösarkun saattajiksi, kun taas sitä kuljettavan ajoneuvon
edellä vastaavissa ajoneuvoissa kulkevat: kaksi pappia kahden
diakonin kanssa, neljä arkkimandriittaa tai munkkia, hiippa-
kunnan piispa ja Pyhän Synodin edustaja.

Jos kyseessä on jonkun pyhän naisen pyhainjäänökset, ar-
kun kantaa neljä nunnaa, jotka myös seuraavat ajoneuvoissa
mukana.

Pyhainjäännöksiä paikkakunnalta toiselle kuljetettaessa soitetaan matkan varrella olevien kirkkojen kelloja ja niiden papit — epitrakiliin puettuina — kumartavat uskovaisten kanssa pyhainjäännössaaton kaikkialla.

IV. Pyhainjäännösten vastaanotto kanonisoimiskirkossa

Vähää ennen pyhainjäännössaaton saapumista soitetaan kirkonkelloja kolmeen otteeseen siinä kirkossa, missä kanonisoiminen tapahtuu, kuten myös kaikissa muissakin sen paikkakunnan kirkoissa.

Jos kanonisoimisen aktin paikkana on patriarkaatin katedraali tai jokin muu pääkaupungin kirkko, ensimmäiseksi soitetaan patriarkaatin suurta kelloa ja sen jälkeen kaikkien kirkkojen kelloja.

Ensiksi mainitussa tapauksessa patriarkka metropoliittojen ja piispojen saattamana — kaikki mantiassa ja sauvan kanssa —, sitten neljä munkkia tai mieluummin arkkimandriittaa, neljä pappia ja neljä diakonia dikirin ja trikirin sekä suitsustusastioiden kera tulevat pyhainjäännöksiä vastaan kirkon ulkoeteiseen.

Kirkon edessä kahdessa rivissä odottavat munkit kirkkolippujen, ripidioiden ja kannettavien kynttilänjalkojen kanssa, nunnat (varrellisten) suitsuttimien kera, pappien kuoro ja yksi arkkimandriitta, joka kantaa patriarkaatin ristiä.

Silloin kun saatto tulee näkyviin, aloitetaan soittaa kirkonkelloja ja viritetään kirkkokynttilät. Saaton pysähtyttyä kirkon eteen diakonit suitsuttavat ja kuoro alkaa laulaa:

”Te, pyhät marttyyrit . . .”

”Kunnia olkoon Sinulle, Kristus Jumala. Sinusta apostolit . . .”

Neljä pyhainjäännöksiä saattavaa pappia laskee arkun ajoneuvoista, ottaa sen olkapäilleen ja kulkee sen kanssa patriarkan eteen. Kellojensoiton, laulun ja suitsuttamisen lakattua patriarkka lausuu suurella äänellä:

"Ihmeellinen on Jumala pyhissään, meidän isäimme Jumala."

Pappien kuoro laulaa kolme kertaa (5:nnellä sävelmällä):
"Pyhien joukko löysi elämän lähteen ja paratiisin oven..."

Kirkonkelloja soitetaan uudestaan ja pyhäinjäännösten kirkkoon vieminen tapahtuu seuraavassa järjestyksessä:

patriarkaatin risti, kirkkoliput, kannettavat kynttilänjalat, ripidiot, diakonit, ylidiakonit, papit, esipaimenet arvojärjestyksessä, patriarkka, pyhäinjäännösarkku, munkit ja uskovaiset.

Pyhäinjäännösarkku asetetaan kirkon keskellä olevalle katefalkille. Arkun ympärille asetetaan neljä kynttiläjalkaa palavine kirkkokynttilöineen ja pääpuolelle kanonisoitavan pyhän ikoni ja sen eteen lampukka, mikä palaa koko ajan.

Tunnittain neljä pappia ja pappismunkkia seisoo arkun ympärillä kunniavartiossa ja lukee psalttaria.

— Jos kanonisoiminen tapahtuu jossain muussa pääkaupungin kirkossa niin pyhäinjäännökset ottaa vastaan yksi metropoliitta, ja jos kanonisoiminen suoritetaan jollain muulla paikkakunnalla, pyhäinjäännökset ottaa vastaan paikallisen hiippakunnan piispa tai häntä edustava piispa.

V. Pyhäinjäännösten pyhällä myrhalla voitelemine

Pyhäinjäännösten tuomis- tai sitä seuraavana päivänä sen hiippakunnan piispa, jonka alueelta pyhäinjäännös siirrettiin, kirkonisännöitsijän ja muiden kirkollisten toimihenkilöiden avustamana avaten arkun kannen paljastaa pyhänjäännöksen. Siirrytään pyhäinjäännösten myrhalla voitelemiseen, missä noudatetaan seuraavaa järjestystä:

Papilliselta arvoltaan suurin eli vanhin lausuu alkusiunauksen ja toimittaa pienen vedenvihkimisen. Alkusiunauksen jälkeen hän suitsuttaa diakonien ympäröimälle pyhäinjäännökselle.

Kun on kolme kertaa laulettu: "Pelasta, Herra, Sinun kansasi . . ." vanhin pitää vasemmassa kädessään ristiä ja oikeassa isoppia vihmoo pyhainjäännökset juuri vihityllä vedellä, mitä ylidiaconi kantaa vihkivesiastiassa.

Toinen ylidiaconi tai diakoni tuo astiassa puuöljyä, minkä vanhin siunaa öljynsiunauksella, ja millä hän sitten suurta, pumpulista kiedottua pensseliä käyttäen voitelee pyhainjäännökset.

Kolmas ylidiaconi tuo toisessa vihkivesiastiassa suuressa vedenvihkimisessä — loppiaisena — pyhitettyä vettä ja toisen isopin, millä vanhin vihmoo pyhainjäännökset kolme kertaa.

Kirkonisännöitsijä tuo tarjottimella astiassa pyhän ja suuren myrhan ja sitä varten erikoisen pensselin, mitä käyttäen vanhin voitelee pyhainjäännökset myrhalla.

— Pyhainjäännösten vihmomisen ja voitelemisen aikana pappisto tai muu kuoro laulaa lakkaamatta:

"Ihmeellinen on Jumala pyhissään, meidän isiemme Jumala."

— Pyhainjäännösten rinnan päälle asetetaan risti.

— Arkun sulkevat väliaikaisesti samat, jotka sen aukaisivat.

— Hartauden ektenian jälkeen lausutaan vedenvihkimisen loppusiunaus.

Vanhin ja hänen kanssapalvelijansa poistuvat alttarin takaoven kautta ilman mitään juhlallisuuksia.

Pyhainjäännökset jäävät arkussaan katafalkille kirkon keskelle pappien ja pappismunkkien vartioimina vuoron vaihtuessa joka tunti. He lukevat psalttaria ja laulavat: "Ihmeellinen on Jumala pyhissään, meidän isäimme Jumala."

VI. Kanonisoimisen palvelus

Aattoiltana siinä kirkossa, missä kanonisoiminen tapahtuu, jumalanpalvelus aloitetaan yhdeksännellä hetkellä ja sen jälkeen palvellaan ehtoopalvelus: — "Autuas on se", parimiat, litanian. Troparien jälkeen suoritetaan

Kirkon kiertäminen seuraavassa järjestyksessä:

Kellojen soidessa kirkosta poistutaan ristisaatossa: patriar-kaatin risti, ripidiot, kaksi kannettavaa kynttilänjalkaa, diakonit, ylidiakonit, papit, piispat arvojärjestyksessä, patriarka, pyhäinjäännösarkku neljän paljaspäisen papin kantamana ja neljän munkin ja nunnan ympäröimänä, (pyhäinjäännösten puuttuessa kanonisoitavan pyhän ikoni kahden papin kantamana ja munkkien sekä nunnien ympäröimänä), sitten uskovaiset.

Kiertäminen aloitetaan etelän suuntaan. Pysähdytään neljä kertaa: kirkon etelä-, itä-, pohjois- ja länsipuolella ja lausutaan asiaankuuluvat ekteniat loppuylistyksineen niinkuin suurena perjantaina.

Kirkosta poistuttaessa ja sitä kierrettäessä lauletaan litanian stikiroja. Saaton päättyessä myös kirkonkellot vaikenevat, ja ristisaatto menee sisälle kirkkoon.

Pyhäinjäännösarkku (sen puuttuessa kanonisoitavan pyhän ikoni) asetetaan kirkon keskelle ja sen ympärille palavat kynttilät (ja ikonin eteen lampukka).

Jatketaan palvelusta: — leipäin siunaus, psalmi 34, loppusiunaus.

Aamupalvelus alkaa 6 psalmin lukemisella.

Polyeleossa soitetaan kirkonkelloja ja kaikki palvelijat siirtyvät alttarista pyhäinjäännösarkun (ikonin) ympärille.

Luetaan evankeliumi ja — valovirreilmän jälkeen — voidellaan uskovaiset ja jaetaan artos.

Loppusiunaus.

B. Juhlallisen kanonisoimisen päivänä

Aamulla klo 7 soitetaan kaikkien paikkakunnan kirkkojen kelloja. Pyhä palvelus toimitetaan seuraavassa järjestyksessä:

Puoliyöpalvelus: — psalttari, kanoni.

Hetket.

Pyhä liturgia = kanonisoimisen piispallinen liturgia.

Soitetaan kaikkia kirkonkelloja paikkakunnalla. Kaksi piispaa palavat kynttilät kädessä vartioi pyhainjäännösarkkua (sen puuttuessa kanonisoitavan pyhän ikonia) aivan liturgian alusta alkaen.

Palvelus edistyy tavalliseen tapaan aina esipaimeneksi vihkimisen kohtaan — ”Pyhä Jumala” -veisun jälkeen — saakka.

Heti Pyhän Kolminaisuuden veisun jälkeen kaikki Pyhän Synodin jäsenet menevät kirkon keskelle, pyhainjäännöksen (kanonisoitavan pyhän ikonin) vierelle, evankeliumikirjan ja kirkkokynttilöiden kera, mitkä viritetään pyhainjäännöksiä (ikonia) vartioivien piispojen kynttilöistä. P. evankeliumikirja asetetaan pyhainjäännösten pääpuolelle (ikonin eteen).

Lauletaan troparit: ”Kiitetty olet sinä, Kristus Jumala . . .” ja: ”Tultuasi alas maan päälle . . .”

Pyhän Synodin puheenjohtaja — patriarkka — lukee P. Synodin laatiman kanonisoimisasiakirjan, minkä paikalla kaikki P. Synodin jäsenet allekirjoittavat.

Toimitetaan kanonisoitavan pyhän ikonin pyhittäminen.

Vanhin aukaisee palvelusryhmän auttamana pyhainjäännösarkkun, ja kaikki palvelijat kumartavat pyhainjäännöksille (jos on) ja pyhän ikonille.

Lauletaan: ”Tunnustetusti suuri on jumalallisuuden salaisuus” (1 Tim. 3:16) ja troparit:

”Te pyhät marttyyrit . . .”

”Kärsimykset, jotka he ovat kestäneet . . .”

”Seurakuntasi puettuna ikäänkuin johonkin purppuraan ja kalliiseen vaatteeseen — koko maailman marttyyrien vereen . . .”

Näiden laulamisen aikana yksi piispoista ottaa evankeliumikirjan, kaksi vartiossa seissyttä piispaa ikonin ja neljä pappia kannettoman pyhainjäännösarkkun (jos on) ja ne viedään kuninkaanovien kautta alttariin. Evankeliumikirja asetetaan pyhälle pöydälle, ikoni ja pyhainjäännösarkku sen eteen. Palvelusryhmä kokonaisuudessaan kumartaa ikonia (jonka — jos on pyhainjäännös — kaksi pappismunkkia on kuninkaanovien

kautta tuonut ikonostasin Jumalansynnyttäjän ikonin eteen analogille).

Sitten lauletaan: "Pyhä (marttyyri, pyhittäjä, jne.) isä . . . rukoile Jumalaa meidän puolestamme" (3 kertaa).

"Pyhä, pyhä, pyhä" — aikana pyhainjäännösarkku (jos on, ellei niin pyhän ikoni) kannetaan etelään päin kääntyen ja asetetaan piispanistuimelle alttarissa, missä sitä vartioi neljä hypodiakonia ripidioiden ja kaksi diakonia dikirin ja trikirin kanssa, jos pyhä kanonisoitu oli esipaimen.

Liturgiaa jatketaan ja sen lopussa esitetään pyhän kanonisoitun ylistyssaarna ja luetaan hänen elämäkertansa.

"Siunattu olkoon Herran nimi"- jälkeen pyhainjäännösarkku (jos on, ellei ole, niin pyhän ikoni) kääntyen etelään päin tuodaan kuninkaan ovien kautta ja asetetaan uudelleen kirkon keskelle, minkä saaton aikana lauletaan: "Pyhä (marttyyri, pyhittäjä, jne.) isä . . . , rukoile Jumalaa meidän puolestamme."

Loppusiunauksessa mainitaan uuden pyhän nimi ja luovutetaan se uskovaisten sieluihin ja rukouksiin.

Kaikkien läsnäolevien polvistuttua luetaan esirukous uudelle pyhälle.

Pyhainjäännösarkku (jos on, ellei ole, niin pyhän ikoni) jää kirkon keskelle uskovaisten kumarrettavaksi päiväksi, pari- tai kolmeksi. Sitä vartioi aamuin ja illoin tavanmukais- ten jumalanpalvelusten aikoina neljä (ikonia kaksi) munkkia tai — jos kyseessä on pyhä nainen — nunnaa, jotka lukevat psalmeja ja rukouksia pyhälle. Myös luetaan akatisto pyhälle.

C. Kanonisoimisen jälkeen

I. Juhlallisen kanonisoimispäivän iltana

Kanonisoimispäivän iltana toimitetaan samat jumalanpalvelukset kuin kanonisoimispäivän aattoiltana kirkon kiertämisen kanssa.

Pyhäinjäännöksen (tai sen puuttuessa pyhän ikonin) kirkon keskelle uudelleen asettamisen jälkeen lauletaan: "Pyhä, suuresti autuas..."

Katismojen välillä lauletaan uuden pyhän kunniaksi: "Ylistämme sinua, pyhä... ja kunnioitamme sinun pyhää muistoasi, sillä sinä rukoilet meidän puolestamme Kristusta, meidän Jumalaamme".

Muutoin seurataan kanonisoimispäivän aattoillan järjestystä ja säilytetään kaikki päivän ja pyhän tekstit.

II. Kanonisoimista seuraavana päivänä

Aamulla: piispallinen liturgia.

Illalla: tavanmukaiset palvelukset ja akatisto pyhälle.

Jos pyhäinjäännöksiä ei ole, pyhän ikonin kirkon keskeltä ottaa kaksi piispaa ja vie sen sitä varten määrätylle paikalle samassa kirkossa. Samalla lauletaan:

"Iloitse, pyhä (marttyyri, pyhittäjä, jne.) isä..."

III. Pyhäinjäännösten sijoittamis- tai siirtämispäivänä

Puoliyöpalvelus.

Hetket.

Akatisto pyhälle.

Piispallinen liturgia — palvelee Pyhän Synodin esimies ja useita piispoja.

Pienessä saatossa neljä pappia kantaa pyhäinjäännöksen koko kirkon kautta ja vie kuninkaanovien kautta alttariin, missä he kulkién etelä-pohjoissuuntaan kiertävät pyhän pöydän, sekä palaavat kuninkaanovien kautta kirkon keskelle. Arkun kansi suljetaan ja pyhäinjäännökset joko sijoitetaan lopulliselle paikalleen kirkossa tai viedään ulko-ovea kohti toiselle paikkakunnalle kuljettamista varten.

Pyhäinjäännössaaton aikana lauletaan pyhän troparia, kun taas lopulliselle paikalle joko samassa tai toisessa kirkossa si-

joittamisen aikana lauletaan: "Iloitse, pyhä (marttyyri, pyhittäjä, jne.) isä..."

Sen jälkeen kun pyhainjäännökset on joko sijoitettu paikoilleen tai niitä on lähdetty kuljettamaan — missä tapauksessa kaikki palvelijat saattavat niitä ajoneuvoihin saakka tai ainakin kirkosta poistumiseen asti — jatketaan p. liturgiaa.

Pyhainjäännösten kuljetussaatoissa, matkalla ja lopulliseen sijoituskirkkoon vastaanottamisessa noudatetaan samaa järjestystä kuin kuljettamisessa ja vastaanottamisessa juhlallisen kanonisoimisen kirkkoon (luvut A. III—IV), paitsi sitä, että lisäksi lauletaan kanisoidulle pyhälle omistetut veisut.

Pyhainjäännösten saavuttua neljän papin kantamana määränpääkirkon ovelle paikallinen piispa lausuu suurella äänellä:

"Ihmeellinen on Jumala pyhissään, meidän isäimme Jumala", kun taas se piispa, joka johti saattoa, lausuu:

"Hurskaus kukkii kuten lilja ja lisääntyy niinkuin Libanonin seetrit."

Kuoro laulaa pyhän troparin ja kolme kertaa: "Iloitse, pyhä (marttyyri, pyhittäjä, jne.) isä..."

Molemmat esipaimenet lukevat kanssapalvelijoihin akatiston pyhälle ektenioiden, evankeliumiluvun ja loppusiunauksen kera.

Seuraa saarna pyhän elämästä ja erityinen esirukous hänelle sekä uskovaisten voitelemine.

* * *

Jos haudasta otettaessa ei löydetä turmeltumatonta ruumista — siis ei löydy varsinaisia pyhainjäännöksiä —, vaan ainoastaan pyhän ihmisen luut, niin yllä osoitettu kaava poikkeaa seuraavasti:

— Jäännökset pesemisen jälkeen asetetaan pienempään arkkuun, mitä kantaa vain kaksi pappia koko seremonioiden aikana.

— Jäännösten pyhällä myrhalla voitelemisen jälkeen arkku suljetaan lopullisesti.

— Jos pyhäinjäännökset lopullisesti asetetaan uuteen kirkkoon, ne sijoitetaan pyhän pöydän jalustaan kirkon vihkimisen yhteydessä.

Pyhän, jonka pyhäinjäännökset tai luut ovat olemassa, juhlallinen kanonisoiminen voidaan toimittaa myös sen paikkakunnan kirkossa, miltä ne löytyivät, ja näin yksinkertaistuu koko tämä seremonia.

Paikallisen kanonisoimisen — luonnollisestikin Pyhän Synodin määräyksestä, mutta ei ilman sitä — toimittamisessa voi alueen esipaimen (metropoliitta, piispa) täyttää kaiken sen, mikä on määrätty Pyhän Synodin puheenjohtajan tehtäväksi.

Maria Widnäs:

**KYRILLOKSEN JA METHODIOKSEN MUISTOPÄIVÄT
SALZBURGISSA
12—16. 7. 1963.**

Tänä vuonna on kulunut tasan 1100 vuotta siitä hetkestä, jolloin Kyrillos ja Methodios, slaavien apostolit, saapuivat Määrin saarnaamaan kaikille slaavilaisille heimoille Jumalan Sanaa näiden heimojen omalla kielellä. Sen johdosta Wienin ja Salzburgin yliopistot järjestivät kongressin, jonka nimenä oli "Slaavit idän ja lännen välillä muinaisina aikoina ja nykyhetkellä". Kongressi oli Salzburgin ja Vienin katolisten ja Wienin ortodoksisen piispan suojelema ja sen huippukohdan muodosti slaavinkielellä suoritettu roomalaisrituaalinen "Missa Slavica" Salzburgin tuomiokirkossa. Osanottajien luku oli lähes 500, ja heidän joukossaan huomattiin useampia maailmankuuluja slavisteja kuten esim. Prof. Lehr-Splawinsky Krakowasta, Prof. Dvornik Washingtonista, Prof. Unbegaun Englannin Oxfordista ja Prof. Tžiževskij Heidelbergista, sekä bulgarialainen professori E. Georgiev. Aine ryhmittyi historiaan, arkeologiaan, kirkkohistoriaan, taiteeseen ja musiikkiin sekä kieleen ja kirjallisuuteen; sanalla sanoen kongressissa käsiteltiin kaikkea, mikä koski Kyrillos- ja Methodios-tutkimusta sekä kaikkea välittömästi tai välillisesti liittyi heidän 1000 vuotta sitten aloittamaansa toimintaan. Pääkysymykset olivat seuraavat: 1) Olivatko veljekset todella luoneet slaavilaiset aakkoset ja panneet alulle slaavilaisen kirjallisuuden? 2) Mikä oli veljestön oikeudellinen asema Määrissä ja siihen liittyvillä alueilla. 3) Miten pitkälle veljesten ja heidän oppilaansa toiminta ulottui? 4) Minkälainen oli se rituali ja kirkkomusiikki, jota he käyttivät? 5) Mikä oli veljesten toiminnan vaikutus erilaisten slaavilaisten kielten ja slaavilaisten kirjallisuuksien kehitykseen?

Kuten tunnettuna slaavien apostolit Kyrillos ja Methodios lähetettiin Salzburgin lähellä sijaitsevaan Velehradiin Konstantinopolista vuonna 863 slaavilaisten ruhtinaitten Rostoslavin. (Määristä) ja Kocelin (Pannoniasta, nyk. Unkarista) tekemään ehdotuksen mukaan. Slaavilaiset ruhtinaat ajoivat kyllä omaa asiaa tämän yhteydessä. He halusivat päästä vapaiksi bayerilaisten ruhtinaitten ja kirkonmiesten sorrosta ja siihen he tarvitsivat taitavia slaavinkielen taitoisia saarnaajia saadakseen alkuasukkaat puolelleen. Tosin seutu oli jo ennen Kyrilloksen ja Methodioksen tuloa tullut kristityksi. Mutta slaavilaista kirjakieltä ja slaavilaisia zakkosia ei siellä ollut. Slaavinkielelle oli käännetty ainoastaan päärukoukset latinasta: Pater Noster, Ave Maria ja Credo. Nekin opittiin ulkoa ja kirjoitettiin pergamentille vasta 10:llä vuosisadalla, goottilaisin kirjaimin ja huomattavasti saksalaisvoittoisella kielellä. Näiden lisäksi oli käännetty latinasta kehoitus synnintunustukseen ja synnintunnustuskaavoja ja ne oli merkitty pergamentille latinalaisin kirjaimin. Sitä paitsi veljesten elämäkerrassa kerrotaan heidän tavanneensa matkallaan Khasarien valtakuntaan erään miehen Mustan meren rannalta, jolla oli kädessään psalttarin käännös Rossien kielelle, jota kieltä mies itsekin puhui. Tästä Rossin kielestä ja sen kirjoituksesta ei kuitenkaan ole tarkempaa tietoa. Tässä kaikki, mikä oli olemassa ennen Kyrilloksen ja Methodioksen tuloa slaavien keskuuteen. On itsestään selvää, ettei slaavien apostoleilla ole voinut olla paljonkaan apua näistä rukouksista ja synnintunnuskaavoista, jotka olivat laaditut roomalais-saksalaiseen malliin. Slaavien apostolit siis, kuten Salzburgin kongressissa todettiin, todellakin ensimmäisinä keksivät slaavilaisen kirjaimiston -glagolitsan- ja käänisivät aidolle slaavinkielelle bysantilaiset päärukoukset ja liturgiset tekstit. Todistuskappaleena ensimmäisistä käännöksistä ovat vanhoista ajoista säilyneet tšekkiläiset rukoukset kuten "Gospodine pomiluj ny" ja "Bohurodica" sekä liturgiafragmentit, jotka kulkevat nimellä "Kiovan lehdet" (koska niitä säilytettiin Kiovan akateemian kirjastossa). Sekä rukouksiin että liturgiafragmentteihin on sävelkin merkitty

vanhoin roomalaisin neumoin, mitä pidetään todistuksena siitä, että niitä käytettiin slaavien apostolien aikana. Kyrilloksen ja Methodioksen muut käännökset ovat säilyneet ainoastaan heidän opetuslastensa jäljentäminä. Ne ovat seuraavat: "Aparaakos" (sunnuntai) Evankeliumi (myöhemmin tunnettu nimellä "Codex Assemiani"), Tetraevankeliumi (myöhemmin Codex Marianus) Psalttari (Savvan kirja). Apostolien kirjeet käännettiin myös, mutta ne eivät ole missään säilyneet jälki-maailmalle. Tämä suuri käännöstyö osoittaa, että slaavien apostolit olivat kulttuuriltaan huomattavasti saksalaisia lähe-tyssaarnajia edellä. Olipa Kyrillos sitä paitsi myöskin runoili-ja, sillä viimeiset tutkimukset todistavat, että hän on lisäksi sepittänyt runomuotoisen rukouksen, joka tullaan lähiaikoina julkaisemaan. Slaavinkielisten aakkosten keksiminen ja teksti-en kääntäminen kreikasta ja latinasta antaa epäilemättä oikeu-den pitää heitä ei ainoastaan kirjakielen vaan myöskin kansal-lisen slaavilaisen kirjallisuuden perustajina.

Kongressissa keskusteltiin paljon siitä, oliko slaavilaisilla apostoleilla oikeus harjoittaa saarnamistyötään. On tunnettua, että Salzburgin kolmas arkkipiispa Adalwin, joka toimi vuo-desta 869 vuoteen 879 haasti "viekkään kreikkalaisen" Met-hodioksen synodaalioikeuden eteen vuonna 869 syyttäen häntä siitä, että hän oli saanut alkuasukkaat Salzburgin ja Regens-lurgin arkkihiippakunnassa "halveksimaan latinalaista litur-giaa." Methodiosta syytettiin myös siitä, että hän oli sekaan-tunut vieraiden hiippakuntien asioihin ja synodi päätti vii-taten samanlaisiin aikaisempiin tapahtumiin aluellaan — sul-kea Methodioksen luostariin ja pakoittaa hänen opetuslapsi-aan palaamaan latinalaiseen liturgiaan ja kääntymään saksa-laisten pappien puoleen. "Minä en tiennyt, että nämä alueet kuuluivat teidän vaikutuspiiriinne", oli Methodios vastannut saksalaisille papeille oikeudenistunnossa. "Tämähän on kaikki Pyhän Pietarin aluetta". Tosin Methodios oli vuonna 865 vihitty silloisen paavin Hadrianoksen II:n toimesta Roomassa "kaikkien slaavien arkkipiispaksi", kun hän, tuoden Roomaan p. Klemensin jäännökset, veljensä Kyrilloksen seurassa, oli

kolmekin kertaa toimittanut p. liturgian Roomassa slaavin kielellä.

Kysymys siitä, kuinka pitkälle Kyrilloksen ja Methodioksen ja heidän opetuslastensa vaikutuspiiri todellakin ulottui, aiheutti paljon keskustelua. Erikoisesti Määrin Velehradın tienoilla on löydetty runsaasti muistomerkkejä, jotka viittaavat siihen, että slaavilaiset apostolit toimivat siellä. Mutta paitsi sitä, että Methodioksen kuoleman jälkeen hänen opetuslapsensa vaelsivat Böömiin, ruhtinas Borivojn ja hänen puolisonsa Ludmilan hoviin ja saarnasivat siellä slaavin kielellä kääntäen runsaasti myöskin latinalaisia lähteitä kuten pyhien elämäkertoja ja historiallista kronikka-aineistoa. Myöskin Puolassa on löydetty veljesten toimittaman liturgian ja rukousten jätteitä. Samoin on löydetty kroattilaisilla, joiden luokse osa Methodioksen opetuslapsia lähti, kokonainen slaavinkielinen roomalaisen rituksen mukaan toimitettu liturgia. Tämän takia roomalaiset ovat enemmän kuin yleensä uskotaan sekaantuneet jo varhain sekä venäläisiin että tšekkiläisiin pyhien elämäkertoihin ja kronikkoihin. Kun osa Methodioksen oppilaista lähti Bulgariaankin, levisi koko tämä materiaali käytännöllisesti katsoen kaikkien slaavilaisten kansojen keskuuteen.

Erikoisesti Bulgariasta tuli Bysantin ja koko Kyrilloksen ja Methodioksen kulttuurin keskuspaiste ruhtinas Simeonin aikana, jolloin hänen hovissaan lakkaamatta käännettiin kreikasta pyhien elämäkertoja, florilegiumeja, gnomeologeja, kronikoita ja kenties myöskin muita filosofia ja tieteellisiä teoksia. Sellaisia käännöksiä, eikä alkuperäisiä venäläisiä teoksia, ovat myös Svjatoslavin kokoelmat vuosilta 1073 ja 1076, jotka kongressissa todettiin kokonaan kreikasta bulgarian kielelle käännettyiksi ja sitten venäläisten kopistien jäljentämiksi. Aikaisemmin on yleensä pidetty monta vanhaan venäläiseen kirjallisuuteen kuuluvaa teosta, kuten Vladimir Monomahin opetuspuheita hänen lapsilleen, Daniel Vangin runollisia kirjeitä ja monia muita alkuperäisinä venäläisinä teoksina. Niin ei kuitenkaan ole laita. Ne opetukset ja kertomukset, jotka näissä tava-

taan, periytyvät kaikki bulgarialaisista ja bysantilaisista lähteistä. Vieläpä Domostroj, jonka piispa Sylvester kirjoitti 1500-luvulla opettaen venäläisille, "miten taloa ja kotia pitää rakentaa", perustuu vahvasti Bysantin ihanteisiin. Näin ollen vanha venäläinen kirjallisuus on enemmän kuin aikaisemmin luultiin riippuvainen Kyrilloksen ja Methodioksen kotimaasta Kreikasta.

KIRJALLISUUSKATSAUS

Patrologia. Johdanto kirkon isien kirjoituksiin ja niihin sisältyvään oppiin. Rauschen-Nowackin teosta "Zarys patrologji, pisma ojców kościola i nauka w nich zawarta" noudattaen laatinut **Aari Surakka**, pappisseminaarin opettaja. Pieksämäki 1959. 343 siv.

Vaikka tämäntapaisen, toisen tekijän alkuperäisen tekstin "muokatun" toiston ja sovellutuksen arvosteleminen onkin vaikea ja epäkiitollinen tehtävä arvostelijalle, voidaan epäilemättä sanoa, että teoksen suomenkielinen laitos, ja vielä oman ortodoksisen kirkkomme papiston jäsenen laatimana, on hyvin tervetullut lisä kirjallisuuteemme. Tämä Suomen ortodoksisen kirkollishallituksen kustantama teos ei täytä vain oman kirkkomme teologisen kirjallisuuden patrologisen osaston pahinta aukkoa, vaan on huomattavana lisänä koko maamme tämän alan verraten niukkaan kirjallisuuteen. Tätä ennenhän kirkkokunnassamme on jotain samanlaista, mutta paljon vaatimattomampaa ilmestynyt yli 60 vuotta sitten Pyhään Sergein ja Hermanin Veljeskunnan toimittamana kirjasena "Kirkkoisäin kirjoituksia" I Apostoliset isät, rovasti P. Preobrašenskin esipuhein ja selityksin varustettuna Sortavala 1902). Tämä teos sisältää apostolisten isien kirjoittaman tekstin suomennettuna. Muita patriologian historiallisia teoksia on mainittava Abba Doroteoksen (syyrialainen munkki, k. 620) Opetuspuheita (Sortavala 1934), Johannes Krysostomoksen liturgiateksti (ilmestynyt v. 1910, 1936, 1942 ja viime painos 1956) ja Basileios Suuren liturgia (ilmestynyt v. 1936, 1956). Papin käsikirja (1867 ja 1908). Rukous- ja hartauskirja (mm. 1907). Gregorios Suuren (Dialogoksen) ennenpyhitettyjen lahjain liturgia ja muut suuren paaston jumalanpalvelustekstit (1935), joiden joukossa on erikoisesti mainittava Andreas Kreetalaisen (k.n. 720) katumuskanoni. Gregorios Suuren (Dialogoksen) kohdalla olisi annettava jonkinlainen selitys siitä, miksi hänen nimensä on liitetty ennenpyhitettyjen lahjain liturgiaan, koska viimeksi mainittu seikka on niin yleisesti tunnettu.

Perusteellisena yleisesityksenä kielellämme teos on ainutlaatuinen. Se on riittävän laajasti ottanut huomioon myös läntisen eli roomalaiskatolisen kirkon alueella toimineet kirkkoisät ja opettajat ja siten tuonut idän ja lännen kirkot lähemmäksi toisiaan. Verratessamme tämän teoksen sisältöä kirkkomme oppiin ja elämään huomaamme, että kirkkoisien laatimat raamattuun perustuvat dogmaattiset määritelmät, mo-

raaliset ja pastoraaliset opetukset, kanoniset säännöt ja jumalanpalvelusjärjestys ovat meidän aikamme ja meidänkin maamme ortodoksisessa kirkossa vielä elävää todellisuutta. Kirja siis vahvistaa huomattavalla tavalla uskomme perusteita.

Teoksen jo käsikirjoitusasteella ollessa sen lukeneena ja omastakin puolestani sen mielihyvin hyväksyneenä saanen tässä esittää kuitenkin lähemmän arvioinnin, johon sisältyy verrattomasti suurempien edellämäinittujen ansioiden ohella eräitä pieniä sivuhuomautuksia, jotka eivät pysty vähentämään teoksen suurta arvoa.

Yleisvaikutelmana on tällöin mainittava ensinnä esityksen vaikeatajuisuus, jota tosin on omiaan edistämään itse teoksen sisältö ja aihe. Tämä näkyy jo heti ensimmäisillä sivuilla patologiakäsitteestä puhuttaessa (siv. 7 ss.).

Kun teos on katsottava tieteelliseksi, ei siinä saisi olla juuri näin paljon painovirheitä (siv. 10, 12, 14, 49, 166, 316) eikä kielellisiä epätarkkuuksia: esim. siv. 14 p.o. piispat, 17 praefatio, 18 creator, 23 siviiliammattiltaan (par.), 24-25 saman toisto, 27 Rahmani Mossulassa . . . (selvempi sanajärjestys), 157 ad loca sacra-pyhille paikoille, 201 roomalaiskatolinen (par.).

Teoksessa esiintyy eräitä isiä, joista yleisesti tiedetään veraten vähän ja jotka kuitataan miltei pelkällä maininnalla: siv. 74, 128, 313, 314. Sen sijaan esim. sellainen kirjailija kuin e.m. Abba Doroteos meille tunnettuna on jäänyt teoksesta kokonaan pois. Kun alan kirjallisuutta on muutenkin vähän, olisi tässä ollut paikallaan poiketa hieman perinteellisestä käsityksestä ja ottaa teoksessa esiteltäväksi Johannes Damaskolaisen jälkeisiä ortodoksisen kirkon ajattelijoita, joita ei paljon lännessäkään tunneta kuten Simeon Uusi Teologi, Gregorios Palamas y.m. hesyhasmin, tuon nykyaikana niin paljon huomiota saaneen uskonnollisen liikkeen, edustajia.

Apostolisten isien kirjoituksiin on Clemens Roomalaisen, Ignatios Antiokialaisen, Polykarpoksen ja Papiaan kirjoitusten lisäksi joskus laskettu myös Barnabaan ja Hermaan kirjeet sekä Didahee (prof. H. Kraft, esitelmä kokoelmassa *Bekanntnisse Lutherisch-orthodoxer Begegnung-Evangelische Akademie, Schleswig-Holstein, 1958 ss. 2-12*).

Tyytyväisinä arvioitavan teoksen ilmestymisestä jäämme hartaasti odottamaan itse kirkkoisäin alkuperäisten tekstien yhä runsaampaa ilmestymistä kielellemme jokaisen itsensä tutkittavaksi.

Johannes Suhola

John Meyendorff: The Orthodox Church.

Its Past and Its Role in the World Today. 244 s.

Alkuperäinen laitos L'Eglise orthodoxe hier et aujourd'hui. Edition du Seuil, Paris VI, v. 1960. Teos ilmestynyt englanniksi John Chapinin kääntämänä v. 1962. (Pantheon Books, 22 E 51st St. New York, 22 N.Y.)

John Meyendorff on yksi johtavista nuorista ortodoksi-teologeista. Hän on syntynyt Ranskassa venäläisistä vanhemmista ja on jo siellä nuoruudessaan juurtunut kiinni kirkkoon. Nykyään hän on kirkkohistorian ja patristiikan professori Pyhän Vladimirin Teologisessa Seminaarissa New Yorkissa. Hän myös luennoi Harvardin yliopistossa bysanttilaista teologiaa.

Meyendorff on joutunut paljon kosketuksiin eri roomalais-katolisten ja protestanttisten piirien kanssa. Hän on luennoinut näille ja keskustellut heidän kanssaan. Hän tietää, mikä näitä erikoisesti kiinnostaa ja kuinka paljon he ovat perillä ortodoksisesta kirkosta. Kirja onkin kirjoitettu osaksi heitä ajatellen. Toisaalta Meyendorff eri maiden ortodoksinuorien yhteisen elimen, Syndesmoksen, puheenjohtajana on saanut tunteita seurata nuorison elämää ja paneutua sen ongelmiin. Siksi hänelle ei tuota vaikeuksia kuvata emigranttinuorien sopeutumista katolisten ja protestanttisten veljiensä keskuuteen, erittäinkin kun hän itsekin emigranttina on saanut jakaa samat vaiheet näiden kanssa.

Tekijän mukaan on kirjalla kaksi tarkoitusperää: Ensimmäinen näin kuvata ortodoksista kirkkoa, sen menneisyyttä, nykyistä tilaa ja tulevaisuuden näköaloja länsimaisille lukijoille, joista valtaosalla on perin vajavaiset tiedot aiheesta; toisaalta tarkoitus hyödyttää ortodokseja aloittamalla itsetarkkailu, jota he itse tarvitsevat. Kirjan tarkoituksena ei ole antaa lukijalleen systemaattista tietoa kaikista ortodoksisen uskon yksityiskohdista, vaan johdatella lukija ortodoksiseen elämäntapaan.

Ekumeeninen liike on tekijän sydäntä lähellä. Sitä hän seioistaa jo kirjan johdannossa ja palaa siihen vielä uudelleen kirjan loppusivuilla. Aluksi hän valottaa ekumeenisen liikkeen taustaa ja ortodoksien osuutta siinä. Ekumeenisen liikkeen alkuunpanijoina voitaneen pitää lähetyssaarnaajia. Kun nämä saapuivat lähetyksentililleen, saivat he kouriintuntuvasti todeta, että Kristuksen lunastustyö ei ollut tuonut rauhaa

maailmaan vaan eripuraisuutta. Siksi he ovat yrittäneet tehdä parhaansa herättääkseen kiinnostusta ekumeenista lähenytymistä kohtaan. Miten ortodoksinen kirkko voi omalta osaltaan vaikuttaa ekumeeniseen liikkeeseen kristillisen ykseyden ihannetta julistavien hengessä? siihen kysymykseen tekijä yrittää löytää vastauksen.

Kirjan ensimmäinen luku, Apostolit, Pyhät Kirjoitukset, Apostoliset Isät, Alkukirkko, seuraa kirkon kehitystä kolmen ensimmäisen vuosisadan ajan, jota aikaa voidaan kutsua kristikunnan kultaiseksi ajaksi. Ortodoksisuuden perustavaa laatua olevat dogmaattiset kannat tulevat helposti ymmärrettäviksi lukijalle selittämällä tämän historiallisen prosessin eri vaiheita. Ortodoksista käsitystä Kirjoituksista ja Traditiosta, Kirkon opettavaa arvovaltaa ja alkukirkon Eukaristian vieton ympärille keskittyvää elämää tarkastellaan. Tekijä syventyy myös vertailemaan apostoleita Pietaria, Paavalia ja Johannesta, heidän suhdettaan toisiinsa ja merkitystään ylösnousemuksen todistajina.

Omat lukunsa ovat kirjassa saaneet sellaiset kysymykset kuin II: Kristillinen kirkko ja Rooman Imperiumi, Yleisten kirkolliskokousten kirkko; III Skisma ja yrityksiä uudelleen yhdistymiseksi; IV. Ortodoksisen kirkon hallinto, liturgia ja hengellisyys, Uskontunnustukset, Seitsemästoista ja kahdeksastoista vuosisata. Tekijä korostaa sitä, että Bysantin liturgia, Bysantin taiteen erehtymätön rikkaus, luostarilaitoksen hengellinen vaikutus, liturgiat kansan ymmärtämällä kielellä, ei-selibaatissa elävä maallikkopapisto, joka pääsee läheiseen kosketukseen uskovaisten kanssa, kirkkokäsitys, joka vaatii kaikilta kristityiltä suurempaa vastuuta kirkon elämässä; kaikki nämä tekijät yhdessä ovat auttaneet ortodoksista kirkkoa luomaan ja ylläpitämään yhtenäistä, järjestettyä asennetta Kirkkoa ja Uskoa kohtaan. Monista historiallisista onnettomuuksista huolimatta ortodoksinen kirkko on säilynyt maailmassa, sen liturginen rikkaus ja hengellinen perinne ovat vain paljastaneet todellisen arvonsa mitä koettelevimmissa olosuhteissa.

Ollen syntyperältään venäläinen tekijä kuvaa varsin laajasti Venäjän kirkon historiaa aina vuoteen 1917 saakka ja kiihkkottomasti, mutta samalla kriittisesti hän tutkii luvussa, Ortodoksinen kirkko ja kommunistivaltio, Kirkon toimintoja rautaesiripun takana ja Kirkon suhdetta kommunismiin.

Luvussa, Ortodoksinen kirkko nykyään, tekijä selostaa ortodoksisen kirkon nykyistä asemaa Euroopassa, Keski-Idässä

ja Pohjois-Amerikassa ja luo lyhyet katsaukset eri patriarkaatteihin ja kansallisiin kirkkoihin, niiden syntyyn ja nykyisiin ongelmiin. Suomen kirkko saa myöskin oman lyhyen mainintansa. Edesmenneen arkkiepiispamme nimi on Germanos Aab, jossa kirjoitustavassa on venäjänkielen vaikutusta, koska toisaalla nimi Vaarlam on kirjoitettu Baarlam. Professori Meyendorff on vierailut Suomessa ja tavannut Suomen ortodokseja Syndesmoksen ja myös ekumeenisen liikkeen konferensseissa ja näiden kanssa keskusteltuaan hän on varmaankin tullut toteamukseen, "että koska ortodoksinen nuoriso on innokkaasti mukana kansainvälisissä ja ekumeenisissa kosketuksissa ja haluaa kiihkeästi osoittaa, että se kuuluu Länsi-Euroopan maailmaan ollen samalla uskollinen ortodoksiselle perinteelle, on mahdollista, että Suomen kirkko on määrätty näyttelemään tärkeää osaa ortodoksisuuden julistuksessa länsimaailmalle".

Luvun loppuosa on omistettu lähetystyölle ja sen saavutuksille Kiinassa, Koreassa, Japanissa ja Alaskassa. Mainitsematta ei jää myöskään Ugandan kirkko Afrikassa, joka on nuorin ortodoksinen kirkko.

Käsitellessään pakolaiskysymystä tekijä esittelee uuden ilmiön ortodoksinen kirkon historiassa: Länsimaisen ortodoksisuuden. Pakolaisten ansiosta on alkanut muodostua ortodoksisia yhdyskuntia sekä Eurooppaan että Amerikkaan. Tämä tervetullut ilmiö on auttanut ortodoksinuorisoa, joka on omaksunut maan kielen, kulttuurin ja tavat, säilyttämään ortodoksinen uskonsa. Ortodokseilla on nyt tilaisuus julistaa, läsnäoloaan siinä suuressa liikkeessä, johon lännen kristillisuus on kiinnittänyt huomionsa: Pyhiin Kirjoituksiin ja todelliseen kristilliseen Kirkon Traditioon palaamiseen, yhdistymisliikkeeseen, patristisen tutkimuksen elvyttämiseen, suurempaan tietoisuuteen sosiaalisesta vastuusta ja liturgiseen liikkeeseen. Näillä aloilla ortodoksit tuntevat olevansa lähellä katolisia ja protestanttisia veljiään ja he voivat paljon oppia näiltä.

Kirjan viimeiset luvut käsittelevät ortodoksista uskoa ja hengellisyyttä ja ortodoksista kirkkokäsitettä, jota tekijä vertailee vastaavaan roomalaiskatolisten ja protestanttisten käsitykseen. Lopuksi tekijä palaa taaskin ekumeeniseen liikkeeseen ja toteaa sen valitettavan seikan, että ortodokseja on aina ollut liian vähän mukana KMN:n kokouksissa, jotta he voisivat tehokkaasti ottaa osaa vuoropuheluun protestanttisen enemmistön kanssa. Olisi ollut toivottavaa, että tekijä

olisi enemmän pysähtynyt New Delhin konferenssin kohdalle ja selostanut konferenssin saavutuksia. Tässä hän sivuuttaa sen parilla lauseella. Konferenssissahan hyväksyttiin KMN:n jäseniksi monta uutta ortodoksista kirkkoa, mm. Venäjän kirkko. Tämä vaikuttanee edistävästi tulevaisuuden ekumenikkaan.

Loppupuneessaan tekijä mainitsee, että ortodoksinen kirkko ja sen hengellinen vaikutus on nyt selvästi vaaranalaisessa asemassa, sekä idän kommunistivaltaisissa maissa, että lännessä, missä Sallimus on johtanut miljoonia ortodokseja ja pakottanut heidät todistamaan uskoaan. Emigranttien ansiosta ortodoksinen kirkko on lakannut olemasta yksinomaan idän kirkko. Tätä voitaneen pitää kristikunnan historiassa nyvin merkittävänä tapauksena.

Kirjan lopussa on lyhyt luettelo englannin, saksan ja ranskan kielisestä uskonnollisesta kirjallisuudesta.

Professori Meyendorffin kirja antaa hyvän läpileikkauksen ortodoksisesta kirkosta. Lukijaa ei rasiteta kuivilla historiallisilla tosiasioilla, vuosiluvuilla ja nimillä. Silti se ei ole liian filosofinen ja monisanainen ja siksi maallikkokin voi ottaa sen pelkäämättä käteensä. Kirja on mielenkiintoisesti kirjoitettu ja antaa lukijalleen paljon ajattelemisen aihetta käsitellessään sellaisia päivänpolttavia kysymyksiä kuin kommunismi ja kirkko, kirkkojen yhdistyminen, paavin arvovalta-asema ja ekumenia. Voi täydellä syyllä yhtyä amerikkalaisen pastori V. Hateganin sanoihin: "Jokaisen ortodoksin tulisi lukea kirja ja sen voi antaa kenelle tahansa ei-ortodoksille, joka on Kirkosta kiinnostunut." ("Solja", 20. 1. 1963.)

Maria Iitola

4.65 x
4 mk